

Torsdagen den
15 december 1977

Torsdagen den 15 december

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 7 innevarande månad.

§ 2 Om tidpunkten för förslag till riksdagen om arbetsmarknadsmässiga löner vid kriminalvårdsanstalterna

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Lisa Mattsons* (s) den 2 december anmälda fråga, 1977/78:187, och anförde:

Herr talman! Lisa Mattson har frågat mig när riksdagen kan vänta förslag från justitiedepartementet om arbetsmarknadsmässiga löner vid kriminalvårdsanstalterna.

Försöksverksamhet med marknadsanpassad ersättning till intagna pågår sedan november 1972 vid den öppna riksanstalten Tillberga och sedan februari 1975 vid den slutna riksanstalten Skogome.

Kriminalvårdsstyrelsen har i skrivelser i oktober 1973 och i mars 1974 redovisat erfarenheterna från försöksverksamheten vid Tillberga. Vid det första tillfället angavs att man inte säkert kunde bedöma, om marknadsanpassad arbetsersättning borde införas som ett bestående behandlingsalternativ för en större grupp intagna. Prestationskraven vid anstalten gjorde det realistiskt att räkna med att endast ett begränsat antal intagna kunde fungera på anstalter med marknadsanpassad ersättning. I redovisningen år 1974 betonades att försöket väsentligen haft ett positivt resultat.

En ytterligare utvärdering av försöksverksamheten vid Tillberga har senare gjorts av kriminalvårdsstyrelsens utvecklingsenhet. I denna undersökning, som färdigställdes i september 1975, har de som deltagit i försöksverksamheten jämförts med en i efterhand konstruerad kontrollgrupp. Resultaten ger vid handen att de intagna som frigetts från Tillberga återfaller i brott i mindre utsträckning de första tre kvartalen efter frigivningen än de som ingick i kontrollgruppen. För tid därefter kan inte några påtagliga skillnader utläsas.

Försöksverksamheten vid Skogome utvärderas av kriminalvårdsstyrelsens utvecklingsenhet. Utvärderingen beräknas vara färdig under våren 1978.

Jag vill också framhålla att de problem som sammanhänger med beskattning, sjukförsäkringsförmåner, införsel och utmätning ännu inte har fått en tillfredsställande lösning.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1978/79 har kriminalvårds-

*Om tidpunkten för
förslag till
riksdagen om
arbetsmarknadsmässiga löner vid
kriminalvårdsanstalterna*

Torsdagen den
15 december 1977

*Om tidpunkten för
förslag till
riksdagen om
arbetsmarknads-
mässiga löner vid
kriminalvårdsan-
stalterna*

styrelsen angett att ett införande på samtliga anstalter av det ersättnings-system som tillämpas vid Tillberga och Skogome skulle medföra en årlig merkostnad på omkring 30 milj. kr. Enligt styrelsens uppfattning skulle en sådan utvidgning vara orealistisk. Även i ett remissyttrande över brottsförebyggande rådets utredning Straffades skulder har styrelsen angett att det är orealistiskt att införa marknadsanpassad arbetsersättning vid alla anstalter med hänsyn till ökningen av antalet klienter med narkotikaproblem. I sin anslagsframställning har kriminalvårdsstyrelsen angett att man fr. o. m. budgetåret 1978/79 vid tre anstalter önskar införa ett modifierat lönesystem, som i huvudsak bygger på de principer som prövats vid Tillberga och Skogome.

Som framgått av det föregående finns det fortfarande viktiga frågor – även utöver kostnadsaspekterna – som behöver utredas ytterligare, innan slutlig ställning kan tas till frågan om marknadsanpassad arbetsersättning till intagna.

LISA MATTSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieminister Sven Romanus för svaret på min fråga och skall väl tillägga att jag när jag ställde den knappast hade någon förhoppning om att få besked om ett bestämt datum när vi kan vänta oss arbetsmarknadsanpassade löner vid kriminalvårdsanstalterna. Möjligen hade jag hoppats på en antydning om huruvida kriminalvårdsstyrelsens önskan skulle kunna uppfyllas att vid Norrtälje, Tidaholm och Ödevata få förverkliga den intressanta tanken på löner som mera överensstämmer med de gängse normerna på arbetsmarknaden. Men vi får väl vänta till dess att budgetpropositionen läggs fram innan vi får svar på den frågan.

Jag vill emellertid betona att det gäller en mycket viktig fråga. Ersättningsnormer och ekonomiska ramar beslutas varje år av regeringen. I juni i år var ersättningen för ackordsarbete 3:13 kr., för tidlön 2:49 kr. och för studier 2:20 kr. i timmen. Det är mycket låga belopp, och av dem framgår inte det förhållandet att de är skattefria och att man därutöver har något som vi närmast kan kalla naturaförmåner. Ersättningarna skiljer sig markant från de lönesystem som tillämpas ute i samhället och strider mot principen att anstaltstillvaron, så långt det nu är möjligt, skall närmas till normala förhållanden. De intagnas rehabilitering försvåras genom bristen på verklighetsnära träningsmöjligheter att planera ekonomin och att, som alla vi andra får göra, ta hänsyn till normala utgifter för skatt och uppehälle.

Justitieminister Sven Romanus har pekat på de försök som nu pågår vid Tillberga och vid Skogome och på de utvärderingar av dessa som sker. Även om det långsiktigt kanske inte märks någon skillnad i de intagnas anpassning till samhället vill jag betona, att försöksverksamheten mycket har påverkat klimatet vid anstalterna.

Det förefaller mig som om det är kriminalvårdsstyrelsen som har drivit dessa frågor. För ett år sedan sade justitieministern i ett svar i riksdagen

att verksamheten skulle komma att utvärderas och att en utredning om dessa frågor skulle äga rum. Nu är min följdfråga: Överväger man fortfarande i justitiedepartementet att tillsätta en utredning som skall överväga de problem som kvarstår?

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Om avsikten med
beslutad översyn av
konsumentköpla-
gen*

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! När kriminalvårdsstyrelsen är färdig med utvärderingen av försöken i Skogome, vilket är ställt i utsikt till våren 1978, får man överväga om en utveckling av verksamheten skall ske eller om frågor, som hör ihop med detta ersättningsystem, måste utredas ytterligare.

LISA MATTSON (s):

Herr talman! Jag vill bara påpeka att justitieutskottet och kammaren redan förra året begärde en utredning om förutsättningarna för en permanentning av försöksverksamheten och för en utvidgad verksamhet med marknadsanpassad lön. Det vore glädjande om denna utredning kom till stånd när kriminalvårdsstyrelsen är färdig med sin utvärdering av verksamheten i Skogome.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om avsikten med beslutad översyn av konsumentköplagen

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara Joakim Olléns (m) den 7 december anmälda fråga, 1977/78:202, och anförde:

Herr talman! Joakim Ollén har frågat mig om avsikten med den nu igångsatta översynen av konsumentköplagen.

Avsikten med översynen framgår av de utförliga direktiv som har meddelats av regeringen efter särskilt samråd mellan mig och handelsministern (Dir 1977:83). I direktiven pekas till en början på att köplagsutredningen har lagt fram ett förslag till ny allmän köplag och att detta förslag föranleder vissa ändringar i konsumentköplagen. Vidare hänvisas till det lagstiftningsarbete som har genomförts eller förbereds i de andra nordiska länderna och som bör beaktas för svensk del. Också önskemålet att få till stånd en samordning med den planerade lagstiftningen om konsumenttjänster nämns som ett skäl att se över gällande regler om konsumentköp. Ytterst är det emellertid, sägs det i direktiven, intresset av att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden som utgör motivet för en revision av konsumentköprätten. Det bör enligt direktiven vara möjligt att som ett led i en aktiv konsumentpolitik ytterligare stärka det civilrättsliga skyddet för konsumenterna vid köp.

När det gäller det närmare innehållet i konsumentköplagsstiftningen skall utredningen i första hand hämta ledning i de uppslag som har förts fram av köplagsutredningen. I direktiven anges samtidigt några konkreta punkter där reformer kan vara motiverade.

Torsdagen den
15 december 1977

*Om avsikten med
beslutad översyn av
konsumentköpla-
gen*

Till de spörsmål som utredningen särskilt skall uppmärksamma hör frågan om när en vara skall anses behäftad med fel och i vad mån säljaren skall vara skyldig att avhjälpa fel. Vidare skall utredningen se över reglerna om skadestånd och om reklamationsfrist vid dolda fel. Även frågor om garantiutfästelser och om prisets bestämmande skall tas upp.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på min fråga.

Bakgrunden till frågan är två uttalanden som justitieministern och en av hans närmaste medarbetare, den rättschef i departementet som är närmast ansvarig för de här frågorna, Staffan Magnusson, har gjort i tidningen Köpmannen nr 46/47. Statsrådet Romanus säger där bl. a.:

”Enligt min mening är avsikten med tillsättandet av utredningen inte att mera allmänt stärka konsumentens ställning.”

På ett annat ställe i artikeln uttalar rättschefen: ”Men syftet med utredningen är också att rent allmänt ge konsumenten en bättre ställning – detta inte bara på enstaka punkter.”

Mot bakgrund av dessa uttalanden, vilka såvitt jag vet inte har dementerats, är det under alla förhållanden naturligt att ställa sig frågan vad som egentligen gäller. Någon riktig vägledning i det hänseendet ges enligt min mening inte heller i direktiven, som statsrådet nu hänvisar till. Det är dock inte bara ett allmänt intresse för vad olika utredningar kan syfta till som gör att denna fråga kan förefalla motiverad, utan jag tror att det här är särskilt angeläget att klarlägga just på konsumenträttens område, bl. a. därför att rättsutvecklingen har varit osedvanligt snabb. Nya lagar gällande konsumenternas ställning har tillkommit i mycket snabb takt under senare år. Senast för bara ett par veckor sedan behandlade vi här i riksdagen ett förslag till ny konsumentkreditlag, och det förslaget resulterar i en lagstiftning som träder i kraft den 1 januari 1979.

I någon mån beroende på hur man räknar kan det sägas att ett tjugotal lagar direkt berör den enskilde i hans egenskap av konsument, och det är klart att ett så stort antal lagar, av vilka ungefär hälften har tillkommit bara under 1970-talet, har medfört vissa problem. Säkert är nog att konsumenterna många gånger inte känner till de regler som gäller och de skyddsmöjligheter som står konsumenterna till buds.

Mot bakgrund av denna utveckling och mot bakgrund av de förhållanden som jag har pekat på här kan det möjligen sägas vara i viss mån beklagligt att statsrådet inte i detta sammanhang har givit till känna någon mera generell viljeyttring beträffande konsumenträttens framtida utveckling. Jag skulle vilja avsluta med att fråga statsrådet om det f. n. i departementet pågår överläggningar eller diskussioner om konsumenträttens framtida utformning, om exempelvis de samordningsfrågor man står inför osv.

Torsdagen den
15 december 1977*Om vissa rege-
ringsförhandlingar
rörande import av
virke*

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Beträffande det första som Joakim Ollén tog upp, upp-
gifterna i tidningen Köpmannen, ligger det såvitt jag kan läsa ut inte
någon motsättning däri att två personer som tillfrågas vid olika tillfällen
använder olika ordalag.

Jag fäster mig framför allt vid att det här är ovanligt utförliga direktiv.
Det står alltså i direktiven angivet precis en del punkter som utredningen
särskilt skall avse. Det är klart att detta syftar till att stärka konsumentens
ställning, men det är inte en allmän utredning i den meningen att det
är helt öppet för en total revision av konsumentköplagen.

Jag kan gärna i det sammanhanget säga att direktiven visserligen är
utförliga så till vida att de pekar på åtskilliga punkter som skall tas upp,
men det finns inga direkta anvisningar om hur dessa frågor skall lösas.
Detta är inte någonting ovanligt när det gäller kommittédirektiv. I det
här fallet är det en sak som man särskilt bör framhålla, nämligen att
denna utredning kommer att utföras i nära kontakt med justitiedepar-
tementet och med de andra kommittéer som arbetar på området. Det
är i departementet som förslaget till allmän köplag nu övervägs, och
det är också en företrädare för departementet som har knutits till ut-
redningen som sakkunnig.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för den kompletterande syn-
punkt han gav och som jag tycker var av måhända lika stort, om inte
större värde än det ursprungliga svaret. Det är klart att man i tidnings-
uttalanden kan uttrycka sig på olika vis, och dessutom är det ju inte
säkert att man alltid blir alldeles korrekt citerad, men jag menar att när
det i en tidningsartikel slås upp att det finns meningsmotsättningar –
låt vara att de är konstruerade – är det naturligt att i den här kammaren
försöka klargöra vad som verkligen gäller. På den biten har jag nu fått
ett svar, och jag noterar med tillfredsställelse att justitieministern nämner
vikten av att det sker en samordning mellan de olika lagstiftningsprojekt
som är på gång på både det allmänt köprättsliga och det konsument-
rättsliga speciella området.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om vissa regeringsförhandlingar rörande import av virke

Bostadsministern ELVY OLSSON erhöll ordet för att besvara *Gustav
Lorentzons* (vpk) den 24 november anmälda fråga, 1977/78:162, till in-
dustriministern, och anförde:

Herr talman! Gustav Lorentzon har frågat industriministern om för-
handlingar pågår mellan MoDo och regeringen i fråga om import av ved
och om regeringen tänker bryta den överenskommelse som har träffats

Torsdagen den
15 december 1977

*Om vissa rege-
ringsförhandlingar
rörande import av
virke*

mellan den förra regeringen och MoDo.

Industriministern har överlämnat frågan till mig för besvarande.

Bakgrunden till Gustav Lorentzons fråga är att MoDo åtog sig att importera en viss mängd barrved i samband med att bolaget i oktober 1975 fick tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen att bygga ut barrvedslinjen vid sulfatmassafabriken i Husum. Åtagandets syfte är att utbyggnaden i princip inte skall medföra ökad förbrukning av svensk råvara i förhållande till bolagets samlade förbrukning 1974. Enligt åtagandet skall kvantiteten importerad barrved i samråd med regeringen kunna justeras under sådana år då produktionen av olika skäl måste begränsas.

Det är således inte fråga om att bryta någon överenskommelse eller att frångå de principer som låg till grund för regeringens tillstånd till utbyggnaden, om importen tillåts minska till följd av produktionsbegränsningar.

MoDo har nu begärt att regeringen medger att importen får minskas under viss tid. Som skäl för sin begäran har bolaget bl. a. anfört att produktionen vid fabriken under ett antal år beräknas bli lägre än vad som tidigare hade planerats och att bolaget önskar senarelägga den tidpunkt vid vilken den tillåtna utbyggnaden av fabriken skall vara färdigställd. Bolaget beräknar att råvarubehovet inte kommer att bli större än den maximala förbrukningen innan utbyggnaden tilläts.

Bolagets hemställan bereds f. n. av regeringen och ett beslut är att vänta inom kort. Jag kan inte nu gå in på vad detta beslut kan komma att innebära.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret på min fråga.

När jag den 24 november i år ställde den fråga som nu är aktuell till industriminister Åsling var bakgrunden framför allt den omfattande oro för den fortsatta sysselsättningen som råder bland skogsindustriarbetarna i Örnsköldsviksområdet.

Trots de omfattande sysselsättningssvårigheter som under decennier varit rådande i Norrland i övrigt, med en omfattande utflyttning till de södra delarna av landet, var aldrig Örnsköldsviksområdet utsatt för samma svårigheter. Härigenom kunde en "vi-anda" växa sig stark mellan de anställda och det multinationella företaget MoDo. Skickligt framfördes denna "vi-anda" av företagschefen Matts Carlgren i företagets personaltidning *Insikt* och gavs en växtkraft som kanske aldrig tidigare. Den fick också sin styrka och genomslagskraft under den gamla regeringens tid då det rådde full, ja överfull sysselsättning.

I dag är det helt annorlunda, och oron är stor därför att företaget har meddelat att 500 befattningar kommer att försvinna inom de närmaste åren. Skogsavverkningarna skall inskränkas till ett minimum. Sedan har man sagt att man vill inskränka – eller helt upphöra med – importen av virke från Sovjetunionen. Det hör till frågan att samtidigt som Mo och Domsjö meddelar att 500 man skall gå i Örnsköldsviksområdet in-

Torsdagen den
15 december 1977

*Om vissa rege-
ringsförhandlingar
rörande import av
virke*

vesterar man i Belgien och får 150 nya befattningar där.

Svaret på frågan är naturligtvis mycket intressant, eftersom kontraktet med Sovjetunionen inte är skrivet på det sättet att en viss kvantitet skall importeras, utan man får tydligen göra som man själv tycker. Därför bryts ingen överenskommelse. Regeringen eller bostadsministern kan inte lämna svar på hur det kommer att gå och vilket beslutet kommer att bli i anslutning till Mo och Domsjös hemställan att få minska denna virkesimport. Det skulle vara intressant att få svar på frågan hur kontraktet är skrivet över huvud taget. För mig verkar det litet konstifikt att ett land som Sovjetunionen för det första exporterar sin råvara och själv inte förädlar den och för det andra gör ett kontrakt som kan brytas när som helst.

Vidare: Hur kommer det att gå med fabriken i Alfredshem? I brev till regeringen säger Matts Carlgren att utbyggnaden av den fabriken är ställd på en oviss framtid. Kan bostadsministern lämna svar på den frågan? Det är nämligen stor oro bland arbetarna i Örnsköldsvik med tanke på dessa nyheter som har kommit om avskedanden, om inskränkningar i skogsbruken och om det här avtalet.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Avtalet är utformat så, att man under år då produktionen av olika skäl, som jag sade, måste begränsas kan justera kvantiteten importerad barrved i samråd med regeringen.

De förhandlingar och de samtal vi nu har och de beslut som kommer att följa av dem kan jag, som jag hoppas herr Lorentzon förstår, inte ge besked om förrän förhandlingarna är slutförda.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Det verkar litet underligt. Mo och Domsjö gjorde en hemställan till den gamla regeringen om att få bygga ut Husumfabriken, och regeringen meddelade att man inte får använda mer skog än vad man gjorde 1974. All right, man går till utlandet och får där garantier för den import som man behöver för denna stora utbyggnad. Nu var det verkligen hausse när det gäller skogsindustrin. Alla större bolag ville ju bygga ut, och vi fick den lag som bostadsministern har refererat till.

Då skriver Mo och Domsjö ett kontrakt med utlandet om att när vi inte behöver mer skog, då inskränker vi på avtalet. Men situationen var ju inte sådan. Man trodde att man hade nått himmelns höjder och att det aldrig skulle bli fråga om några svårigheter inom skogsindustrin. Det var efter de metoderna man arbetade. Därför finner jag svaret mycket, mycket underligt.

Sedan fick jag inget svar på den fråga jag ställde, och jag skulle vilja ställa en fråga till, nämligen följande:

I anslutning till vad som händer inom svensk industri kommer skogsindustrin att utvecklas på samma sätt som gruvindustrin, stålindustrin, verkstadsindustrin, varvsindustrin och tekoindustrin, med fusioner och

Torsdagen den
15 december 1977

*Om vissa rege-
ringsförhandlingar
rörande import av
virke*

sammanslagningar, som i sitt släptåg har företagsnedläggningar och massavskedanden? Eller kan man betrakta, fru bostadsminister, skogsindustrin som någon helig ko, som inte alls blir utsatt för de svårigheter som all annan industri är utsatt för? Jag skulle gärna vilja ha svar på den frågan.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Tillståndet gavs år 1975, alltså innan jag var bostadsminister, och det är vad som står i det beslutet som vi håller på att syna och som vi förhandlar med Mo och Domsjö om. Innan det är slutfört kan jag som sagt inte gå in och tala om vad det blir.

När det gäller den andra frågan så får herr Lorentzon ställa den till industriministern.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag är tacksam för upplysningen av bostadsministern att sådana frågor skall ställas till industriministern. Det gör jag ju, men jag får svar från bostadsministern. Det har hänt tidigare att man har fördelat frågorna på det sättet, så jag vet inte hur jag skall bära mig åt. Under den förra regeringens tid tillhörde det faktiskt undantagen att statsråden fördelade frågorna på det sätt som sker nu. Jag är litet villrådig hur jag skall göra. Det kanske måste förhandlas i förväg, men jag är inte säker på att jag får svar ändå från den minister till vilken jag har ställt frågan.

När det gäller fabriken i Alfredshem så förstår jag att bostadsministern inte vill gå in på de följdfrågor jag har ställt. Den här fabriken har sedan många år tillbaka Mo och Domsjö lovat att investera i. Det har man inte gjort under de goda åren, och nu skriver företagschefen Matts Carlgren till regeringen – det är bostadsministern mycket väl underkunnig om – att en utbyggnad där är ställd på en oviss framtid. De som arbetar på Alfredshemfabriken i Örnköldsvik är oroliga. De frågar sig: Kommer den fabriken att läggas ner? Det är nämligen i så fall inte den första fabrik som har lagts ner i Örnköldsvik av Mo och Domsjö.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Den fråga som herr Lorentzon har ställt och som jag besvarade i dag tillhör mitt område, men det var just den följdfråga herr Lorentzon ställde som bör ställas i ett annat sammanhang till industriministern.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag är tacksam för upplysningen, jag skall göra som bostadsministern rekommenderar. Jag kommer igen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om regeringsbeslut i visst förköpsärende

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

Bostadsministern ELVY OLSSON erhöll ordet för att besvara *Anna Wohlin-Anderssons* (c) den 1 december anmälda fråga, 1977/78:181, och anförde:

Herr talman! Anna Wohlin-Andersson har frågat mig om grunderna för att regeringen vägrat ge Valdemarsviks kommun tillstånd till förköp av fastigheten Fångö 1:12 i Gryts socken i Valdemarsviks kommun.

Enligt 1 § förköpslagen har kommunen förköpsrätt bl. a. till fast egen- dom som med hänsyn till den framtida utvecklingen krävs för tätbe- byggelse eller därmed sammanhängande anordning. Utrymme för fritid och rekreation anses vara en sådan med tätbebyggelse sammanhängande anordning som avses i lagrummet. I detta fall var avsikten med kom- munens förvärv att främja rörligt friluftsliv för kommunens medlemmar. Regeringen hade alltså att pröva om fastigheten med hänsyn till kom- munens framtida utveckling krävdes för att tillgodose behovet av re- kreationsområden för invånarna i kommunens tätbebyggda delar.

Fångö 1:12 består av två områden på huvudön Fångö, norra delen av ön Laxvarp samt ett antal mindre öar. Ön Fångö ligger inom ett relativt vidsträckt område som i kommunöversikten angetts som utveck- lingsområde för friluftsliv. De övriga delarna av fastigheten ligger öster om Fångö och inom ett område som enligt översikten har intresse från naturvårdssynpunkt. Inom kommunen finns det, på fastlandet och i skär- gården, god tillgång på strövområden för dem som bor i de tätbebyggda delarna av kommunen. Bl. a. finns det ett tiotal naturreservat i skärgården eller vid kusten. Regeringen fann därför att fastigheten inte behövdes för att bereda utrymme för fritid och rekreation för dem som bor i kom- munens områden med tätbebyggelse. Förutsättningar för tillstånd enligt förköpslagen förelåg således inte och ansökningen lämnades därför utan bifall.

ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga. Orsaken till att jag ställde den är att detta ärende har väckt en relativt stor upp- märksamhet i Östergötland. Det har diskuterats mycket både före, under och efter det att Valdemarsviks kommunfullmäktige beslöt utnyttja kom- munens förköpsrätt och inköpa fastigheten Fångö i Gryts skärgård. När regeringen sedan vägrade ge Valdemarsviks kommun tillstånd till förköp av denna fastighet har naturligtvis många frågat sig på vilka grunder beslutet fattades. Det har vi fått besked om här och nu. Detta är värdefullt för dem som är direkt inblandade i just det här ärendet, men det är också värdefullt – och det tycker jag är det viktigaste – för dem som i framtiden kommer i kontakt med liknande ärenden.

Efter att ha tagit del av svaret ber jag att till bostadsministern få ställa ett par följdfrågor:

I vilken utsträckning är regeringen bunden till kommunens beslut i

Torsdagen den
15 december 1977

*Om tidpunkten för
regeringsbeslut i
expropriations-
ärende*

ett förköpsärende, ett beslut som är grundat på kommunens bedömning av ärendet?

Bliir regeringens ställningstagande i det nu aktuella ärendet prejudicerande för behandlingen av liknande ärenden i framtiden?

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Enligt förköpslagen ankommer det på regeringen att avgöra om tillstånd till förköp skall kunna ges mot köpares eller säljares bestridande. Det är alltså regeringen som har att i det enskilda fallet bedöma om det föreligger förutsättningar för ett förköp, dvs. om marken behövs för tätbebyggelseändamål. Regeringen är naturligtvis därvid inte bunden av den bedömning som kommunen gjort, utan regeringen har att fatta sitt beslut mot bakgrund av den utredning som alltid skall presenteras i ärendet i fråga. Kommunen måste alltså lägga fram en utredning. Enligt förarbetena till förköpslagen ställs inte så höga krav på en sådan utredning. Det räcker i princip att kommunen t. ex. genom befolkningsprognoser eller med hänvisning till ett upprättat bostadsbyggnadsprogram gör sannolikt att kommunen behöver marken för tätbebyggelseändamål.

I det fall vi nu diskuterar fann regeringen, som jag också sade i mitt svar, att kommunen inte gjort sannolikt att fastigheten med hänsyn till dess belägenhet och kommunens framtida utveckling är nödvändig för tätbebyggelse eller därmed sammanhängande anordningar.

Liksom hittills kommer även framdeles avgörandena att grundas på den utredning som förebringas i det enskilda fallet. Jag vill dock framhålla att i flertalet avgjorda förköpsfall har regeringen funnit att den utredning som kommunen lagt fram varit tillräcklig för att förköp skall kunna meddelas.

ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret. Eftersom det ena förvärvsärendet inte är det andra likt tror jag att det är värdefullt för kommunalmän ute i landet att få höra att sådana här ärenden även i fortsättningen kommer att avgöras med hänsyn tagen till det utmärkande för varje fall.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om tidpunkten för regeringsbeslut i expropriationsärende

Bostadsministern ELVY OLSSON erhöi ordet för att besvara *Paul Janssons* (s) den 7 december anmälda fråga, 1977/78:200, och anförde:

Herr talman! Paul Jansson har frågat mig om jag anser det vara rimligt att Hjo kommun skall behöva vänta över ett år på regeringens ställningstagande i ett expropriationsärende. Han har vidare frågat när jag

har för avsikt att fatta beslut i ärendet.

Hjo kommun ansökte hösten 1976 om tillstånd att expropriera mark för bostadsbebyggelse. I det område som ansökningen avser ingår åkermark.

I ärendet har länsstyrelsen i Skaraborgs län avgett yttrande efter hörande av bl. a. lantbruksnämnden i länet. Berörda parter har fått tillfälle att avge sina synpunkter.

Ärenden som gäller tillstånd till expropriation kan normalt avgöras inom ett halvt år från det ansökningen gjorts. I detta fall har kommunen begärt och fått företräde inför mig. Vidare har jag efter överväganden bedömt att utredningen borde kompletteras med yttrande från lantbruksstyrelsen. Denna utredning har nu tillförts ärendet.

Regeringen torde kunna avgöra ärendet inom den närmaste tiden.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka bostadsministern för svaret på min fråga.

Tyvärr får jag konstatera att kommunalmännen i Hjo kommun i det här fallet är lika osäkra i dag som tidigare. Det har som sagt gått över ett år sedan denna ansökan om expropriation inlämnades, och ännu har vi inga klara besked om när regeringen tänker ta upp ärendet till beslut.

Bostadsministern säger att kommunen begärt och fått företräde för bostadsministern i detta ärende. Det stämmer. Den uppvaktningen ägde rum den 10 augusti 1977. Till yttermera visso var bostadsministern i Hjo och tittade på det aktuella området den 22 augusti 1977. Efter det besöket trodde kommunalmännen i Hjo att regeringen var beredd att ta ställning.

Bostadsministern säger att hon bedömer det som nödvändigt att fråga lantbruksstyrelsen i det här fallet. Nu var det så att lantbruksnämnden i Skaraborgs län redan tidigare hade tillstyrkt. Den hade ingenting att erinra mot att expropriationen genomfördes.

Det framgår av svaret att viss jordbruksmark hör till området. Hjo kommun är omgiven av jordbruksmark, och det är nästan omöjligt att bygga någonstans över huvud taget om man inte får ta jordbruksmark i anspråk.

Man frågar sig nu om det är några principiella svårigheter regeringen har att avgöra det här ärendet. Vi har ju en expropriationslag, och den skall användas när kommunerna inte kommer fram. Förhandlingar har pågått i årtal med berörda fastighetsägare, men de har vägrat att sälja. När nu samtliga berörda myndigheter som är tillfrågade har tillstyrkt, kan jag inte fatta varför regeringen har sådana svårigheter att ta ställning i det här ärendet. Har man principiella problem att bifalla expropriationsärendet, eller vad är det som ligger bakom?

Det är i det här fallet endast 17 hektar som utgörs av jordbruksmark. Resten är hagmark och mindre värdefull mark. Skulle Hjo kommun inte få möjlighet att ta detta område i anspråk, måste man ge sig ut på andra

Torsdagen den
15 december 1977

*Om arbetet på
framtida militära
flygplanssystem*

områden där jordbruksmarken är ännu bättre än i det här fallet.

Jag tycker det är skäl att snart fatta ett beslut i ärendet. Jag vill gärna avslutningsvis fråga: Vad menar bostadsministern när hon säger att ärendet torde kunna avgöras inom den närmaste tiden? Blir det i år, blir det första halvåret nästa år, eller när?

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Vi har ju våra centrala myndigheter bl. a. för att kunna remittera ärenden till dem, och det har skett i det här fallet. Man kan ju vara efterklok och säga att vi borde ha remitterat det tidigare än som gjordes – det var först efter mitt besök i Hjo som ärendet remitterades till lantbruksstyrelsen. Det yttrandet ville jag ha innan jag fattade beslut.

Jag vet inte om man kan lägga in så många olika tolkningar i uttrycket den närmaste tiden. Det är alltid farligt att binda sig för vilken vecka man skall fatta beslut. Men jag kan precisera mig genom att säga att ärendet i varje fall kommer att avgöras inom en månad.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för detta ytterligare besked.

Bostadsministern var, som jag sade, i Hjo den 22 augusti 1977. Enligt de kontakter jag har haft med ansvariga kommunalmän lär bostadsministern då ha sagt att man skulle vänta beslut inom 14 dagar. Nu vet jag inte om detta finns protokollfört, men jag har ingen anledning att tro att kommunalmännen skulle fara med osanning. I dag säger bostadsministern att inom en månad kan ärendet klaras av.

Om det hade rått tveksamhet i fallet, om berörda myndigheter inte hade tillstyrkt ärendet, hade jag kunnat förstå att bostadsministern behövde inhämta ytterligare upplysningar från exempelvis lantbruksnämnden. Men här föreligger ett klart ställningstagande från lantbruksnämnden i Skaraborgs län, den lokala myndighet som bäst känner till dessa frågor och vet vilken jordbruksmark det rör sig om. Såväl lantbruksstyrelsen som lantbruksnämnden i Skaraborgs län har klart sagt ifrån att i detta fall måste jordbruksintresset få vika för intresset att utveckla bostadsbyggelsen.

Jag är fortfarande mycket otillfredsställd med att jag inte har fått ett klarare besked från bostadsministern.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om arbetet på framtida militära flygplanssystem

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK erhöll ordet för att besvara *Bengt Gustavssons* (s) den 7 december anmälda fråga, 1977/78:199, och anförde:

Herr talman! Bengt Gustavsson har frågat mig om regeringen avser

att bedriva det fortsatta arbetet på framtida flygplanssystem så att vårt lands oberoende av militära allianser och deras medlemsländer säkerställs samt om regeringen är beredd att lämna en redogörelse för direktiven för överläggningarna mellan svenska och utländska myndigheter i denna fråga liksom för resultaten av dessa. Frågan är föranledd av vissa tidsningsuppgifter.

Vad gäller den andra delen av Bengt Gustavssons fråga är mitt svar att några överläggningar av det slag som Bengt Gustavsson nämner inte har ägt rum. Det finns följaktligen inga direktiv och än mindre några resultat att redovisa. Vid det besök som statssekreteraren i försvarsdepartementet och försvarsstabschefen avlade i Italien i oktober månad lämnade de italienska myndigheterna orienteringar om italiensk säkerhetspolitik och om italienska försvaret och försvarsindustrin på det sätt som är brukligt vid besök av detta slag.

Jag vill i detta sammanhang också dementera uppgiften att ett samarbete med Italien på det flygmilitära området skulle ha initierats från industrihåll.

Vad sedan gäller den första delen av frågan kan jag försäkra Bengt Gustavsson att våra möjligheter att begränsa vårt beroende av andra nationer vid anskaffning av flygplan är ett viktigt inslag i regeringens överväganden om framtida flygplanssystem och om vår flygindustris framtid. Jag vill emellertid upprepa vad jag i våras anförde i propositionen om försvarets fortsatta inriktning, nämligen att ett fullständigt oberoende är inte möjligt. För anskaffning av den mest avancerade materielen kommer vi alltid att vara beroende av utlandet.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min fråga.

Neutralitetstanken är sedan lång tid tillbaka grundvalen för vårt lands säkerhets- och försvarspolitik. Vi finner det naturligt att med alla medel söka stå vid sidan om konflikter och motsättningar som eljest kunde dra oss in i ett framtida krig i Europa. Neutralitetspolitiken stöds av en bred folkmajoritet. Ute i världen är vår utrikespolitik sedan länge erkänd och respekterad. Erkänsla och respekt för neutralitetssträvanden nås emellertid inte utan ansträngningar. Ett idogt arbete och en ständig vaksamhet är nödvändiga.

1974 års försvarsutredning anförde i sitt betänkande Totalförsvaret och säkerhetspolitiken bl. a. att tilltron till vår vilja och förmåga att fullfölja den deklarerade politiken grundläggs redan i fred och påverkas av statsmakternas agerande och ställningstaganden. Utredningen anförde också att förberedelser och överläggningar för militär samverkan med andra stater är helt uteslutna. Anskaffning av för försvaret väsentlig materiel får vidare enligt utredningen inte ske så, att Sverige kommer i sådan beroendeställning till andra länder att den kan utnyttjas för påtryckningar.

Dessa grundsatser har sedan länge varit allmänt accepterade som rikt-

Torsdagen den
15 december 1977

*Om arbetet på
framtida militära
flygplanssystem*

linjer för försvarspolitiken.

Den vidgade handeln och det industriella samarbetet mellan länderna leder till ett ökat ömsesidigt beroende. Detta kan även påverka frågan om anskaffning av materiel och förnödenheter till försvaret.

Ett fullständigt oberoende är således inte möjligt – det har försvarsministern rätt i. Militära anskaffningar måste emellertid alltid planeras och genomföras med stor försiktighet i dessa avseenden. Särskilt vanskligt är det att genomföra utveckling och anskaffning av stora komplicerade vapensystem, vilka binder ekonomiska resurser under lång tid. Betydande ansträngningar måste då göras för att undvika att det uppstår bindningar till alliansbundna stater. Omsorgen om trovärdigheten i vår utrikespolitik måste i sådana fall ha företräde.

En utveckling av stridsflygplan tillsammans med annat land eller på flernationell basis ställer sig från dessa utgångspunkter olämplig. Sådana flernationella utvecklingsprojekt har hittills genomförts endast inom de militära allianser som existerar i dag i världen. Engagemang i sådana projekt är inte förenligt med svensk alliansfrihet.

Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att de tidningsuppgifter som förekommit synes ha varit överdrivna. Industrin har alltså inte initierat överläggningarna. Man kan då fråga: Vem har initierat de överläggningar som förekommit? En sådan kontakt på hög försvarspolitisk nivå är ju inte precis vanlig i sådana här sammanhang.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Jag vill upplysa Bengt Gustavsson om att det faktiskt inte varit några överläggningar. Det besök som statssekreteraren och försvarsstabschefen gjort var ingenting som gick utöver den rutin som är bruklig i dessa sammanhang. Sådana här kontakter har vi regelmässigt både med alliansfria länder och med länder som är bundna av allianser.

Jag håller med herr Gustavsson om att flernationella projekt är helt uteslutna. Men bara för att belysa att frågan är komplicerad vill jag citera ur ett brev som den tidigare statssekreteraren i försvarsdepartementet under den förra regeringens tid sände den 16 juni 1976 till Allen Greenwood i Association Européenne des Constructeurs de Matériel Aérospatial. Han skriver, i översättning: "Sverige är intresserat av att samarbeta med andra länder i fråga om utvecklingen och konstruktion av sådan utrustning." Det gällde flygplansområdet. "Vårt intresse omfattar också flyg- och rymdmateriel för militära ändamål. I detta syfte har vi träffat överenskommelse med ett antal europeiska länder." Det gäller alltså de tekniska samarbetsavtal vi har. "Med hänsyn till den neutralitetspolitik som förs i mitt land är det inte möjligt för oss att delta i samarbete inom grupper av nationer. Svenskt deltagande, t. ex. i arbetet inom The European Programme Group, även som observatör, är därför utanför utanför all diskussion. Jag vill emellertid inte utesluta möjligheten att delta i arbete på individuella projekt som kommer upp inom sådana grupper."

Jag tar för givet att dåvarande statssekreteraren Ulf Larsson i det här fallet inte skrev brevet som privatperson utan talade för den tidigare regeringen. Jag kan försäkra att jag står bakom denna uppfattning helt och hållet.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Det var inga märkvärdiga saker som stod i det brevet som försvarsministern citerade ur. Det väsentliga är att det råder överensstämmelse i uppfattningen att flernationellt samarbete om projekt på den nivå som det talades om i den tidningsartikel som låg till grund för frågan är uteslutet.

Jag skulle väl inte ha tyckt att det varit så anmärkningsvärt om industrin initierat några samarbetstankar. Så länge regeringen inte samlar sig till ett klart nej till B3LA-projektet blir det lätt en del turer och spekulationer. Vi som har ställts utanför planeringen av centrala avsnitt av försvarspolitiken höjde naturligtvis på ögonbrynen, när vi fick läsa i tidningarna om de kontakter som i oktober förekom på hög nivå mellan Sverige och Italien. Men det är bra om man kan konstatera att detta inte var någonting som gick utöver de naturliga kontakter som förekom.

Beräffande frågan om industrins roll i sammanhanget undrar jag om statsrådets nej är upphängt på min något extrema formulering om det "flygmilitära" området. Det förekommer väl inte kontakter på någon annan nivå? Om så är fallet vore det bra att få veta också det.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Jag kan försäkra *Bengt Gustavsson* att det enligt vad jag känner till inte har förekommit några som helst kontakter från industrin på någon nivå. Jag betraktar det såsom helt uteslutet, eftersom regeringen skall hållas orienterad om sådana kontakter. Min inställning i den frågan har jag redan klart deklarerat.

Såsom en allmän kommentar vill jag säga att regeringen ser det såsom utomordentligt angeläget att vi i så hög grad som möjligt begränsar vårt beroende av eventuella utländska leverantörer. Det är verkligen en trovärdighetsfråga för svensk säkerhetspolitik. Bl. a. detta gör att vi f. n. överväger de möjligheter som finns för exempelvis svensk flygindustri att existera även på lång sikt. Det förutsätter förmodligen ett samarbete av något slag, som gör att beroendet blir så litet som möjligt så att vi inte skall vara känsliga för några som helst utrikespolitiska påtryckningar.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Dessa deklARATIONER är bra. Jag började med att som seden är tacka för svaret på min fråga. Efter det klarläggande som försvarsministern har haft tillfälle att göra kanske han har anledning att tacka för att jag givit honom möjlighet att lämna detta besked.

Torsdagen den
15 december 1977

*Om regeringens
handläggning av
vissa förpassnings-
ärenden*

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Jag ber att få kvittera. Bengt Gustavssons senaste yttrande tar jag faktiskt som ett tecken på att Bengt Gustavsson är beredd att sakligt pröva olika alternativ när det gäller materialanskaffning och att han inte låter det uppstå några blockerande politiska bindningar utan verkligen prövar frågorna utifrån avsikten att göra det svenska beroendet av utlandet så litet som möjligt.

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Självklart förespråkar jag ett så litet beroende av utlandet som möjligt. Det visar hela uppläggningsen av diskussionen. Men nu försöker försvarsministern föra över den på ett helt annat plan. Jag tittade i Dagens Nyheter omedelbart innan jag gick upp i talarstolen, och då upptäckte jag en sak som jag inte tänkte på när jag läste den första artikeln. På samma uppslag talas det om att det är aktuellt att reducera försvarets personalkader med 2 000 personer. I detta läge torde det nog vara helt uteslutet att vi skulle kunna ge oss på att utveckla flygplanssystem på den kostnadsnivå där B3LA-projektet ligger. Detta faktum har naturligtvis föranlett de spekulationer som vi nu diskuterar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om regeringens handläggning av vissa förpassningsärenden

Statsrådet OLA ULLSTEN erhöll ordet för att besvara *Jan Bergqvists* (s) den 8 december anmälda fråga, 1977/78:207, och anförde:

Herr talman! Jan Bergqvist har frågat mig hur regeringen har gått till väga för att få fram tillförlitligt och tillräckligt underlag för beslutet om förpassning av pakistanska medlemmar i Ahmadi rörelsen.

Regeringens beslut grundade sig i huvudsak på uppgifter som utrikesdepartementet under ärendenas handläggning hos såväl invandrarverket som hos regeringen inhämtat om de nuvarande förhållandena för ahmadiyyaner i Pakistan.

JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Samma dag som jag ställde frågan sade Ola Ullsten så här i en tidning: "Jag anser att det är ett klart fall. Det lär ha varit någon historia för några år sedan, men vi har undersökt deras situation, och det finns inga tecken på förföljelser."

Men vad var det som hände 1974, Ola Ullsten? Jag har träffat några av de ahmadiyyaner som var med. De har berättat hur man brände deras hus, hur man jagade bort dem, hur de i skräck flydde ur landet. Dessa skändligheter blir i invandrarministerns mun: "Det lär ha varit någon historia för några år sedan." Men faktum är ju att förra året beslutades att 30 ahmadiyyaner fick stanna i Sverige därför att de kunde råka illa

ut om de återvände till Pakistan.

Det finns inga tecken på förföljelser, sade Ola Ullsten i tidningen. Men nu har det kommit uppgifter i tidningar och rapporter från nyhetsbyråer som säger att 123 pakistaner som skickades från Västtyskland till Pakistan har arresterats, däribland ahmadiyyaner och medlemmar i awamipartiet. Innan full klarhet har skapats om vad som hänt med dem är det självklart omöjligt att förpassa pakistaner från Sverige.

I dag på morgonen skulle planet med de första olyckliga lyfta från Göteborg. Dess bättre segrade eftertanken och humaniteten, i varje fall tills vidare. Men nu vill jag ha besked av Ola Ullsten: Kan Ola Ullsten garantera att någon förpassning till Pakistan inte kommer att ske så länge de människor som skickades tillbaka från Västtyskland är arresterade eller sitter i fängelse?

Jag frågade: Hur har regeringen gått till väga för att få fram underlag för sitt beslut? För de enskilda människorna är det livsviktigt att utredningarna är noggranna, att de görs i ödmjukt medvetande om svårigheten att nå säkra bedömningar. Och jag undrar: Kunde man i det här fallet inte ha varit mera öppen mot pakistanernas ombud? Advokaterna har inte fått ta del av alla handlingar. De har inte ens fått full information om vad det har funnits för material. Varför har regeringen inte velat utnyttja möjligheterna bättre att kommunicera med advokaterna?

Statsrådet OLA ULLSTEN:

Herr talman! För det första har det inte varit aktuellt med någon förpassning i dag på morgonen som herr Bergqvist säger. För det andra har advokaterna i det här fallet liksom i alla andra fall fått del av samtliga handlingar och uppgifter som är relevanta. För det tredje är det referat som herr Bergqvist läste upp, enligt vilket jag skulle ha sagt att någonting lär ha inträffat 1974, inget auktoriserat referat utan uppenbarligen någon sorts frihandsteckning som jag inte känner närmare till.

Det är korrekt att ett antal personer som förpassades från Västtyskland – Berlin närmare bestämt – har blivit omhändertagna för förhör vid ankomsten till Pakistan. Anledningen är enligt de uppgifter vi har fått fram via vår beskickning i Islamabad att de pakistanska myndigheterna, uppenbarligen på mycket goda grunder, misstänker att det förekommer en illegal verksamhet där människor gör affärer på att locka pakistaner att resa till Europa, även till Skandinavien. Man vill närmare utreda hur det förhåller sig med den saken. Såvitt vi kan bedöma är detta förklaringen till att omhändertagande skett. Vi har undersökt detta mycket noga och inte fått fram några uppgifter som på något vis styrker att de pakistanska myndigheterna skulle fängsla personer som tillhör den här religiösa gruppen som det nu är fråga om. Att dessa människor däremot kan bli föremål för den typ av trakasserier ifrån majoriteten som förekommer i Pakistan, liksom i andra länder där man har majoritets- och minoritetsgrupper, den saken kan jag dess värre inte betvivla.

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Om regeringens
handläggning av
vissa förpassnings-
ärenden*

Torsdagen den
15 december 1977

*Om regeringens
handläggning av
vissa förpassnings-
ärenden*

JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! De som utvisades från Västtyskland arresterades den 7 december. Nu har det gått en dryg vecka. Det är ju som Ola Ullsten känner till, eller i varje fall borde känna till, så att en person som på något sätt anses hota säkerheten kan hållas i förvar obestämd tid utan rättegång.

Om dessa människor bara hade hållits kvar för förhör för att, som Ola Ullsten säger, man skall ta reda på namn och adress på organisationer som ordnar immigration mot betalning, borde de vara släppta vid det här laget. Men känner Ola Ullsten till någon ahmadiyyan som släppts fri efter en dryg vecka?

Jag har läst ett telegram från ambassaden i Islamabad. Där uttalar man sig inte med bestämdhet, utan man gör en förmodan om skälet till att omhändertagandet skett. Frågan är då: Varför skall man skicka iväg dem innan man är säker på vad som händer? Borde man inte först ta reda på vad som sker innan man drar slutsatser?

Jag vill också säga att advokaterna inte har fått del av allt material. Ola Ullsten menar att de fått del av allt som är relevant för dem, men själva anser de inte att de fått ta del av allt material som de hade behövt för sitt arbete.

Ola Ullsten säger att det jag citerade av en tidningsintervju är en frihandsteckning. Då vill jag be Ola Ullsten ge klart besked: Hur föll orden om de inte föll på det sätt som jag citerade?

Statsrådet OLA ULLSTEN:

Herr talman! Att starta en process om hur uttalanden återges i pressen lär inte vara särskilt fruktbart och inte någon rimlig användning av kammarrens tid. Jag har vidgått att det förekom förföljelse mot dessa personer 1974. Det var vad jag sade till den tidning som ringde.

Får jag beträffande de från Västtyskland förpassade pakistanerna säga att det inte var en grupp ahmadiyyaner, såvitt vi känner till, utan en grupp pakistancer. Bland dem kan det tänkas ha funnits också människor från denna religiösa grupp.

Denna arrestering, eller tagande i förvar för förhör som det rätteligen heter, kan i och för sig inte vara något belägg för att det förekommer politisk förföljelse mot denna religiösa minoritet i Pakistan.

Som Jan Bergqvist känner till är det så att om det framkommer nya uppgifter sedan regeringen tagit sitt beslut i ett överklagandearbete, har regeringen möjlighet att på framställan meddela inhibition. En sådan framställning föreligger: Den har regeringen ännu inte tagit ställning till. Kommer det fram nya uppgifter som skulle motivera oss att låta verkställigheten anstå, kommer vi självfallet att göra så.

JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag har talat med den journalist det här gällde, och han är absolut säker på att Ola Ullsten använde uttrycket "historia" för att

beteckna dessa händelser.

Jag skall citera från ett flygblad som undertecknats av 28 religiösa och politiska ledare i Pakistan: "Mirzaierna" – dvs. ahmadiyyanerna – "är överlöpare och förtjänar att dödas. Vi kommer inte att vara med vid någon begravning eller något bröllop för personer som har mottagit hjälp från mirzaierna eller har gjort affärer med dem. Vi kommer inte att lämna mirzaierna i fred och oskadade i moskéerna, inte heller kommer vi att tillåta att deras kroppar begravs på muslimska kyrkogårdar. Vi förklarar social bojkott mot alla mirzaier och mot alla som gör affärer med dem."

Jag tycker att det grundläggande måste vara att man reder ut vad som händer med dem som har utvisats från Västtyskland. Så länge de är kvar i fängsligt förvar finns det ingen anledning att skicka ut någon från Sverige.

Statsrådet OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Bergqvist att det inte finns något överdrivet nit hos regeringen att skicka ut personer från Sverige, om de gärna vill stanna här. Men å andra sidan måste vi rimligen hålla oss till de lagar som vi har att följa. Och de lagarna säger att vi skall vara beredda att ta emot människor, som är politiskt förföljda i sina hemländer, om de inte har fått asyl på annat ställe och om det inte finns alldeles särskilda skäl att neka dem att komma in i vårt land. Men då menas med politisk förföljelse sådan förföljelse som på ena eller andra sättet, direkt eller indirekt, har sanktionerats av myndigheterna. Och det finns f. n. inget belägg för att sådan politisk förföljelse skulle drabba den här aktuella gruppen i Pakistan. Därför har vi inte, på det underlag vi hittills haft, kunnat betrakta de människorna som politiska flyktingar.

JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Dessa uttalanden stärker min misstanke att det underlag som regeringen har haft för sitt beslut inte är så fullgott som det borde vara.

Jag skall gärna erkänna att detta att vara invandrarminister kanske är en av de allra svåraste uppgifterna i regeringen. Att slå vakt om principerna för den reglerade invandringen utan att enskilda människor skadas allvarligt eller obotligt är ett stort ansvar. Men desto viktigare är det då att man försöker skaffa fram allt det underlag som behövs och att man inte agerar förrän man vet att underlaget är säkert.

Jag vill sluta med en fråga: Är det så att regeringen i detta fall har medverkat till att skjuta på förpassningen, som det uppges i en göteborgstidning i dag?

Statsrådet OLA ULLSTEN:

Herr talman! Som jag redan sagt har tidpunkten för den eventuella förpassningen av dessa människor inte varit aktuell. Jag upprepar, att

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Om regeringens
handläggning av
vissa förpassnings-
ärenden*

Torsdagen den
15 december 1977

*Om omfattningen
av statlig ersättning
för skador vid
naturkatastrofen i
Tuve*

om det kommer fram uppgifter som vi bedömer vara nya i den meningen att de föranleder oss att ändra vår bedömning, så är det självklart att vi kommer att ta hänsyn till de uppgifterna. Och om de är starka, så kommer naturligtvis förpassningsbeslutet att uppskjutas – vilket ju sker i väldigt många fall.

JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Här har det ju redan kommit fram nya uppgifter som man bör ta hänsyn till. Men i går fastnade två personer hos polisen i Göteborg, och meningen var att de skulle skickas i väg. Enligt tidsningsuppgifter uppsköts förpassningen dock tills vidare.

Avgörande är nu att det måste klarläggas vad som händer med dem som har kommit till Pakistan från Västtyskland. Innan man är helt säker på den saken får inte någon förpassas från Sverige!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om omfattningen av statlig ersättning för skador vid naturkatastrofen i Tuve

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON erhöll ordet för att besvara *Kurt Hugossons* (s) den 2 december anmälda fråga, 1977/78:188, och anförde:

Herr talman! Kurt Hugosson har frågat mig om regeringen kommer att tillse att de människor som direkt eller indirekt drabbats av naturkatastrofen i stadsdelen Tuve i Göteborg hålls skadeslösa i ekonomiskt hänseende.

Det har från allra första stund varit regeringens avsikt att medverka till att de drabbade skall, så långt det är möjligt, hållas ekonomiskt skadeslösa. För att detta skall kunna ske på smidigaste möjliga sätt hölls den 7 december en överläggning mellan de närmast berörda departementscheferna samt statsrådet Friggebo och företrädare för försäkringsbranschen.

Resultatet av denna överläggning och andra överväganden inom regeringen blev att en samrådsgrupp tillsattes med företrädare för berörda departement, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Göteborgs kommun, försäkringsbolagen och de villaägare m. fl. som har drabbats av katastrofen. De senare kommer att representeras av styrelsemedlemmar i de villaföreningar som är berörda av katastrofen.

Samrådsgruppens uppgift är att medverka till en lösning av de ekonomiska och andra svårigheter som invånarna i katastrofområdet har drabbats av.

Regeringen är sålunda beredd att i samarbete med ansvariga myndigheter och andra berörda medverka till att de som har drabbats av katastrofen i Tuve skall, så långt det är möjligt, hållas ekonomiskt skadeslösa.

Torsdagen den
15 december 1977

*Om omfattningen
av statlig ersättning
för skador vid
naturkatastrofen i
Tuve*

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Den fruktansvärda naturkatastrof som inträffade i stadsdelen Tuve i Göteborg för två veckor sedan har utförligt redovisats i ord och bild i massmedia. Trots detta vågar jag påstå att ingen som inte varit på platsen fått klart för sig vilken enorm omfattning detta jordskred hade.

De mänskliga tragedierna i form av bortgångna familjemedlemmar och fysiskt och psykiskt skadade människor kan naturligtvis icke ersättas i pengar. Jag vågar, herr talman, göra mig till talesman för riksdagens samtliga ledamöter när jag säger att vi alla hyser stor medkänsla med de drabbade tuveborna. Denna medkänsla bör dock icke bara stanna vid ord. Även om de mänskliga tragedierna, som sagt, icke kan ersättas med pengar, bör staten genom regering och riksdag tillse att ingen av de drabbade lider någon ekonomisk förlust. Detta måste gälla såväl de direkt som de indirekt skadade. Kommunministerns klara uttalande att alla olycksdrabbade skall hållas skadeslösa genom att staten åtar sig alla ekonomiska förpliktelser som icke täcks av försäkringsbolag mottogs med stor tacksamhet och med tillit av Tuveborna.

Samtidigt som jag nu tackar kommunministern för svaret på min fråga kan jag ändå inte annat än konstatera att något av eftertankens kränka blekhet har gripit honom, när han säger att regeringens avsikt är att de drabbade skall hållas skadeslösa så långt det är möjligt, ty detta är en begränsning.

I min fråga krävde jag också att få veta hur man skall ersätta de indirekt skadade. Det är självklart att de människor vilkas hus och hem förstörts skall bli ersatta till 100 %. Men de människor vilkas hus bara har skadats så att de kan flytta in måste ju också få ersättning. Vidare: Hur gör vi med de människor vilkas hus är intakta men står 20–30 meter från raskanten, så att människorna av psykiska skäl icke vågar flytta in, även om geoteknikerna säger att det är ofarligt? Självfallet måste samhället ta dessa mänskliga hänsyn och se till att också de människor som av olika skäl icke vågar bo i sina hus hålls ekonomiskt skadeslösa. Hur gör vi t. ex. med specerihandlare som har blivit av med 70 % av sitt kundunderlag, och vad gör vi med företag som helt raserats och där inga försäkringsbolag täcker kostnaderna?

Det är de här frågorna som jag kräver besked om. Jag ber därför kommunministern att här i kammaren på nytt bekräfta att det löfte som gavs omedelbart efter katastrofen, nämligen att alla skall hållas ekonomiskt skadeslösa, gäller även nu. Jag tror att en sådan bekräftelse kan göra den kommande helgen något ljusare för de människor som har förlorat anhöriga, vänner, hus och hem.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Herr Hugosson och jag har helt visst inga delade meningar när det gäller de personliga tragedier som denna katastrof har inneburit, och jag har också gett uttryck för mitt deltagande. Jag besökte Tuve-

Torsdagen den
15 december 1977

*Om omfattningen
av statlig ersättning
för skador vid
naturkatastrofen i
Tuve*

området omedelbart efter katastrofen, och det är som herr Hugosson sade helt riktigt att jag då fick en spontan fråga från en av fastighetsägarna, om jag kunde utlova ekonomiskt stöd från staten. Jag hade då av naturliga skäl inte hunnit att förankra min ståndpunkt i regeringen, utan gav uttryck för min spontana uppfattning att jag personligen anser att det rör sig om en katastrof av en för vårt land unik omfattning och att det därför är naturligt att det allmänna träder in.

Jag tillade, som Kurt Hugosson också hänvisade till, att det är mer än nog att dessa människor har drabbats av dessa psykiska lidanden. De har förlorat sina hem och de har ryckts upp från sin sociala miljö, och därför bör man vara generös i sin bedömning. Men alla de frågor som Kurt Hugosson ställer kommer att bli uppgifter för den nämnda samrådsgruppen att penetrera, och jag kan lova att det skall ske i en mycket positiv anda.

Att vi inte kunnat gå längre än till att de drabbade "så långt det är möjligt" skall hållas ekonomiskt skadeslösa har flera orsaker. Det finns immateriella skador, som är mycket svåra att ersätta, och sådana gränsfall som Kurt Hugosson var inne på och som måste bedömas särskilt. Men min och regeringens allmänna inställning, bekräftad i mitt interpellationssvar, är att det skall vara en generös bedömning av de ekonomiska skadorna.

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Ja, det var just den spontana uppfattning som kommunministern gav uttryck för som Tuveborna också litade på. Nu säger kommunministern att denna naturligtvis inte var förankrad i regeringen. Men när en sådan här katastrof inträffar måste samhället till 100 % ställa upp och även ersätta de immateriella skadorna. Det är bra att kommunministern försäkrar att vi skall pröva dessa frågor i en positiv anda, men jag tycker att kommunministern också kunde säga till de drabbade Tuveborna: Ni skall veta att regering och riksdag kommer att ersätta de ekonomiska förluster ni har lidit.

Jag kommer efter denna debatt att överlämna en skrivelse till kommunministern från de drabbade i Tuve, där de i detalj preciserar alla de ekonomiska problem som de ställs inför. Tidsramen för en enkel fråga gör det inte möjligt att ta upp alla dessa detaljproblem, men det är utomordentligt väsentligt att de här människorna inte bollas mellan olika myndigheter. Det får icke heller vara så att staten övervältrar dessa kostnader på kommunen. Det måste vara en ersättningsfråga som regering och riksdag till 100 % svarar för. Det hade varit fullständigt självklart, om det hade gällt en liten kommun, men det måste vara lika självklart när det nu råkar inträffa i en stor kommun.

Jag skall inte här räkna upp alla olika typer av indirekta skador som uppstått, men jag känner till hundratalet människor som bor alldeles intill området och som nu är sjukskrivna på grund av psykiska besvär och icke vågar flytta in i sina hus, även om geoteknikerna säger att

de kan bo där. I sådana fall måste samhället ta mänskliga hänsyn, och samhället måste ställa upp och hålla dessa människor skadeslösa.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Jag vill gärna hålla med Kurt Hugosson om att det är mycket väsentligt att dessa människor inte, som han uttryckte det, bollas mellan olika myndigheter. Det är ju just för att undvika detta som vi har tillsatt denna breda samrådsgrupp med företrädare för kommundepartementet, jordbruksdepartementet – som har ett litet katastrofanslag, vilket dock ingalunda räcker i detta fall, det är jag fullt medveten om –, budgetdepartementet, bostadsdepartementet, Göteborgs kommun och länsstyrelsen i Göteborg. Jag vill vidare poängtera att de direkt drabbade representeras av företrädare för villaägarföreningarnas styrelser.

Jag har från första stund gått in för att visa den öppenhet och förståelse som Kurt Hugosson efterlyser. Man kommer att i denna samrådsgrupp på regeringsnivå att få framföra alla sina synpunkter. Vi kommer att kalla till ett första sammanträde med denna grupp före jul.

Jag tycker, Kurt Hugosson, att vi väl inte skall dra upp motsättningar som i realiteten inte existerar. Jag tror att vi alla, i både riksdag och regering, har vårt hjärta med för dessa människor på ett sådant sätt att vi inte behöver göra någon gradering och säga att några känner mer och andra mindre. Jag tror att vi alla är på samma linje. Det är humanitärt helt befogat att vi bistår de ekonomiskt drabbade.

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag vill starkt understryka, herr kommunminister, att jag inte vill dra upp några motsättningar som inte existerar.

Måhända känner jag mig mer engagerad i denna fråga än någon annan person i denna kammare, eftersom jag under nio års tid har bott i detta område och känner och lider med människorna där.

Det är bra att vi har fått den här samrådsgruppen, och det är bra att företrädare för de drabbade får finnas med i den. Men trots detta kommer det att uppstå mängder av problem, och då är det viktigt bl. a. att samhället som företrädare för de drabbade ställer till förfogande ekonomisk och juridisk expertis i diskussionerna.

Jag vill sluta denna debatt med att läsa upp avslutningen på en skrivelse som de drabbade genom mig kommer att överlämna till kommunministern i dag:

”Vi litar på Ditt löfte att hålla alla de olycksdrabbade skadeslösa. Efter bästa förmåga har vi försökt att precisera hur vi uppfattar löftets innebörd. Säkert kommer vi att få fram mera synpunkter. Dessa kommer vi löpande, genom våra representanter, att framföra till den samarbetskommitté som av regeringen organiserats.

Ditt --- med glädje mottagna åtagande att ordna så, att vi och våra olyckskamrater kommer att hållas helt skadeslösa har hos våra många medlemmar utlöst stark lättnad. Det vore skönt om Du ville ytterligare

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Om omfattningen
av statlig ersätt-
ning för skador vid
naturkatastrofen i
Tuve*

Torsdagen den
15 december 1977

stärka denna tillförlit, exempelvis genom att bekräfta Ditt åtagande direkt till oss och våra medlemmar.”

Överläggningen var härmed slutad.

Den fysiska

riksplaneringen för

vissa s. k. obrutna

fjällområden

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1977/78:73 till näringsutskottet

§ 11 Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkande 1977/78:18

Jordbruksutskottets betänkande 1977/78:10

§ 12 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1977/78:99

§ 13 Den fysiska riksplaneringen för vissa s. k. obrutna fjällområden

Föredrogs civilutskottets betänkande 1977/78:8 med anledning av propositionen 1977/78:31 om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vissa s. k. obrutna fjällområden jämte motioner.

I propositionen 1977/78:31 (bostadsdepartementet) hade riksdagen föreslagits godkänna de i regeringsprotokollet förordade preciseringarna och kompletteringarna till riktlinjerna för hushållning med mark och vatten i fjällområdet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen anges 14 områden i fjällvärlden, s. k. obrutna fjällområden, som f. n. är relativt orörda och som även framgent bör undantas från tyngre exploateringsföretag. Det föreslås i propositionen att som en riktlinje i den fysiska riksplaneringen bör gälla att anläggande av bl. a. vägar, vattenkraftstationer och gruvor samt ett intensivt skogsbruk i princip inte bör komma i fråga inom de aktuella områdena. Förslagen utgör en direkt uppföljning av de riktlinjer för hushållning med mark och vatten som riksdagen beslöt om år 1972.

Det konstateras i propositionen att befintliga rättsliga instrument torde vara tillräckliga för att trygga att markanvändningen inom de obrutna fjällområdena följer de föreslagna riktlinjerna. Någon ny eller förändrad lagstiftning föreslås således inte. Det förutsätts att de riktlinjer för markanvändningen som föreslås i propositionen följs upp av bl. a. länsstyrelser och kommuner genom fortsatta åtgärder i form av naturskydd och planläggning.

Avgränsningen av de 14 föreslagna obrutna fjällområdena kommen-

teras översiktligt i propositionen. Länsstyrelserna föreslås få uppdrag att efter samråd med berörda parter lämna regeringen förslag beträffande områdenas gränser i detalj. Länsstyrelserna bör vidare svara för att informera berörda myndigheter, organisationer och enskilda om de obrutna fjällområdenas avgränsning och riktlinjerna för markanvändningen inom dessa.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:46 av Filip Johansson (c) och Torsten Stridsman (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande skogsbruk samt prospektering och gruvdrift,

2. att avvisa propositionen 1977/78:31 i den del den föreslagit ett negativt ställningstagande till Ritsemvägens förlängning till Norge,

1977/78:125 av Börje Nilsson m. fl. (s),

1977/78:126 av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c, m, fp),

1977/78:127 av Eva Winther (fp), vari hemställdes att riksdagen beslutade ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om prospektering och gruvbrytning inom de orörda fjällområdena,

1977/78:142 av Per Bergman (s), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. godkänna riktlinjerna för brytning av malmer och mineral inom obrutna fjällområden med utformning som klart anslöt till de faktiska möjligheterna att hävda riktlinjernas efterlevnad,

2. som sin mening ge regeringen till känna att ytterligare överväganden beträffande regleringen av konflikter mellan gruvintresset samt plan- och skyddsintressen av rikskaraktär borde göras,

1977/78:143 av Roland Brännström m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen uttalade

1. att namnet på ett av de föreslagna obrutna fjällområdena borde vara Tärna-Arjeplogsfjällen i stället för Tärna-Graddis,

2. att regeringen, med beaktande av vad som framförts i denna motion, ytterligare borde utreda frågan om övriga områdets benämning och meddela anvisningar härom samtidigt med beslutet om deras exakta avgränsning,

1977/78:144 av Stina Eliasson (c) och Per Sjöström (c),

1977/78:145 av Arne Nygren (s), vari föreslagits att riksdagen beslutade att av regeringen begära förslag till en samhällsfinansierad översiktsprospektering inom obrutna fjällområden med den målsättning som redovisats i motionen.

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

1977/78:175 av Ingvar Svanberg m. fl. (s), vari föreslagits att riksdagen godkände de i propositionen 1977/78:31 förordade preciseringarna och kompletteringarna till riktlinjerna för hushållning med mark och vatten med de ändringar som förordats i motionen, och

1977/78:188 av Olof Palme m. fl., vari föreslagits att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om vägningen av gruvintressen mot bevarandeintressen samt om ett statligt ansvar för prospekteringen inom de obrutna fjällområdena.

Utskottet hemställde

1. beträffande benämningar på obrutna fjällområden att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:143 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

2. beträffande riktlinjer för vägar och järnvägar att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1977/78:125 godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

3. beträffande riktlinjer för byggande att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

4. beträffande riktlinjer för vattenkraftsutbyggnad att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats och vad utskottet anförde,

5. beträffande riktlinjer för kraftledningar att riksdagen skulle

a. godkänna vad i regeringsprotokollet förordats,

b. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anförde,

6. beträffande riktlinjer för brytning och prospektering av malmer och mineral att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1977/78:46, yrkandet 1, och 127, båda i motsvarande del, godkände vad i regeringsprotokollet förordats och vad utskottet anförde,

7. beträffande riksdagens roll vid avvägningar mellan motstående intressen rörande gruvdrift att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:188 i motsvarande del,

8. beträffande åtgärder för att främja prospektering m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:127 i motsvarande del, 145 samt 188 i motsvarande del,

9. beträffande regleringen av prospektering och gruvbrytning att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:142,

10. beträffande riktlinjer för skogsbruk att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1977/78:46, yrkandet 1 i motsvarande del, och 144, yrkandet 1, godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

11. beträffande riktlinjer för renskötsel och fiske att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

12. beträffande Muddus nationalpark att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

13. beträffande avgränsningen av området Frostviken att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna

1977/78:144, yrkandet 2, och 175 i motsvarande del godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

14. beträffande avgränsningen av Tärna-Graddisområdet att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1977/78:126 samt 175 i motsvarande del skulle

a. godkänna vad i regeringsprotokollet förordats,

b. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om redovisning av kommande överväganden,

15. beträffande avgränsningen av områdena Sarek-Pite och Kebnekaise att riksdagen med anledning av regeringens förslag samt motionerna 1977/78:46, yrkandet 2, och 175 i motsvarande del som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. beträffande avgränsningsfrågor i vad de inte behandlats i det föregående att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats.

Följande tre reservationer hade avgivits av Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj Lis Landberg, Birgitta Dahl och Magnus Persson (samtliga s):

1. beträffande riktlinjer för brytning av malmer och mineral, vari reservanterna ansett att utskottet under 7 bort hemställa

beträffande riksdagens roll vid avvägningar mellan motstående intressen rörande gruvdrift att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:188 i motsvarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande prospektering m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

beträffande åtgärder för att främja prospektering m. m. att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:188 i motsvarande del och med anledning av motionerna 1977/78:127 och 145 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande reglering av prospektering och gruvbrytning, vari reservanterna ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:142 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Riksdagen har i dag att behandla två betänkanden som handlar dels om obrutna fjällområden, dels om vattendragen i norra Svealand och Norrland.

Det är nästan på dagen två år sedan riksdagen under stor enighet beslutade om hushållning med mark och vatten. Därmed lade man också grunden för en fortlöpande fysisk riksplanering.

Motiven för en fysisk riksplanering är fortfarande mycket starka. I många delar av landet gör skilda intressen anspråk på att få använda samma naturtillgångar. Ofta är de här tillgångarna också känsliga för

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

miljöpåverkan. Fjällregionen är en sådan del av landet där det är motiverat av riksintressen att dra upp särskilda riktlinjer för hushållningen med mark och vatten. Dessa riktlinjer skall sedan vara till ledning för den regionala och den lokala planeringen för att utnyttja naturresurserna.

De två propositioner, som riksdagen i dag har att ta ställning till, är väsentliga inslag i den fortlöpande fysiska riksplaneringen. Redan i riksdagens beslut om riktlinjer för hushållningen med mark och vatten år 1972 avgränsades preliminärt vissa s. k. väglösa vildmarksområden, som t. v. borde undantas från allt tyngre exploatering, såsom vägbyggnad och vattenkraftsutbyggnad.

Den proposition och det betänkande som vi nu behandlar och som riksdagen skall ta ställning till har naturligtvis förberetts genom ett omfattande utredningsarbete. Resultatet av det arbetet och remissynpunkterna visar att riksdagens bedömningar av det angelägna i att bevara stora delar av vår fjällvärld, där farhågorna för vissa typer av exploatering har visat sig, varit väl grundade.

En grundläggande utgångspunkt för den fysiska riksplaneringen är den ekologiska grundsynens tillämpning i planeringen och beslutsfattandet på alla samhällsnivåer. Ett första steg mot målsättningen att få ett ekologiskt tänkesätt förankrat i det centrala planeringsavgörandet togs ju genom beslutet om riktlinjer för hushållning med mark och vatten år 1972 – för fem år sedan alltså.

Jag anser att den nu framlagda propositionen är uttryck för en strävan att ytterligare befästa det ekologiska betraktelsesättet vid samhällsplaneringen. Huvudprincipen vid utformningen av förslaget har varit att man skall vara restriktiv när det gäller ingrepp i hittills opåverkade naturmiljöer. Den svenska fjällregionen utgör ju det sista området av en förhållandevis orörd fjällnatur av denna storleksordning i Europa. Det är därför av mycket stort intresse som rekreationskälla, inte bara för Sveriges folk.

För att fjällen skall kunna bibehålla sin ställning i detta avscende krävs emellertid att fjällregionen inte styckas upp med vägbyggen och större anläggningar för turism. En kontrollerad utveckling av fritidsbebyggelsen är sålunda nödvändig, liksom man måste ha en restriktiv inställning både till gruvsdrift och till ett intensivt skogsbruk.

Men den svenska fjällregionen är inte bara av stort värde som rekreationsområde, utan den är också en tillflyktsort för åtskilliga sällsynta och ibland utrotningshotade djurarter. Det är därför, som jag ser det, ett riksintresse att dessa djurarter också garanteras en fortsatt existens i vårt land. Till detta kommer de botaniska och geologiska kvaliteterna i fjällregionen, vilka också behöver respekteras. Naturvårdsverkets pågående fjällutredning kommer att ge underlag för ytterligare preciseringar av hur bl. a. de obrutna fjällområdena skall disponeras från naturvårdens och friluftslivets synpunkt.

F. ö. torde inte enbart friluftslivet och naturvården vara betjänta av att fjällregionen i största möjliga utsträckning behålls orörd av hänsyn

till bl. a. pågående inventeringar. Även andra samhällsintressen – t. ex. bergsbruket, rennäringen och kulturminnesvården – har anmält intresse av att kunna inventera fjällregionens tillgångar utifrån sina resp. utgångspunkter.

Jag skulle så vilja kommentera en del av de synpunkter som har framkommit i samband med att förslaget om riktlinjer för de s. k. obrutna fjällområdena presenterades.

Vi kan inte "bygga ett Åre" i var och en av de 15 fjällkommunerna – av flera skäl. Ett av dessa skäl är förstas att det skulle strida mot själva idén med den fysiska riksplaneringen, som ju syftar till en hållning med naturresurserna och till att olika samhällsintressen tillgodoses. En satsning på tung turism i varenda fjällkommun skulle obehövt gå ut över andra berättigade samhällsintressen, t. ex. rennäringen och naturvården. Rimligen bör därför större samhälleliga satsningar på turismen styras till de områden i fjällregionen som är minst känsliga för påverkan på naturmiljön.

Beträffande gruvdrift och annan mineralutvinning vill jag säga följande. Fjälltrakternas malmer och mineraltillgångar har stor betydelse för de närmast berörda bygdernas ekonomiska utveckling, men de har också stor betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen i vårt land. Det är mot bakgrund härav angeläget att utvecklingsmöjligheterna för vårt lands gruvnäring blir goda.

Inom de nu aktuella områdena finns ett stort antal gruvrättigheter, såväl statligt ägda som privata, i form av inmutningar och utmål samt även koncessioner. Därtill kommer vissa statsgruvefält som berör områdena. Det är vidare välkänt att det inom områden, där man funnit brytningsvärda mineralfyndigheter, ofta finns ytterligare fyndigheter. Fjällkedjans innehåll av mineral är dessutom ofullständigt känt. Omkring de platser där mineralutvinning i dag pågår bedrivs ett omfattande prospekteringsarbete, som har resulterat i upptäckt av en ny fyndighet i anslutning till en av de nyss nämnda gruvorna. Inom de föreslagna obrutna fjällområdena pågår eller planeras därjämte prospekteringsverksamhet utan direkt anknytning till nu bedrivna utvinning. Det kan således inte uteslutas att starka önskemål om brytning kan komma att föras fram.

Det står också klart att prospektering är en både tids- och kostnadskrävande verksamhet som måste bedrivas med en långsiktig inriktning och med rimliga utsikter att leda fram till lönsam gruvdrift. Å andra sidan är de nu aktuella områdena de mest svårtillgängliga i landet. Dessa förhållanden utgör naturligtvis i sig själva ett visst hinder för både prospektering och gruvdrift.

De relativt ogynnsamma förutsättningarna för gruvverksamhet i obrutna fjällområden är emellertid enligt min mening inte nog för att garantera det skydd som behövs för dessa områden. Bevarandepriorensen inom dessa områden får anses väga tungt också i förhållande till betydande ekonomiska vinster av en exploatering. Gruvdrift bör tillåtas inkräkta på skyddet av obrutna fjällområden endast om mycket starka samhälls-

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

intressen talar för detta.

Jag vill naturligtvis inte utesluta att det kan uppstå situationer när en från samhällets synpunkt mycket angelägen gruvdrift bör kunna medges inom ett obrutet fjällområde. En förutsättning för detta bör vara att brytningen kan genomföras på ett sådant sätt att områdets tillgänglighet inte ökar väsentligt och att skadan från naturvårdssynpunkt blir så liten som möjligt. Om dessa förutsättningar föreligger bör regeringen kunna ge tillstånd till gruvdrift inom obrutet fjällområde. Ett eventuellt sådant tillstånd bör givetvis förenas med de föreskrifter som behövs för områdets karaktär.

När det gäller prospektering anser jag att sådan även i fortsättningen bör kunna bedrivas inom huvuddelen av de obrutna fjällområdena under förutsättning att den sker på ett sådant sätt att skador på naturvärden undviks.

Det har uttalats oro för att en alltför stor restriktivitet mot gruvbrytning leder till att prospekteringen nästan upphör i fjällområdet. Ett starkare skydd av fjällvärldens natur måste naturligtvis alltid innebära att risktagandet i samband med prospektering ökar. Det är därför sannolikt att prospekteringen i ökad utsträckning kommer att inriktas på andra områden än de föreslagna obrutna fjällområdena. Jag finner det emellertid angeläget att en viss fortsatt och fördjupad geologisk kartläggning och prospektering sker även i de nu avsedda delarna av den svenska fjällkedjan. Skulle prospekteringen i fjällvärlden sjunka till en oacceptabelt låg nivå, bör åtgärder för att åstadkomma ytterligare undersökningsinsatser övervägas. Den mineralpolitiska utredningen skall få i uppdrag att överväga och komma med förslag till hur riktlinjerna för obrutna fjällområden skall kunna förenas med en från samhällets synpunkt önskad nivå på prospekteringsinsatserna.

När det gäller vägbyggen i fjällregionen vill jag bara framhålla att regeringens förslag i detta avseende har sin bakgrund i den oro som man hyser på många håll för utvecklingen i fjällvärlden med den allt snabbare uppstyckningen av fjällregionen via olika vägprojekt. En sådan uppstyckning är till förfång för bl. a. djurliv, renskötsel och fjällvandringsturism.

Ca 1 500 km² skog av intresse för skogsbruket berörs av förslaget om obrutna fjällområden. Det innebär 6–7 % av all produktiv skogsmark i landet. Därmed är inte sagt att aktivt skogsbruk bedrivs inom de små områdena skogsmark. I den mån som det finns barrskog inom dessa områden är det i huvudsak fråga om svårföryngrad skog, och man kan utgå från att den i stor utsträckning är urskogsartad. Barrurskog är som bekant en naturtyp som det blir allt mindre av i vårt land. Förslaget till obrutna fjällområden ger en möjlighet att hinna kartlägga områdenas urskogsförekomster och slå vakt om de värdefullaste avsnitten innan beslut om en exploatering fattas.

Nuvarande kunskaper om skogsföryngring medger heller inte något intensivt skogsbruk inom stora delar av de obrutna fjällområdena. Något sådant skogsbruk torde därför i regel inte komma i fråga i dessa områden.

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

Inom vissa delar av de föreslagna områdena, där de biologiska förhållandena inte är begränsade, bör emellertid ett visst skogsbruk kunna bedrivas. I anslutning till yttergränserna för ett par områden, där förhållandena är sådana att skogsåterväxten inte äventyras, bör avverkning kunna medges i viss utsträckning i syfte att säkra råvarutillförseln för mindre skogsindustrier som har betydelse för sysselsättningen i det norrländska inlandet. Vidare bör markägare, som har hela eller större delen av sitt skogsinnehav inom områdena, kunna få bedriva skogsbruk inom områdena. I dessa fall bör dock särskild hänsyn tas till önskemålet att bevara områdenas karaktär.

Jag är emellertid inte beredd att förorda att detaljerade riktlinjer beträffande skogsbruk i de obrutna fjällområdena läggs fast nu. En sådan ytterligare reglering bör enligt min mening grundas på mer ingående studier. Regleringen bör successivt ske i takt med att erforderligt bedömningsunderlag tas fram och då som en del i naturvårdsverkets och länsstyrelsernas arbete med att skydda fjällvärldens naturområden.

Herr talman! Låt mig till sist uttrycka min glädje över att det trots att det finns så många motstående intressen vad gäller att utnyttja vår fjällvärld ändå går att finna lösningar som det finns bred enighet om, både i fråga om huvudprinciper och, hoppas jag, i fråga om det slutliga sakinnehållet.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Om statsrådet hade glömt kvar sitt manuskript kunde jag ha använt det som underlag för vad jag skulle vilja säga som en allmän beskrivning av riksplanarbetet, dess intentioner och dess ärenden. På den punkten kan jag inte göra det bättre än statsrådet. Jag tycker det var en alldeles korrekt beskrivning, och det besparar ju också kamraren tid. Jag vill bara göra en liten utvidgning i frågan och det gäller tiden före de här fem åren som statsrådet talade om sedan riksdagen tog ställning. Detta har också en förhistoria, och det är viktigt att även den kommer med i bilden.

För tio år sedan fördes tanken på riksplanering först fram i realiserbara förslag. Det var dåvarande kommunikationsministern – han hette Olof Palme – som med anledning av den oerhörda konkurrens om våra naturtillgångar man såg framför sig ville att vi skulle planera vårt lands resurser av mark och vatten, för att inte svaga intressen skulle bli åsidosatta. Det var västkusten som var i blickfånget då, och jag tror t. o. m. att det var i Helsingborg han tog upp de här sakerna för första gången. Sedan igångsattes arbetet på hur man skulle gå till väga för att få till stånd en riksplanering.

Det som hände på västkusten då kanske i dag verkar litet lustigt. Men då var ju västkusten attraktiv, för där fanns djuphamnsmöjligheter. Vad vi än sysslade med på den tiden, så skulle allting fraktas på båtar till vårt land. Man drömde om att det skulle finnas oljeraffinaderier vid varje fjord efter hela bohuslänska kusten. Å andra sidan – för att ta

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

den andra ytterligheten – minns jag att man såg framför sig att våra gruvor skulle sina och att järnbruken skulle bli ödelagda i Bergslagen och på andra ställen. Man var ängslig för järnbrukens framtid och sade att de borde ligga vid kusten eftersom det skulle bli nödvändigt att importera malm. Man ville bevara järnbrukstraditionen och då ville man förlägga järnbruken till kusten. I det läget var, tack och lov, fackförbunden på alerten. De observerade den här egendomliga tanken som fanns med i diskussionen och stoppade de idéerna.

Konkurrensen om Bohuslän var således kolossalt intensiv då – vi som är därifrån vet ju att det nu finns ytterst litet kvar av naturresurser att bevara. Olof Palme, som då var kommunikationsminister, tog som sagt initiativ till en riksplanering. Fem år senare fick riksdagen frågan för konfirmation genom att ta ställning i själva sakfrågan.

Det vi nu har att behandla är de riktlinjer för riksplaneringen som har anknytning till geografiska områden. Vi har tidigare klarat problemen med den obrutna kusten, men nu har vi alltså de obrutna fjällområdena och deras problem. Därefter skall vi behandla de "brutna älvarna" – så får man nästan kalla dem, eftersom väldigt stora genombrott redan är gjorda här. Det är nu fråga om våra älvdalar, som är hotade genom exploateringen av det vatten som flyter i älvarna.

När vi nu skall ta ställning till frågan om våra fjällområden tycker jag att det är väldigt viktigt att vi ser detta realistiskt. Frågan om fjällområdena är unik från många synpunkter, bl. a. riksplaneringssynpunkt. De tillgångar som finns i form av naturvärden är nämligen odiskutabla. Vi vet hur människor upplever vildmarkens karaktär och de djurarter och den växtlighet som finns där. Bevarandevärdena är väl dokumenterade såväl i verkligheten som i skrifter. På den punkten råder inga tvivel.

Men så har vi det motstridiga intresset. Det tar sig uttryck i två saker: gruvbrytning och hård turism. Vari problemen ligger för det senare kan man föreställa sig, men gruvbrytningens framtid vet vi väldigt litet om. Vi vet inte vilka resurser som finns under den underbara marken och växtligheten uppe i norr. Då växer fantasin hos oss; vi tänker oss att där finns dolda resurser som kan exploateras för olika ändamål.

I det sammanhanget vill jag åberopa mina erfarenheter från den intensiva debatten om riksplaneringen när det gällde Bohuslän som jag var engagerad i. Det är här intressant att notera befolkningens reaktion mot riksplaneringen. Bohuslänningarna tyckte att det var deras kuster och deras vatten som vi andra lade oss i. Göteborgarna räknas ju inte som bohuslänningar när det gäller sommarvistelsen i Bohuslän – på vintern är vi accepterade, men på sommaren betraktas vi som något slags fint folk som kommer och turistar. Befolkningens reaktion var som sagt hård och intensiv, och inställningen är fortfarande densamma.

Samma sak gäller för fjällområdena uppe i Norrland. Befolkningen där betraktar dem som sina. Just i dagarna ser de dessutom sin framtid hotad från sysselsättningssynpunkt. De tycker då att om vi lägger oss i frågor

som rör deras områden, då bör vi ha litet bättre på fötterna än vi har.

Jag tror därför att det är viktigt, inte minst från riksplanesynpunkt, att vi får våra tankar accepterade av de människor som så att säga till vardags är fysiskt närmast berörda. Det kan vi bara åstadkomma genom kunskaper. Därför är frågan om prospekteringsmöjligheterna kolossalt viktig. Vi måste snabbt få till stånd en inventering, så att vi vet vilka möjligheter som finns för befolkningen här uppe. Vi måste alltså ta reda på vilka möjligheter som finns att exploatera, och vi måste fråga oss om en exploatering är realistisk för framtiden där uppe och om den ger jobb åt människorna.

Frågorna kring det andra, motstridiga intresset måste vi klarlägga så långt vi kan. Mot den bakgrunden är det med stor oro man läser propositionens formulering på den punkten: "Skulle prospekteringen i fjällvärlden sjunka till en oacceptabelt låg nivå bör åtgärder för att åstadkomma ytterligare undersökningsinsatser vidtagas."

Vi skall inte vänta på det. Vi skall inte sitta här och se hur prospekteringen sjunker till en oacceptabel nivå. Det är lätt att räkna ut att varken statliga institutioner eller privata företag kommer att prospektera – eftersom det kostar pengar – om de inte vet att det finns möjligheter att få bryta fyndigheterna. Innan de satsar pengar vill de ha klart för sig att det finns en realistisk möjlighet till brytning. Vi skall alltså inte förvänta oss att enskilda gör sådana insatser i någon större omfattning – de vill ha avkastning av sina insatser. Därför måste vi, som kräver att området skall vara orört, tillsammans, kollektivt över staten, satsa pengar på att det görs en analys av de resurser som finns där uppe. Det kan inte ske i annan form än genom att staten påtar sig ett ansvar för det och gör det rejält.

Vår reservation tillgodoser ett behov, dels när det gäller den framtida sysselsättningen för människorna som bor där uppe, dels när det gäller att förankra riksplanetanken hos befolkningen och få den realiserad.

När det gäller turismen föreligger också motstridiga intressen. De här områdena skall alltså vara vildmarksområden, som det hette först. Då kallades de väglösa vildmarksområden, vill jag minnas – nu heter det obrutna fjällområden. Det är det unika djurlivet och den unika växtligheten där som vi vill bevara. Men den är ointressant om den är isolerad från oss, inte har någon effekt i någon form på oss: för ögat, för stämningar och känslor, för andningsorgan och allt vad det kan vara som den orörda naturen kan vara till glädje för. Vi måste alltså kunna komma in i vildmarksområdena. Frågan är då: Hur långt skall turismen få sträcka sig?

Folk som bor där uppe vill kanske ha en hårdare exploatering från turistsynpunkt än vi. Men då förstör vi vildmarksområdena, då finns det inte längre någon vildmark att beskåda. Man måste göra klart för sig att vill man kunna uppleva vildmarken, måste man acceptera vildmarkens krav på oss människor. Den här konflikten är besvärlig och svårhanterlig, och det verkar ologiskt när man talar om den i en diskussion.

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

Jag tror att det är viktigt att vi gör klart för oss hur det här verkar i praktiken. Vi har haft några sådana konkreta problem att ta ställning till i utskottet. På dessa punkter har vi haft intensiva och känsloladdade diskussioner som kan sammanfattas kring två ortsnamn: Ammarnäs och Ritsem.

Ammarnäs är ett vägprojekt som föreslagits för att tillgodose turistintresset kring Vindelälven. På den punkten har statsrådet sagt att frågan inte är tillräckligt klarlagd. Den skall utredas ytterligare innan man tar ställning till om vägen Fjällnäs–Ammarnäs skall få byggas – det är nämligen därom det råder diskussion. Detta tycker vi är bra. Vi tycker alla att vi bör veta mer om det.

Vi borde ha dåligt samvete när det gäller Vindelälven. Vi har satt stopp för utbyggnad av älven och därmed för arbetsmöjligheter åt befolkningen kring älven. Vi har sagt att det är ett turistintresse att älven vårdas, och det har då uppstått förväntningar på att samhället skall vidta andra åtgärder. Där är vi tyvärr inte effektiva. Det här ingår i diskussionen, huruvida man genom vägprojektet kan förbättra turistmöjligheterna och ge folk möjligheter att komma dit och samtidigt åstadkomma de arbetsmöjligheter för befolkningen som behövs. Det kanske är felaktigt att lösa problemen på det sättet – det vet inte jag i dag, och det vet väl inte ni andra heller. Detta skall alltså utredas.

Jag är glad över att vi i utskottet är eniga om att riksdagen på nytt skall ta upp frågan – den borde beröra varje enskild riksdagsman. Vi skall ju vara konsekventa i vårt agerande när vi tar ställning i olika frågor och följa upp konsekvenserna av våra beslut. Därför är det viktigt att vi får tillbaka ärendet, inte bara om föredragande statsrådet tycker att det skall byggas en väg – då måste statsrådet återkomma till riksdagen, för området får inte brytas utan riksdagens medgivande – utan även om vederbörande anser att det inte skall byggas någon väg. Därmed får riksdagen också pröva skälen för att inget vägbygge skall startas där uppe. Om detta är vi ense.

Det här är väldigt viktigt, och jag är glad över att utskottet på denna punkt har släppt av på prestigen för att kunna göra justeringar i propositionen. Regeringsbildningens karaktär gör det numera svårt för oss att behandla frågor sakligt och utan sneglande på partitaktiska hänsyn, vilket vi tidigare flitigt gjorde.

Ritsem är beteckningen på ett annat komplicerat område. Där gränsar två obrutna områden till varandra, Sarek–Piteå och Kebnekaise. Där har det hänt och där händer det mycket av väldigt skiftande karaktär, och en del drömmer om vad som skulle kunna hända där. I utskottet fann vi det klokast att låta frågan vara öppen. Jag skall inte fördjupa mig i den – även om jag är bekant med frågans innehåll är jag inte så bevandrad i ortsnamnen, och därför är jag rädd för att jag inte kan vara tillräckligt saklig. Jag skall därför avstå från att fördjupa mig i vilka svårigheterna är – det framgår f. ö. av handlingarna. Vi har lyft ut allt som kan sorteras in under rubriken Ritsem. Vi är eniga om att frågan skall belysas ingående.

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

Inom utskottet har vi berett oss på att göra en fjällvandring och ett besök efter älven för att se vad vi tycker om det som vi bara har sett på papper. Vi hoppas att det nästa år skall bli möjligt för oss att djuploda detta problem. Jag är glad över att vi på den punkten har nått enighet i utskottet.

Den sista frågan som jag vill säga några ord om är hur man skall finna lagliga former för att förverkliga riksplaneintentionerna, i detta fall speciellt planerna för gruvprospektering och gruvhantering. Det är en väldig massa lagar – jag tror det är tio elva stycken – som vi måste använda oss av när det gäller riksplaneringen. De har inte kommit till efter det att arbetet med riksplanen har påbörjats utan de har funnits tidigare, och de tjänar dåligt riksplanens intentioner och krav på lagstiftning. De lagar beträffande gruvhanteringen som statsrådet berör är gruvlagen och byggnadslagen. Jag känner inte riktigt igen civilutskottets förutvarande ordförandes saklighet och vederhäftighet när hon nu talar om hur dessa lagar bör kunna fungera. Men det är många om buden – även om ett namn står under en proposition är jag medveten om att det är många som har varit med om att bestämma innehållet.

Detta är ingen partiskiljande fråga. Om ni tittar efter finner ni att det bara är ett namn under motionen, och skälet är just att det inte är en partibunden fråga. Vi hade exakt samma krav för några år sedan i en motion av dåvarande ordföranden och Sven Eric Åkerfeldt. Då hade vi den goda arbetsmetoden i civilutskottet att vi ställde upp på det som vi tyckte var riktigt. Vi var eniga om att frågan borde lösas. Men den är olöst och kommer tydligen att vara det rätt länge. Det var orsaken till att jag nu väckte en motion. Tyvärr hade jag inte samma charm som vår dåvarande ordförande hade och som gjorde att vi följde henne den gången. Bakom mig har enbart mina egna partivänner ställt upp.

Nu vet jag att detta inte är en fråga som vi är oeniga om i sak, men på grund av regeringens sammansättning spelar prestigen här en stor roll och gör det omöjligt att få samma ställningstagande i dag som då. Alla vet att de ändringar i lagstiftningen som behövs kommer att dröja länge. Man hänvisar till att en byggnadslagstiftning skall lösa denna fråga, men det ligger långt in i framtiden. Även om jag numera inte har tillgång till handlingar från departementet vet jag från interpellationsdebatter att de handlingar som berör byggnadslagstiftningen inte har ett enda ord, mer än rubriken, om begreppet riksplanen. Det är andra ting man sysslar med. Och av de debatter vi haft här i kammaren i frågan har jag fått uppfattningen att det så att säga är i andra ändan man arbetar med att förändra byggnadslagstiftningen.

Frågan om byggnadslagstiftningens följsamhet gentemot riksplanens intentioner ligger i en oviss framtid – ja, det gör hela frågan. Därför är det viktigt att vi rycker ut den här saken och gör en översyn så att lagstiftningen får en sådan utformning att det ges instrument för vad vi tycker och vad vi vill göra.

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationerna 1–3 vid civilutskottets betänkande nr 8.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Jag vill först kommentera Per Bergmans inlägg. Han gjorde skillnad mellan göteborgare sommartid och vintertid. Vi som bor i de områden som regleras av vissa principer i den fysiska riksplaneringen försöker få svenska folket, inkl. göteborgarna, att förstå att det går att kombinera, att utnyttja vissa delar för verksamhet och ändå ha en mycket allvarligt syftande planering för att skydda de värden som finns – och vi har mycket värdefullt att skydda och bevara i Bohuslän.

Bostadsministern har kommenterat förslaget i dess huvuddrag. Jag skall därför i mitt inlägg ägna mig åt att ge några synpunkter på reservationerna och utskottsbehandlingen i övrigt. Men innan jag går in på de direkta yrkandena tänkte jag säga några ord om helhetsbilden.

När man hör Per Bergman kan man kanske få intrycket att utskottets majoritet och reservanterna står för några principiellt motsatta åsikter – det finns ju reservationer fogade vid betänkandet. Men så är det inte alls. Propositionen följer upp principer som vi varit överens om tidigare. Och Per Bergman anslöt sig i viss mån till den beskrivning som bostadsministern gjorde.

Utskottet är enhälligt när det godkänner formuleringarna av riktlinjerna i propositionen på varenda punkt. Utskottet är lika enhälligt när det formulerar sina förslag i avgränsningsfrågorna. Förslagen i vårt betänkande avviker formellt på ett par punkter från propositionen, men det innebär inte på någon punkt att utskottet tar avstånd från propositionen. Avvikelserna rör behandlingstekniken och lämnar över till regeringen att fortsätta arbetet med preciseringarna.

Med tanke på den ingående behandling vi haft kan det nämnas att länsstyrelserna har en viktig uppgift att i det fortsatta arbetet när det gäller den rent geografiska avgränsningen framföra de regionala synpunkterna på hur utformningen skall ske inom riktlinjernas ram.

Vad är det då reservanterna vill att riksdagen skall besluta? Vad är det som skiljer reservanterna från majoriteten? Mitt eget allmänna intryck är att man känt ett tvång att avvika på något sätt så att det inte ser ut som om man helt godtar ett regeringsförslag. Man menar kanske att det på det sättet är enklare att i en framtida debatt sitta på två stolar om det skulle vara politiskt önskvärt. De formellt ställda yrkandena – och det är ju dem som vi skall votera om – innehåller inte särskilt mycket realpolitik.

I reservationen 1 vill man ha ett uttalande om att riksdagen och inte regeringen skall fatta beslut som ändrar intentionerna. Det är väl närmast självklart, och ingen har heller bestritt det. Konstruktionen är ju den att riksdagen lägger fast riktlinjer som ger regeringen vissa marginaler att handla inom – och det är för att vi inte skall behöva få ett riksdagsärende av varenda praktisk fråga. Är det någon som kräver att få

gå längre än vad riktlinjerna tillåter så är det endast riksdagen som kan besluta.

En teori om vad reservanternas egentligen vill skulle kunna vara att man tycker att riktlinjerna är för vida så att regeringen får för stor marginal att handla inom. Men nu är riktlinjerna sakligt sett restriktiva, och reservanternas har till yttermera visso godkänt dem. Hela resonemanget blir då något akademiskt. Utskottsmajoriteten ansåg att motionen var tillgodosedd på den här punkten redan genom propositionen. Jag tycker fortfarande att reservanternas krav är helt tillgodosedda och att ett bifall till reservationen inte skulle få andra än förvirrande effekter för tillämparna.

I reservationen 2 föreslås att riksdagen skall göra ett uttalande om att staten tar på sig ansvaret för att i första hand få fram ett bättre översiktligt underlag beträffande malmer och mineraler. I grundfrågan är vi ju också på den här punkten ense. Det är självklart att vi måste förbättra underlaget – ingen har bestritt det – och det är av naturliga skäl lika självklart att staten får gå in och göra det som inte görs på annat håll.

Vad är det då för principiell skillnad mellan majoriteten och reservanternas? Tydligt anser reservanternas att mineralpolitiska utredningen inte skall undersöka möjliga praktiska handlingslinjer utan att det skall göras i regeringens kansli. Jag kanske vågar fråga vad reservanternas har emot landshövding Frithiofson som leder utredningsarbetet. Regeringen får väl tacka för det förtroende som reservanternas i stället vill ge den, men jag kan inte inse att de här alternativa metoderna röjer några större sakliga motsättningar. Det är obestritt att utredningen genom sitt pågående arbete har goda förutsättningar för att komma fram till ett förslag utan onödig väntan. Också här blir slutsatsen att reservationen bara är en markering för att visa att man på en speciell punkt är aktiv och intresserad.

Reservationen 3 innehåller två delar. I den första delen försöker reservanternas sig på tolkningar av gruvlagen och byggnadslagen. Det är flera intressanta synpunkter på detta. Jag kan i alla fall inte hitta någon anledning att nu i sak diskutera dessa juridiska finesser. Därmed inget ont om att man kan ha olika åsikter, men här leder ju resonemanget inte fram till någonting reellt. Man utgår från bedömningar som bostadsministern redovisar i propositionen men som regeringen inte begär att riksdagen skall godkänna. Sedan förs det ett resonemang som skall visa att det finns tveksamheter i lagtolkningarna, men som inte innehåller något direkt påstående om att redovisningen i propositionen är felaktig. Allting mynnar ut i att riksdagen skall uttala den oerhörda självklarheten att gällande lagar gäller. Vad är den praktiska effekten av ett sådant uttalande?

Den andra delen i reservationen 3 handlar om samordningen mellan gruvlagen och byggnadslagen. Här är vi helt sams om utgångsläget: det behövs en översyn på den punkten. Det tyckte riksdagen redan 1974 och begärde denna översyn. Den förra regeringen gjorde ingenting åt

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

saken. Vi har nu fått veta att man gör den begärda översynen i samband med bygglagarbetet i den nya regeringen. Men reservanterna vill i alla fall förnya riksdagens begäran. Eftersom ett beslut redan fattats, verkar det inte meningsfullt med ytterligare en sådan framställning. Jag tror att Per Bergman och jag är överens om att detta inte är ett problem som är särskilt lätt att knäcka. Det återstår att ta ställning till vilken lag som skall gälla över den andra.

Till slut vill jag bara göra några korta kommentarer till utskottets enhälliga beslut i avgränsningsfrågorna när det gäller områdena Sarek-Pite och Kebnekaise. När utskottet här föreslår att riksdagen t. v. skall godta förslaget utan någon korridor till Ritsem, så innebär det inte att vi i sak tagit ställning mot propositionen. Utskottet har emellertid genom de motioner som väckts kommit i en beslutssitt, där vi inte ansett oss ha formella och reella möjligheter att göra en riktig sakprövning. Vi har därför begärt ett sådant beslutsunderlag från regeringen. Under tiden fram till ett beslut har vi sagt oss att neutraliteten betonas bäst om vi t. v. går på verksförslaget. Utskottet vill alltså därmed bara markera att vi går till den kommande prövningen helt obundna av annat än de allmänna principer som genom ett godkännande av civilutskottets betänkande blir riksdagens beslut.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

PER BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte heller ge mig in på en diskussion om de juridiska finesser i lagstiftningen som skall vara instrument för att få intentionerna fullföljda. Men det förhållandet att både majoriteten och reservanterna har sagt, liksom utskottet tidigare har gjort, att det här är frågor som bör göras till föremål för översyn, är ju ett besked om att nu gällande lagstiftning inte fungerar bra. Reservationen är ett uttryck för detta.

Sedan kan man diskutera vilken regering som är mest handlingskraftig i den här frågan. Jag kan väl säga som jag sade i utskottet, att varken den gamla eller den nya regeringen har tagit i frågan, men det är fel att säga att den gamla inte gjorde någonting. Den gamla regeringen förde i varje fall upp en rubrik i promemorian och visade att det fanns ett problem som borde diskuteras. Nu väntar vi alltså på att det skall bli litet text under rubriken så att vi får någonting att diskutera, men vi kan kanske återkomma till det en annan gång.

Kjell Mattsson försöker ge sken av att det inte är någon väsentlig skillnad mellan reservanterna och utskottsmajoriteten. Det är en mycket stor skillnad beträffande prospekteringen. Jag citerade propositionen förut, och jag skall göra det på nytt: "Skulle prospekteringen i fjällvärlden sjunka till en oacceptabelt låg nivå bör åtgärder för att åstadkomma ytterligare undersökningsinsatser övervägas." Vi vet att prospekteringen kommer att minska, och därför vill vi att man nu skall påta sig ett ansvar för att det kommer fram kunskaper om det motstridiga intresset. Det

är inte därför att vi eventuellt kan komma att sitta på två stolar, som Kjell Mattsson sade, som den reservationen kommit till.

Men Kjell Mattsson sitter på tre stolar i dag. I en sådan situation är det naturligtvis väldigt bekymmersamt att räkna ut var man skall placera sig – man byter stol rätt ofta och vet ibland kanske inte var man hör hemma.

KJELL MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga vad beträffar gruvlagen och byggnadslagen att jag uttryckte förståelse för att det verkligen är ett svårt problem. Riksdagen har alltså på civilutskottets förslag tidigare begärt en översyn, och vi noterar att bygglagarbetet pågår. Vi har också noterat i vår skrivning på s. 9 i betänkandet: "Dessa överväganden ingår emellertid, enligt vad utskottet erfarit, i det pågående arbetet på en ny byggnadslagstiftning och därmed sammanhängande revision av anknytande lagstiftning." Det verkliga problemet är ju att göra klart vilken lagstiftning som skall vara den övergripande.

Beträffande prospektering vill jag framhålla vad utskottet skriver överst på s. 9 i betänkandet, där vi talar om att ett uppdrag har lämnats till mineralpolitiska utredningen: "Utskottet har förutsatt att den särskilda utredningen sker skyndsamt så att en översiktsprospektering kan ge en första utgångspunkt för såväl regionalekonomiska som allmänt samhälls-ekonomiska bedömningar."

Detta är ett uttryck för att utskottet är helt införstått med och, som jag också sade i mitt första inlägg, utgår ifrån att prospekteringsverksamheten får tillfredsställande omfattning. Den är ju av avgörande betydelse för möjligheterna att få en riktig utformning i fortsättningen av skyddet för våra fjällområden.

PER BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad Kjell Mattsson nu säger och vad han har sagt tidigare beträffande lagstiftningen tar jag som ett tecken på att jag bör återkomma i den frågan. Jag skall då försöka finna former som gör att det blir lättare att acceptera de tankegångar som vi egentligen är överens om, så att det händer någonting effektivt i det stycket.

Det utredningsuppdrag som har givits tycker vi är fullständigt onödigt. Alla har väl så pass mycket fantasi att de kan föreställa sig att prospekteringsverksamheten kommer att minska, och alla vet att vi har instrument för att göra undersökningar. Det behövs pengar och vilja – kunskaper har vi tillräckligt av.

GEORG DANELL (m):

Herr talman! Bakgrunden till den proposition som vi nu debatterar och innehållet i propositionen och i utskottsbetänkandet tänker jag inte gå in på. Jag avser bara göra några allmänna kommentarer.

Det som framkommit i den allmänna debatten kring denna proposition

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

har varit en aning förvirrat ibland. Det har uttalats att vissa intressen mer eller mindre sopats undan och inte blivit representerade i arbetet på att få fram riktlinjer för dessa 14 orörda fjällområden. Av denna anledning tycker jag man bör studera en del av de argument som förts fram.

Min uppfattning är att propositionen väl avväger de olika intressen som är aktuella i den här frågan. Å ena sidan har vi bevarandointressena. Det gäller att skydda de delar av landet som har mycket stora värden för oss allihop och som verkligen är av riksintresse.

Å andra sidan finns det intressen regionalt och lokalt, men även riksintressen när det gäller samhällsekonomiska frågor. Vi vet inte vad vi egentligen har för resurser som nu är dolda och okända i dessa områden.

Den principiella uppläggningsen av denna proposition är ju ingen nyhet. Tidigare beslut som fattats av riksdagen har följts upp, och man går egentligen bara vidare på en redan utstakad väg. Men ju mer man arbetar fram riktlinjer för de olika verksamheterna i dessa områden av landet, ju mer möter man naturligtvis kontroversiella frågor. Två av dessa har mest varit uppe i debatten. Det framgår också av flera motioner.

Den ena gäller brytningen av malmer och mineral, och den andra gäller skogsbruket. Det är naturligt att dessa båda finns med i debatten så intensivt, eftersom de är så värdefulla och avgörande för vår samhälls-ekonomi och vårt samhällsliv.

Vad gäller brytning av malmer och mineral är det måhända stora okända tillgångar som man naturligtvis inte skall riskera att för alltid lägga en död hand över. Det har heller inte varit avsikten med detta arbete. Det ställs upp vissa kriterier i propositionen, som utskottet instämmer i, för att man skall kunna utnyttja eventuella mineral- och malmtillgångar. Det uttalas självklart att det skall vara starka samhällsintressen för att en sådan brytning skall komma till stånd.

Det uttalas att om tillgängligheten väsentligt ökar i ett fjällområde och det blir en stor skada ur naturvårdssynpunkt, blir det fråga om att ändra gränserna för fjällområdena. Då behövs det ett riksdagsbeslut. I annat fall har regeringen möjlighet att fatta beslut om att starta en brytning.

Även uttalandena om behov av prospektering och hur den skall gå till tycker jag visar att man gjort en bra avvägning mellan de olika intressena. Man har starkt hävdad bevarandointressena, men har ändå inte stängt dörren för att utnyttja stora samhälleliga tillgångar.

När det gäller skogsbruket är det, som statsrådet uttalade, fråga om 6–7 % av all produktiv skogsmark. De studier som utförts beträffande skogsbruket visar att man är inriktad på att se till att ett intensivt skogsbruk inte bör komma till stånd i dessa områden. Men även på denna punkt har propositionen uttalat – och det följer utskottet upp – att det inte är fråga om några detaljerade riktlinjer nu. Här som på många andra områden i riksplanearbetet fortsätter man för att få fram detaljerade anvisningar och riktlinjer. Man avvaktar naturvårdsverkets och länsstyrel-

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

sernas arbete även på detta område.

Efter dessa korta kommentarer om de här mycket viktiga frågorna vill jag sammanfattningsvis säga, att jag tycker propositionen gör en vettig avvägning mellan de olika intressena. Man har inte fastnat i en låst situation mellan olika kontroversiella frågor, utan där det alltjämt återstår frågotecken går man på den linjen att ta fram mera material och få ett fastare underlag för kommande beslut. Allt tyder på att man också i det fortsatta arbetet kommer att lyckas när det gäller att ta rimlig hänsyn till de skilda intressena. Och även om denna fråga naturligtvis i första hand skall behandlas med utgångspunkt i bevarandeintressena kommer också de samhällsekonomiska och regionala intressena att framöver ha stor betydelse för de avgörande besluten.

Så till sist en liten kommentar till vad Per Bergman sade om reservationen 3 i utskottets betänkande, vilken handlar om reglering av prospektering och gruvbrytning. Jag tycker det är angeläget att framhålla, att det är ett starkt behov att man gör en uppföljning av riktlinjerna, så att man får en fastare reglering av hur man skall handskas med frågan om avvägningen mellan gruvintressena och plan- och skyddsintressena. Men också rättssäkerhetssynpunkterna är mycket viktiga i sammanhanget.

Som vi moderater har uttalat under hela riksplanearbetet är det angeläget att inblandade kommuner och enskilda medborgare är väl medvetna om vad det är för regler som gäller på detta område samt att det i det långa loppet inte är till fyllest att bara ha allmänt uttalade riktlinjer som sedan inte följs upp i lagstiftningen. Det är ett stort och mödosamt arbete som där måste göras, och som utskottet skriver har det en central plats i bl. a. bygglagarbetet. Det pågår också arbete kring annan lagstiftning för att följa upp riktlinjerna på ett vettigt sätt och att då både ta hänsyn till kravet på att kunna bevaka befintliga bevarandeintressen och samtidigt se till att rättssäkerhet råder också på detta område.

KARL-ERIK STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Konflikten mellan bevarandeintressena och kravet på sysselsättning för invånarna i en bygd går igenom hela behandlingen av frågan om de obrutna fjällområdena. Jag har ställt mig bakom utskottets betänkande, men jag vill ändå här ta tillfället i akt att anlägga några synpunkter på just den delen av problemen.

Under ärendets behandling har representanter för Norrlands inlandskommuner gång på gång framhållit att gränsdragningarna inte får bli alltför snäva. Man har hävdat att en bygd som traditionellt har levt på att utnyttja sina naturtillgångar – skog, malm och vattenkraft – och sin naturs attraktionskraft inte får utlämnas för att tillfredsställa riksintressen. De obrutna fjällområdena får inte innebära sådana inskränkningar att sysselsättningen hotas i en kommun.

Det är mot den bakgrunden som jag vill se utskottets uttalande om

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

att den fysiska planeringen är en positiv planering, inte ett system för restriktioner. Den positiva planeringen innebär att man samtidigt som väsentliga bevarandebestånden tillgodoses också ger möjligheter för en långsiktig planering i dessa bygder. Det är på det sättet man kan lösa konflikten i denna planering, som kommer att fortsätta i kommunerna och länen. Särskilt stor oro har varit när det gäller gruvbrytningen. Där har väldigt många människor uttryckt oro såväl från länshåll som från kommuner och olika företag. Att bryta malm har ju varit en viktig sysselsättning i Norrlands inland. När det nu av flera skäl är svårt att upprätthålla sysselsättningen är det naturligt att människor letar efter nya arbetstillfällen. Då är gruvbrytning någonting som man hoppas på. Det är då inte bara fråga om traditionell gruvbrytning av t. ex. järnmalm och koppar, utan man kanske främst hoppas på fyndigheter av t. ex. industrimineral. Bakom dessa tankegångar ligger inte bara förhoppningar om brytning utan också tankar på vidare bearbetning. Mot denna bakgrund är det förståeligt att det har kommit många motioner som tar upp de här problemen och att de motionerna, när de behandlas i utskottet, fått stöd av inlägg från länsstyrelser och kommuner. Vi är i utskottet helt införstådda med de här problemen, och utskottet säger också – precis som det står i propositionen – att i fråga om de tyngst motiverade brytningsintressena kan man tvingas ta särskilda hänsyn. Men självklart får inte några intrång göras utan en grundlig prövning med ett brett och fullständigt sakmateriel i bakgrunden.

Om det skulle bli aktuellt med någon ny brytning i ett område är det så att bakom ligger en mycket stor prospekteringsinsats. Att leta mineral är dyrt. I de flesta fall finner man ingenting som är värt att bryta. Någon gång kan man få utdelning, men bakom ligger då stora personella och ekonomiska insatser. Om man i de här fjällområdena ställer exceptionellt hårda krav på brytningen riskerar man, som det sägs i propositionen och utskottsbetänkandet, en situation där få eller kanske inget företag vill satsa prospekteringspengar. Man kanske från företagets sida anser att det kan vara bättre att satsa de begränsade resurser man har på andra områden. Detta är ett problem som måste lösas, för utan prospektering kan vi inte få en samlad bild av de resurser som finns.

Både propositionen och utskottsbetänkandet visar vägar man kan gå för att lösa dessa problem. Prospektering som sådan leder i regel till ingen, undantagsvis endast obetydlig skadegörelse. Detta är angeläget att understryka mot bakgrund av de farhågor som uttalats i många motioner på grund av att statsrådet i propositionen har sagt ifrån att prospekteringen skall fortsätta och att den inte skall tillåtas ligga på en alltför låg nivå. Det är också viktigt – om man inte vill tillåta prospekteringen att ligga på en alltför låg nivå – att mycket nära följa vad som händer. Prospektering innebär ju insatser under väldigt många år. Slutresultatet ser man inte förrän efter ganska lång tid. Därför måste man strikt hålla i detta och nära följa vad som händer. Jag ser det som angeläget och viktigt att man snart lämnar det nu aviserade uppdraget till mineral-

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

politiska utredningen. Den utredningen har, med den speciella sammanställning som den fått genom att nya medlemmar tillkommit under den senaste tiden, större möjligheter än något annat organ i det här landet att följa projekteringen och se vad som händer. Praktiskt taget alla stora prospekteringsintressen finns på ett eller annat sätt representerade i utredningen.

Slutligen vill jag göra en randanmärkning som något ligger utanför de frågor som vi nu behandlar men som har diskuterats i sammanhanget. Man har talat om bygglagstiftningen och det samband med gruvbrytningen och om de konflikter som kan uppstå. Eftersom jag på olika sätt ganska nära har kunnat följa gruvpolitiken och mineralpolitiken här i Sverige under de senaste åren kan jag göra det konstaterandet att vi nu är i en situation där vi ganska snart måste se över hela gruvlagstiftningen. Det ligger emellertid utanför detta betänkande och utanför de ramar som civilutskottet har att arbeta inom.

ALF LÖVENBORG (-):

Herr talman! Jag kommer inte att lägga något särskilt yrkande, men jag vill ge uttryck för några synpunkter i de sammanhang som nu diskuteras. Det rör sig i stor utsträckning om hur man skall kombinera en förnuftig miljö- och bevarandepolitik med intresset av att utnyttja regionens rikedomar för att skapa arbete och utveckling.

Det är inga lätta frågor – det tycker jag att den här debatten mycket klart har visat. Men de är viktiga, och ofta upplever man ju att politiken i dessa frågor i alltför hög grad dikteras av intressenter som ömmar mera för det övriga Sveriges behov av frisk luft och vackra vyer. Vid det senaste landstingsmötet i Norrbotten uttryckte sig Ragnar Lassinanti på det här sättet i en något domedagsbetonad predikan:

”Den fysiska riksplaneringen har aktualiserat naturresursernas utnyttjande i länet, varvid å ena sidan bevarandecintressena ur rikssynpunkt gjort sig mycket kraftigt gällande och å andra sidan länsinvånarnas behov av sysselsättning i framtiden blivit en brännande fråga. Det är uppenbart att de centrala ämbetsverken, som företräder skyddsintressena, har en mycket starkare ställning än kommunerna och länsorganen. Jämför man frågan om de obrutna fjällområdena med frågan om uranbrytning i Ransstad, där kommunerna hade vetorätt, så framstår länets möjligheter att hävda sig i en livsfråga för länet som klart otillfredsställande.

Danskar, finländare, islänningar, normän samt stockholmare och skåningar har i rådets juridiska utskott påyrkat restriktioner för ortsbefolkning och näringsliv i vår fjällvärld och haft ett inflytande vida större än fjällkommunernas och länsmyndigheternas.”

Jag tror att det är en ganska god illustration till hur många där uppe upplever situationen.

Det är naturligtvis viktigt att vi med stor varsamhet går fram i den ännu orörda naturen. Vi har många skakande exempel på hur kortsiktiga

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

vinst- och profitintressen bestulit oss på oersättliga naturvärden. Jag vill som naturvän, som norrbottning och som norrlänning verkligen understryka hur viktigt detta är. Men samtidigt får man ju inte glömma att en stor del av inte minst vårt län består av vildmark och tämligen orörda områden.

När det gäller propositionen 1977/78:31 har det från många håll, bl. a. från fackfolk, gruvkarlar, geologer och andra, framförts mycket stor tveksamhet och oro för att förslaget skall innebära ökad restriktivitet, bl. a. när det gäller en tänkbar gruvbrytning inom de mycket stora områden det här handlar om.

Man befarar att de nya och restriktiva riktlinjerna för gruvdrift kan leda till att geologisk undersökning och prospektering kommer att minska eller upphöra i dessa områden. När jag studerar propositionen har också jag kommit fram till att den risken föreligger. Och det vill jag inte vara med om att biträda. Vi där uppe vill nog ha kvar vår vackra natur. Vi motsätter oss vandalisering och naturförstöring, men det behövs också många nya jobb.

Ingen vet ännu vad som i verkligheten döljer sig i form av malm och mineraler bakom de väldiga massiv som bl. a. finns inom dessa områden. Vad finns där? Finns det slumrande möjligheter till gruvdrift och sysselsättning? Det kan man på goda grunder antaga.

Om det kan misstänkas att ett bifall till propositionen kan komma att utgöra ett hinder för undersökningar och övriga åtgärder som kan skaffa jobb till bl. a. mitt län, då finns det skäl att tänka sig för, hur stor naturvän man än är.

Människor kan inte leva på vackra scenerier, på frisk luft och midnattssol, utan det måste skapas jobb. Det står helt klart. Jag ser det som mycket viktigt att riksdagen klart säger ifrån att naturvårdsaspekterna på de obrutna fjällområdena inte kan få tillmätas en så avgörande betydelse att de utgör en spärr för nutida planmässig prospektering och för framtida exploatering.

Med det sagda vill jag kort deklarerat att jag kommer att rösta för de socialdemokratiska reservationer som är fogade till civilutskottets betänkande nr 8.

EVA WINTHER (fp):

Herr talman! Ett långvarigt planeringsarbete ligger bakom den proposition 1977/78:31 som vi nu behandlar. Utgångspunkten har varit en önskan att slå vakt om den unika natur som fjällområdet utgör, att bevara ett rekreationsområde av stor betydelse inte bara för människorna som bor i området utan också nationellt och internationellt. En del av befolkningen i området har också sin utkomst av renskötsel, skogsbruk, jakt och fiske. Många har sin utkomst av andra näringar, bl. a. gruvindustrin. Vi är överens om att riktlinjer för området nu skall läggas fast, men jag har i motionen 1977/78:127 pekat på att riktlinjerna inte får innebära att möjligheterna till sysselsättning och utveckling minskas.

Den del av Norrbotten som omfattas av förslaget utgör ungefär 35 % av länets yta. 50 % av länets yta finns ovan odlingsgränsen, och av denna del utgör de obrutna fjällområdena 70 %. För min egen hemkommun Kiruna betyder förslaget att ungefär 40 % av kommunens yta berörs.

Med hänsyn till de stora områden inom bl. a. Norrbotten som det gäller är det beklagligt att vi inte nu vet vad som finns av industrimineral och malm i detta område. Vi vet inte vad som är brytvärt.

Det beslut som vi fattar i dag får inte bli till hinder för en fördjupad geologisk kartläggning och för en intensifierad prospektering, som ger oss den kunskap vi saknar. När järnmalmen minskar i betydelse för sysselsättningen i malmfälten är det nödvändigt att vi finner nya arbetsområden för människorna. Det är också nödvändigt med hänsyn till vår samhällsekonomi.

Utskottet har mildrat propositionens skrivning något. Man ansluter sig till föredragandens synpunkt att endast mycket starka samhällsintressen bör leda till att gruvdrift kan komma i fråga men uttalar att avvägningarna måste bli beroende också av den vikt man tillmäter ett aktuellt brytningsprojekt. Det är angeläget, anser jag, att regeringen med bl. a. stöd av 136 a § byggnadslagen kan medge rätt till gruvbrytning. Det uttalas också i propositionen.

Mineralpolitiska utredningen skall nu, om utskottsmajoritetens hemställan bifalls, få i uppdrag att lägga fram förslag till hur riktlinjerna för gruvbrytning skall kunna förenas med en från samhällets synpunkt önskvärd nivå på prospekteringsinsatserna.

Det är viktigt och angeläget att det här arbetet sker snabbt, så att prospekteringsinsatserna inte minskar utan snarare ökar.

När det gäller koncessionen för en kraftledning mellan Ritsem och Norge har regeringen förbehållit sig handlingsfrihet. Det är viktigt för vårt energisamarbete med Norge att det snabbt blir ett positivt beslut för en kraftledning. Jag förutsätter att det är ett starkt samhällsintresse att människorna i malmfälten finner nya arbetsmöjligheter och att därför den oro skall visa sig obefogad som finns för att det beslut vi fattar i dag om riktlinjer för de obrutna fjällområdena skall bli en hämsko för utvecklingen.

Det är viktigt att det prövningsförfarande som måste ske inte blir alltför byråkratiskt och krångligt och tidsödande. Det är fullt tillräckligt som det är i dag.

Utskottets skrivning innebär en ändring i förhållande till propositionen, och den skrivningen är mer positiv och pådrivande vad gäller en fortsättning av prospekteringsarbetet. Jag vill trots det yrka bifall till reservationen 2 av socialdemokraterna.

KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Våldigt mycket har redan sagts om den här propositionens skilda delar. Jag vill bara med några ord understryka att när propositionen lades fram blev det djup oro i Norrbotten, och framför allt i malmkom-

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

munerna. Sysselsättningen, och över huvud taget de här kommunernas framtida existens, är helt beroende av i vilken omfattning gruvbrytningen kan fortgå i de här områdena. Det är därför angeläget att inga hinder skall kunna ställas upp för våra möjligheter att verkligen undersöka vad det kan finnas mer av malm och mineral i det här området än den järnmalm som LKAB exempelvis nu helt uppehåller sig vid. Det har förts fram väldigt starka krav från kommunerna och från de anställda om att LKAB skall intensifiera sitt intresse för andra malmer och mineral. Det är av den anledningen, förstår jag, som företaget på senare år har förstärkt sin prospekteringskapacitet. Det har också nu getts exempel som visar att LKAB kanske kan ge sig in på andra områden än järnmalmen. Viskariamalmen i Kiruna, som f. ö. till viss del i det obrutna fjällområdet, är ett exempel på det.

Det är då förklarligt att propositionen, som gav så oerhört snäva gränser för prospektering och kanske framför allt för framtida brytning, skapade den djupa oro som jag vill understryka. Vi kan helt enkelt inte, herr talman – jag måste få understryka det – acceptera någon broms på våra möjligheter att undersöka vad som finns av värde för folkhushållet och för kommunernas sysselsättning i form av mineral i de här områdena. Sådana bromsande effekter måste vi allvarligt protestera emot. Det gör vi inte för att vi är några större naturmarodörer eller mindre rädda om de här värdena än någon annan. Men vi vill väldigt gärna veta till vilket pris vi eventuellt bevarar de här områdena. Därför var naturligtvis propositionen djupt oroande för alla som företräder de här intressena.

Nu kan man kanske trösta sig med att vi har försökt att i reservationer framhålla just detta. Men jag har ingen större förhoppning om att reservationerna skall vinna bättre gehör över partigränserna än reservationer brukar göra vid kammarens behandling. Jag har emellertid velat understryka att man måste vara mycket noggrann i sina överväganden av bevarandeintressenas vikt i förhållande till de intressen jag här har talat om. Jag tycker – det är kanske en lekmans uppfattning – att det vore angeläget inför ett slutgiltigt beslutsfattande att verkligen veta vad som läggs i den andra vågskålen när man lägger bevarandeintressena i den ena.

Nog om malm och mineraler i det avseendet. Jag hoppas att kloka människor med insikt i dessa frågor skall skapa sådana förutsättningar att man inte onödigtvis bromsar möjligheterna till en existens i området.

Jag vill ägna ett par minuter åt de övriga frågorna i propositionen, då speciellt Ritsemvägen och Ritsemområdet. Ritsemvägen har egentligen kommit till av rent humanitära skäl. Avsikten var att man skulle bygga kraftstationen uppe i fjällvärlden utan att ha någon vägförbindelse. De människor som under år skulle vistas i denna fjällvärld skulle göra äventyrliga resor fram och tillbaka till jobbet, över reglerade sjöars isar och på andra provisoriska sätt. Dess bättre medgav riksdagen då ett intrång för att man skulle kunna bygga den här vägen, och det investerades 39 milj. kr. i projektet. Det är klart att det väckte intresse i kommunen

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

– man började överväga om man kunde utnyttja något av de stora värden som redan fanns investerade. Därför väcktes snabbt förhoppningar om att vägen skulle kunna förlängas in i Norge.

Nordiska rådet fick detta ärende i form av en motion. Rådet rekommenderade en utredning om en vägförbindelse mellan Sverige och Norge i den här sträckningen. När propositionen kom var det alltså stopp för denna möjlighet, och det väckte naturligtvis en mycket stor oro. De som bor i det här området har sett fram mot möjligheten att vägledes komma över till Norge. När det återstår tre mil mellan två vägnät som med litet extra insatser skulle kunna göras till en turistväg, upplevdes detta som en utmaning mot intressen i området.

Dess bättre är det så – och det är jag tacksam för – att utskottet ansett att denna fråga skall bli föremål för en separat prövning. Jag är alltså glad över detta, även om jag är oroad över att tiden går. I dag finns det nämligen resurser där uppe i form av Vattenfalls arbetskraft och maskiner som enligt min uppfattning skulle ha kunnat användas för att göra projektet färdigt, om man inte hade hamnat i den här litet besvärliga situationen.

Jag tror emellertid att det har ett värde att vi kan få en enhetlig prövning av denna vägfråga och därvid kan ta hänsyn till alla plus- och minusposter, innan vi fattar ett beslut.

Med detta vill jag yrka bifall till de reservationer som fogats till utskottets betänkande och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Med detta anförande, i vilket Frida Berglund (s) instämde, var överläggningen slutad.

Mom. 1–6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 8 mom. 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Bergman begärde röst-

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vissa s. k. obrutna
fjällområden*

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 146
Avstår - 2

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 8 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Bergman begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 148
Avstår - 1

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 8 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Bergman begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 146

Mom. 10-16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 14 Den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

Föredrogs civilutskottets betänkande 1977/78:9 med anledning av propositionen 1977/78:57 om riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland jämte motioner.

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

I propositionen 1977/78:57 (bostadsdepartementet) hade riksdagen förslagit godkänna de i regeringsprotokollet förordade riktlinjerna för utnyttjande av vattendragen i norra Svealand och Norrland.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen anges vilka vattendrag i norra Svealand och Norrland som bör undantas från fortsatt vattenkraftsutbyggnad. Det gäller de utbyggda huvudälvarna Torne älv, Kalix älv, Piteälven och Vindelälven, vissa av de s. k. skogsälvarna samt även en rad utbyggda älvsträckor i älvar som i övrigt redan har byggts ut. När det gäller Piteälven och Vindelälven framhålls emellertid att det bör utredas om en viss överledning av vatten till redan utbyggda älvar kan ske utan att avsevärt skada bevarandeintressen. Det föreslås i propositionen att som en riktlinje i den fysiska riksplaneringen skall gälla att vattenkraftsutbyggnader inte bör medges i de vattendrag som f. n. föreslås undantagna från vattenkraftsutbyggnad. I propositionen påpekas också att man inte kan utgå från att alla utbyggnadsprojekt i de områden som inte omfattas av riktlinjerna kommer att tillåtas efter prövning i vanlig ordning enligt vattenlagens bestämmelser.

Förslagen i propositionen utgör en direkt uppföljning av dels de riktlinjer för hushållning med mark och vatten som riksdagen beslöt om år 1972, dels de riktlinjer om energipolitiken som riksdagen beslöt om år 1975.

De regler för prövning av byggande i vatten som föreskrivs i vattenlagen bedöms ge erforderliga möjligheter för regeringen att se till att riktlinjerna efterlevs. Någon ny eller förändrad lagstiftning föreslås inte.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:117 av Svea Wiklund m. fl. (c, fp),

1977/78:165 av Georg Andersson m. fl. (s),

1977/78:166 av Björn Eliasson m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen uttalade att exploatering av Helgumsjön ej var tillåtlig med hänsyn till de stora naturvärdena,

1977/78:167 av Stina Eliasson (c),

1977/78:168 av Carl-Wilhelm Lothigius (m), vari hemställdes att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att Sölvbackaströmmarna borde undantas från vattenkraftsutbyggnad.

1977/78:169 av Magnus Persson (s), vari föreslagits att riksdagen god-

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

kände att i Klarälven även sträckan mellan Kärrbackstrand och Höljes undantogs från vattenkraftsutbyggnad,

1977/78:170 av Rolf Sellgren m. fl. (fp), vari hemställtts att riksdagen beslutade

1. att Granboforsen skulle flyttas upp i klass 3 i den slutliga rangordningen,

2. att frågan om Granboforsens utnyttjande för kraftändamål skulle uppskjutas i avvaktan på en grundlig undersökning av dess storväxta örings genetiska härstamning,

1977/78:171 av Rolf Sellgren m. fl. (fp, c), vari hemställtts att riksdagen uttalade att även Sölvbacka borde intas i förteckningen över de älvar och älvsträckor som f. n. skulle undantas från utbyggnad,

1977/78:172 av Håkan Winberg (m),

1977/78:180 av Tore Claeson m. fl. (vpk), vari hemställtts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att Strängsforsen i Klarälven skulle undantas från utbyggnad,

1977/78:181 av Tore Claeson m. fl. (vpk), vari hemställtts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att Sölvbackaströmmarna i Ljungan skulle undantas från utbyggnad,

1977/78:182 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att projekten Kvarnholsforsen, Fänforsen och Djurforsen i Västerdalälven skulle undantas från utbyggnad,

1977/78:183 av Bertil Måbrink m. fl. (vpk), vari hemställtts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att nedre Långan (Långforsen-Litsnäset) i Indalsälvens vattensystem skulle undantas från utbyggnad,

1977/78:184 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställtts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att från utbyggnad skulle undantas – utöver vad som angivits i propositionen – även de i motionen upptagna objekten.

1977/78:194 av Olof Palme m. fl. (s), vari föreslagits att riksdagen – i avvaktan på ett ställningstagande i anslutning till beslut om den framtida energipolitiken – godkände de riktlinjer för vattenkraftsutbyggnaden som förordats i motionen, innebärande att riksdagen borde ta ställning till riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen för utnyttjandet av vattendragen först i samband med ställningstagandet till den framtida energipolitiken, att en utgångspunkt därvid borde vara ett starkt hävdande av bevarandeintressena, att en vattenkraftsutbyggnad av etapp I i Kalixälven redan nu fick prövas i syfte att möjliggöra ett beslut i frågan i direkt anslutning till 1978 års energipolitiska ställningstagande samt att tillstånd borde ges för sådana projekt som hade stor betydelse från sysselsättningssynpunkt men där bevarandeintresset inte bedömts vara så betydande att en utbyggnad borde förhindras.

Utskottet hemställde

1. beträffande behandlingen av regeringens förslag, m. m., att riks-

dagen skulle avslå motionen 1977/78:194,

2. beträffande de fyra outbyggda huvudälvarna att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

3. beträffande Rörströmsälven att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1977/78:172 godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

4. beträffande viss utbyggnad av Bureälven att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1977/78:117 godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

5. beträffande älvsträckan Kärrbackstrand-Höljes (Strängsforsen) att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1977/78:169 och 180 samt 184 i motsvarande del godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

6. beträffande Härjeån och Lången att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1977/78:167,

b. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1977/78:183 samt 184 i motsvarande del godkänna vad i regeringsprotokollet förordats,

7. beträffande Sölvbackaströmmarna att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1977/78:168, 171 och 181 samt 184 i motsvarande del godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

8. beträffande Granboforsen att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1977/78:170 samt 184 i motsvarande del godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

9. beträffande Helgumsjön att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1977/78:166 samt 184 i motsvarande del godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

10. beträffande Kvarnholsforsen-Fänforsen, Djurforsen, Havern-Kölsillre, Edsoxforsen, Ammeråns överledning, övre Åseleälven, Storån, Gide älv, Klippen, Rickleån, Sädvajaure, Bergnäs-Slagnäs, Petikån, Karsbäcken, Åby älv och Rånc älv att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1977/78:182 och 184 i vad de inte behandlats i det föregående godkände vad i regeringsprotokollet förordats,

11. beträffande utredning om vissa överledningar, m. m., att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:165,

12. beträffande älvsträckor och områden i övrigt att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande behandlingsfråga m. m. av Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj Lis Landberg, Birgitta Dahl och Magnus Persson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag, med bifall till motionen 1977/78:194 samt med avslag på motionerna 1977/78:117, 165,

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 180, 181, 182, 183 och 184 godkände de ändringar i gällande riktlinjer för vattenkraftsutbyggnad som reservanternas förordat – vid bifall till reservationen hade utskottets hemställan under 2–12 förfallit –,

2. beträffande Strängsforsen av Magnus Persson (s) som – under försättning av bifall till utskottets hemställan under 1 – ansett att utskottet under 5 bort hemställa

beträffande älvsträckan Kärrbackstrand–Höljes (Strängsforsen) att riksdagen med avslag på regeringens förslag samt med bifall till motionerna 1977/78:169 och 180 samt 184 i motsvarande del godkände vad reservanten förordat.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Genom regeringens förslag i den proposition vi nu skall behandla beträffande utnyttjandet av vattendragen i norra Svealand och Norrland fullföljs åtagandet i regeringsförklaringen att de outbyggda huvudälvarna Torne älv, Kalix älv, Pite älv och Vindelälven samt andra värdefulla älvsträckor skall bevaras outbyggda. Regeringsförslaget innebär också ett förord för att riksdagen bekräftar sitt beslut från år 1972 om riktlinjer för hushållning med mark och vatten, vilket bl. a. innebär att hittills outbyggda huvudälvar, liksom outbyggda tillflöden, i norra Norrland skall undantas från vattenkraftsutbyggnad.

Vi har under senare år kunnat märka ett ökat motstånd mot fortsatt vattenkraftsutbyggnad i landet. Denna opinion mot vattenkraftsutbyggnad torde hänga samman med den ökade medvetenheten om behovet av att hushålla med naturresurserna. Man kan heller inte bortse ifrån att vattenkraftsutbyggnaden, speciellt i landets norra delar, har varit ganska omfattande under de senaste decennierna. Många människor känner nu oro för att de resterande fiskevattnen eller strövmrådena skall spölieras av fortsatta stora utbyggnader av kraftstationer eller sjöregleringar. Samerna reagerar mot att deras betesmarker för renarna alltmer naggas i kanterna. Även jordbrukets och skogsbrukets företrädare reser invändningar mot att deras marker läggs under vatten och blir obrukbara.

Sverige tillhör f. ö. de länder i världen som har utnyttjat vattenresurserna för kraftproduktion i största utsträckning. Vi utnyttjar ungefär 60 av de 90 TWh i årlig produktion som enligt kraftföretagen är ekonomiskt värda att utnyttja. Den utbyggnadsnivå som nu har uppnåtts är resultatet av stora utbyggnader framför allt under 1940-talet och framåt. Höjdpunkten i vattenkraftsutbyggnaden nåddes omkring 1960. Den faktiska vattenkraftsproduktionen har stigit från ungefär 5 TWh i årlig produktion år 1930 till 13 TWh år 1945 och 35 TWh år 1960. Under 1960- och 1970-talen har ytterligare 25 TWh utvunnits ur vattenkraften. Genom att vattenkraften byggdes ut i denna omfattning kunde Sveriges försörjning med elektrisk energi fram till mitten av 1960-talet nästan fullständigt baseras på vattenkraft. Sedan dess har vattenkraftens andel sjunkit och

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

är nu omkring tre fjärdedelar av elproduktionen. Det är uppenbart att vi nu närmar oss den tidpunkt, när vi inte längre kan fortsätta att bygga ut vattenkraften för att klara vår försörjning med elektrisk energi. Både av hänsyn till naturmiljön och för att klara energiförsörjningen måste vi i större utsträckning börja utnyttja andra förnyelsebara energikällor.

Det vi nu har att ta ställning till är således enligt min mening var vi skall hämta ytterligare relativt marginella tillskott från vattenkraften för att klara energiförsörjningen. Regeringens linje när det gäller vattenkraftsutbyggnaden innebär att ett effektivare utnyttjande av vattenkraften i redan exploaterade älvar skall eftersträvas. Förutom effektiviseringen i redan befintliga kraftverk bör möjligheterna att leda över vatten från vissa av de utbyggda älvarna till de utbyggda älvarna undersökas. Dessutom bör ytterligare vattenkraft kunna utvinnas genom utbyggnad av små kraftverk och vissa kraftverk i mindre vattendrag. Man bör också kunna räkna med att det finns älvsträckor i de områden som nu föreslås att inte bli undantagna från vattenkraftsutbyggnad som hittills inte har ansetts ekonomiskt värda att bygga ut. I en situation, präglad av stigande energipriser, kanske även dessa älvsträckor kan bli föremål för vattenkraftsutbyggnad, dvs. älvsträckor som hittills inte ansetts vara värda att byggas ut.

Jag vill slutligen påminna om att det nu framlagda förslaget om vattendragens utnyttjande i norra Svealand och Norrland är motiverat av riksdagens hemställan år 1975 att regeringen skulle förelägga riksdagen ett förslag till reviderade riktlinjer för vattenkraftsutbyggnaden, innan riksdagen på nytt under år 1978 skulle ta ställning till den framtida energipolitiken.

Regeringsförslaget är härutöver motiverat av en önskan att undanröja en besvärande oklarhet och att ge ett betydelsefullt underlag såväl för kraftföretagens planering som för planeringen på lokal och regional nivå. Särskilt angeläget är det att undanröja den osäkerhet om sysselsättningen som f. n. råder för dem som har sin försörjning genom vattenkraftsutbyggnad. Också de som vill bevara vattendragen torde genom regeringens förslag få önskad klarhet.

Jag vill samtidigt starkt betona att förslagen i propositionen i vad det gäller de älvar som ej undantages från prövning inte skall uppfattas så att dessa älvar skall byggas ut. Nej, sådana projekt skall prövas i vanlig ordning, och skulle det visa sig vid den prövningen att stora skador på naturen uppstår, skall någon utbyggnad naturligtvis inte komma till stånd.

Det har även framförts till mig att regeringen på något sätt skulle ha graderat de älvar som undantagits från prövning, så att vissa älvar har ett starkare skydd än andra. Så är naturligtvis inte fallet. Alla undantagna älvar har samma skydd.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Den proposition vi nu behandlar kan förefalla att vara en mycket viktig och väsentlig handling i en fråga, som fångar många intresse, men den noggranne läsaren bör upptäcka att propositionen är helt överflödigt i dag. Anledningen härtill är en mening i slutet av förredragandens redovisning, som tar bort hela effekten av propositionens förslag. Denna mening lades av allt att döma till på ett sent stadium.

Det är riktigt att denna proposition tillkommit med anledning av att civilutskottet enhälligt ville få till stånd en prövning av älvdalarnas roll i riksplaneringen, varvid vi skulle ställa bevarandeintressena mot de andra intressena i det sammanhanget. Vi var överens om detta 1975, och vi ville få en sådan prövning innan besluten om energipolitiken skulle fattas.

Men alla sådana uttalanden måste ses mot bakgrund av situationen vid den tidpunkt då de gjordes. Jag är helt övertygad om att ingen då i sin vildaste fantasi kunde föreställa sig det mycket säregna läge vi befinner oss i energipolitiskt i dag. Det är en sak att det i många fantasi fanns tankar om att valet 1976 kunde leda till en sådan mandatfördelning som blev fallet. Men att vi skulle hamna i den energipolitiskt egendomliga situation som vi nu befinner oss i började man inte få vittring av förrän vi närmade oss själva valdagen.

Förutsättningarna för utskottets ställningstagande vid det tidigare tillfället var att vi hade en mycket bred förankring för bedömningen av vårt behov av energi och elkraft och av våra möjligheter att tillgodose detta behov på ett något så när hyggligt sätt. Dessa förutsättningar har helt försvunnit, och osäkerheten om vad som kan komma att hända är total. Under dessa helt ändrade betingelser borde regeringen ha avstått från att vid denna tidpunkt följa riksdagsbeslutet och i stället väntat till nästa år, när vi har klart för oss – det får vi i varje fall hoppas – storleken av vårt behov av elkraft framöver och på vilka vägar vi skall kunna trygga elkraftsförsörjningen i vårt land. Då hade man kunnat få alla de motstridiga intressen som skall bedömas i detta sammanhang klarlagda på en gång.

Jag vill fästa ledamöternas uppmärksamhet på det mycket säregna förhållandet att man tydligen helt i sista stund har fått in den här bedömningen att frågan kan helt omprövas, som det står i sista meningen på s. 93 i propositionen: "Det nu lämnade förslaget ger regeringen handlingsfrihet att i samband med kommande förslag till riktlinjer för energipolitiken på nytt pröva vattenkraftens roll i energiförsörjningen."

Ett sådant förslag lär vi ha till nästa år. I varje fall har vi inte fått något annat besked om det.

På s. 88 – alltså fem sidor tidigare i propositionen – står det:

"De riktlinjer som jag nu kommer att förorda är avsedda att utgöra underlag för regeringens handläggning av vattenkraftfrågorna fram till mitten av åttio-talet." Dvs. 1985. Tio år blir alltså plötsligt trekvarts år – eller ett år för att ta till ordentligt. Det är en egendomlig tidsförskjutning som har ägt rum på fem sidor, men man får ju vara med om rätt många

Torsdagen den
15 december 1977*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

egendomliga kortslutningar i dessa frågor, så man skall inte förvåna sig.

Detta markeras ytterligare genom det för mig mycket egendomliga som inträffade i civilutskottet när vi behandlade denna fråga, och det gäller recittexten – det är den beteckning vi har för beskrivning av propositionen. Förr i världen var det aldrig diskussioner om reciten, möjligen ville man ha in saker och ting i den som skulle göra bilden klarare osv., men vi har så småningom kommit fram till ett mönster, enligt vilket sekreterarna svarar för reciten, och vi behandlar den aldrig i utskottet. Sekreterarna tar i reciten in den sammanfattning av propositionens innehåll som återfinns i propositionen för att det inte skall bli någon diskussion om det. Vid behandlingen av detta ärende ställdes från moderaterna yrkande på att den citerade meningen skulle återges i reciten, för den ansågs väsentlig. Den var även väsentlig för oss som motionärer. Vi hade motionerat utifrån denna mening och hävdade att det finns anledning att skjuta på avgörandet ett helt år med hänsyn till den här sista meningen i propositionstexten.

Men parterna i den s. k. regeringskoalitionen hade på denna punkt kommit i kollision med varandra. Ursprunget härtill var inte svårt att hitta i regeringen. Det kom också klart till uttryck i utskottet, där moderaterna för en gångs skull kunde fresta oss socialdemokrater att göra ett avsteg från det som vi tycker att vi skall hålla på, nämligen stilen för våra utskottsbetänkanden, något som innebär att sekretariatet får svara för recittexten. Därvid följs ett fast mönster nämligen att basera reciten på propositionerna. Men vi socialdemokrater kunde inte motstå frestelsen, jag erkänner det. Det var en svaghet, sett mot bakgrund av den stil som man skall hålla i sådana här sammanhang. Men frestelsen var för stor. Vi fick således med våra röster tillsammans med moderaternas två röster in detta i reciten, som är fördolt, förmodligen därför att sammanfattningen var skriven innan den här sista meningen togs in. Och den sista meningen är helt avgörande för frågan. Det tycker jag är riktigt att ta med i denna diskussion.

Vi har nämligen sagt i vår motion – det står också i reservationen – att vi tycker att avgörandet i detta ärende skall uppskjutas ett år. Då har man den riktiga bilden av energibehovet och av elbehovet och hur det kan tillgodoses. Då bör man göra en avvägning mellan de motstridiga intressena och inte ge sken av att här framstå som bevarandeintressenter, när man kanske om ett år skall riva upp ett beslut. Jag vet ingenting om det, men vi tycker det är fel att gå ut på det här sättet. Vi har därför sagt oss att man bör skjuta på avgörandet. Det är huvudalternativet.

Vi har dessutom sagt att man nu bör ta ett initiativ och öppna möjligheter att få starta med etapp I i Kalixälven, dvs. riva upp vårt gamla beslut och se till att man kommer i gång där. Vi har tre huvudskäl för detta.

Det första är arbetsmarknadsskålet. Vi vet att de som är verksamma med att bygga ut vattenkraften ser framför sig en decimering av sina arbetsmöjligheter, vilket är oerhört beklämmande för dem. Arbetsupp-

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

gifterna minskar varje dag och de vet att det här snart tar slut. Det gäller inte hundratals utan tusentals anställda, i regioner som förut är hårt pressade, som skall leva i denna ovisshet framöver och som ser som den största realiteten att de skall mista sina möjligheter till jobb därför att vi här i riksdagen håller på och bollar med de här frågorna.

Vi tycker – även från andra synpunkter – att det är viktigt att man kan starta bygget med etapp I och låta det ingå i den planering som Vattenfall har för att trygga elförsörjningen men också för att trygga arbetsuppgifter för sina anställda.

Vi har också ett annat motiv. Det är att alla nu måste satsa på att det ges arbetsmöjligheter i de nordliga regionerna av landet och se till att en industriell utveckling kan äga rum där. Vi vet att industriell utveckling kräver elenergi. Det är därför bra att det där uppe finns möjligheter att producera elenergi, varigenom konkurrenskraft skapas med andra orter i landet, där svårigheterna att få tillräcklig elförsörjning kan vara annorlunda. Ett viktigt inslag i utvecklingen och sysselsättningen i de norra delarna av vårt land är att den möjligheten kan öppnas.

Ett tredje motiv – och där har väl den diskussion som under många år har förts om bevarandeintresset kring våra älvar spelat en betydande roll – är att vi tycker att det är viktigare, om vi ser våra älvar från både bevarandesynpunkt och exploateringssynpunkt, att göra ett enda stort ingrepp, med alla de möjligheter att skydda bevarandeintressena som då finns, än att göra en mängd ingrepp i många små vattendrag i landet, som ofta ligger nära befolkningscentra. De utgör fritidsområden för befolkningen, där fiske och bad och naturupplevelser i stort kan bli störda av ingreppen.

Vi har väl alla under årens lopp haft kontakter med älvräddare. Om älvräddarna kan det naturligtvis finnas många meningar, eftersom självfallet också de kan vara olika. Men vi som har fört den här debatten har – det skall vi väl erkänna – ändå varje gång inom oss känt att vi gärna skulle ha velat sätta oss ner jämte dem på älvkanten. Vi tycker ju ofta likadant som de i det enskilda fallet, att det vore skönt om den här forsen kunde få vara i fred och få ha kvar sitt strömmande vatten osv., men som politiker är vi alltid tvingade att se saker och ting i sitt sammanhang. Vi har även att väga in skälet att vi måste förse landet med elkraft, medan älvräddarna bara vill rädda älvarna. Vi skall också rädda det hela, så att säga, och detta har varit vårt dilemma.

Jag har i varje fall märkt – och det tycker jag hedrar älvräddarorganisationernas folk – att det går att diskutera olika alternativ med dem. Vi begär inte att de skall ställa upp och säga: Ta den älven i stället för den älven, eller den kraftförsörjningen i stället för den, utan man skall kunna diskutera den ena eller den andra biten med dem. Så har vi gjort i vårt utskott, vid hearings osv., och fått uppriktiga svar. Jag skall inte citera dem här, men jag tycker det var nyttigt att vi kunnat påverka varandra, så att de inkorporerat sig i samhället genom att ta hänsyn till att det även finns andra intressen än dem som de själva

är djupt engagerade i. Vi politiker är djupt engagerade i att balansera de olika intressena, vilket kan verka generande för dem som bara har ett visst intresse som sitt. På den punkten tycker jag det är viktigt att säga att vår reservation är ett uttryck för att vi tycker det är bättre att rädda en mängd mindre vattendrag genom att göra ett stort ingrepp som kan ge god försörjning. Det är ett principiellt ställningstagande.

Får jag till slut säga att vi har ytterligare ett yrkande, även det sett från arbetsmarknadssynpunkt. Vi anser att regeringen borde starta de projekt som från bevarandesynpunkt ligger lågt men som från arbetsmarknadssynpunkt är väsentliga, och se till att dessa kommer fram snabbt.

Med det här sagda – jag hoppas innerligt att jag nu inte har glömt någonting som jag velat säga i den här frågan – yrkar jag bifall till vår reservation nr 1. Det får till följd att vid övriga yrkanden – i reservationen 2 av Magnus Persson – i varje fall jag kommer att avstå från att delta i voteringen genom att lägga ner min röst. Jag föreställer mig att många med mig kommer att göra det – jag hoppas det – och likaså i andra yrkanden om utbyggnad eller icke utbyggnad av andra projekt. Detta är en konsekvens av att vi anser att den här frågan bör komma upp i sitt riktiga sammanhang. Vi utgår därvid från att det som står i sista meningen i propositionen är det som skall gälla, dvs. att vi nästa år på nytt skall ta upp frågan. Det är hederligare att behandla den nästa år än redan nu. Jag tycker naturligtvis då att det var rätt att den meningen hamnade även i reciten.

Jag yrkar alltså bifall till reservationen 1.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Jag måste säga att jag är litet förvånad över att den sista meningen i propositionen har vållat så stort intresse. Möjligheter för regeringen att ompröva finns ju alltid. Det är också att märka att det står att detta kan omprövas i samband med kommande förslag angående energipolitiken. Såvitt jag kan förstå kommer vi att få mer än ett sådant tillfälle när man omprövar energipolitiken.

Sedan tycker jag att Per Bergmans resonemang går litet snett. Å ena sidan skulle man göra förberedelser för att kunna bygga ut Kalix älv, och det skulle man då göra av bl. a. sysselsättningsskäl. Å andra sidan skulle vi avstå från att ta större beslut i år. Anledningen till att regeringen lägger fram ett sådant här stort förslag är ju just att vi vill ge besked till kraftproducenterna och till de människor som har som sin sysselsättning att bygga ut vattenkraften. Vi tycker att det hade varit alldeles fel av oss att inte lägga fram detta förslag och ge besked till de människor som har sin näring på detta område. Det kan också vara bra att ge ett besked till dem som är förespråkare för att man skall bevara älvarna.

PER BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår nu att statsrådet börjar bli blaserad på olika uttryck för skilda ståndpunkter inom regeringen – för de är ju kolossalt

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

skilda, och det kan man naturligtvis så småningom bli blaserad på. Hon säger att hon är förvånad över det intresse som den här meningen har väckt. Men den är ju väsentlig, och den är så väsentlig att Georg Danell tog upp den här frågan i vårt utskott och ville ha in meningen i reciten. Vi hade redan fångat in den och tog den som en utgångspunkt för vår motion. Den var tydligen kolossalt väsentlig, och det borde väl statsrådet inte blunda för. Men man blir kanske som sagt helt blaserad så småningom, efter så lång tid i en så egendomlig regeringskoalition som den vi nu har.

Beträffande beskedet som man nu ger att man kan hänga upp propositionen på att utskottet år 1975 beställde detta så är det korrekt. Men något annat behov finns inte, för man ger inget riktigt besked. Man ger ett besked i dag, och vi får ett nytt besked om ett år. Så kort planeringstid kan man inte ha när man skall bygga ut älvar.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har tidigare i olika sammanhang hävdat att den nuvarande energisituationen inte får leda till förhastade och kortsiktiga beslut, och det gäller även beträffande ytterligare vattenkraftsutbyggnad. I huvudsak bör under de närmaste åren en koncentration ske till effektutbyggnad, till förbättring av redan existerande kraftverk.

Vi instämmer i propositionens förslag att som riktlinjer i den fysiska riksplaneringen skall gälla att vattenkraftsutbyggnader inte bör medges i de vattendrag som f. n. föreslås undantagna från vattenkraftsutbyggnad. Vi delar också uppfattningen att man inte kan utgå från att alla utbyggnadsprojekt i de områden som inte omfattas av riktlinjer kommer att tillåtas efter prövning i vanlig ordning enligt vattenlagens bestämmelser.

En fortsatt utbyggnad av vattenkraften i nu berörda älvar och älvssträckor bör bara få ske i begränsad omfattning. Riksdagen fattade 1975 beslut om en utbyggnad till 66 TWh (terawattimmar) 1985. Redan genomförda eller under utbyggnad varande projekt ger vid normal vattentillrinning ca 63 TWh per år. Kraftindustrin bedömer ytterligare 30–40 TWh vara ekonomiskt intressanta utbyggnadsprojekt, och i den summan ingår såväl de fyra orörda huvudälvarna som en rad kvarvarande forssträckor i övriga älvar.

Vi anser liksom olika miljöintressenter att 3–5 TWh av dessa 30–40 TWh kan accepteras. Det gäller i första hand ombyggnader av redan uppförda stationer men också en del s. k. minikraftverk och utbyggnad av några nya forsar. Vi anser också att kraftförsörjningen kan tryggas på en rimlig nivå utan vare sig användning av kärnkraft eller omfattande utbyggnad av vattenkraften. Olja behövs i kraftvärmeverk och i industrins mottrycksanläggningar i väntan på att bl. a. inhemska bränslen och vindkraft kan ta över.

Flera skäl talar mot en fortsatt exploatering av vattenkraften. Landskapsbilden i Sveriges inland präglas i hög grad av älvdalarna, och i

dag återstår bara fyra sådana dalar i icke-exploaterat skick. Kraftverksbyggen med åtföljande torrläggningar och överdämningar innebär ödeläggelse av goda strömfisken och fina rekreationsområden liksom av jordbruks- och skogsmark. Samerna, som länge varit en hotad etnisk minoritet, drabbas ytterligare genom förstörda kalvnings- och renbetesland samt flyttningsvägar.

En utbyggnad av de få kvarvarande forssträckorna i redan delvis exploaterade älvar är med få undantag inte heller motiverad. Älvsträckor såsom Mellanljusnan, Västerdalälven och Klarälven har stor betydelse för rekreation och friluftsliv i de berörda kommunerna. De har också ett värde för många tillresande människor från Mälardalen och Syd- och Mellansverige.

Miljökraven måste upprätthållas även i sådana fall där ekonomiska skäl kan anföras för en prutning på miljöhänsyn. Bevarandevärdena, knappheten på outbyggda älvsträckor, rörligt friluftsliv, fiske, kulturminnesvård, landskapsbildning och forskning kräver en stark återhållsamhet med nya utbyggnader.

En fortsatt och kanske total exploatering av vattenkraften i Norrland och norra Svealand kan bara få en relativt marginell sysselsättningseffekt under ett tiotal år i var och en av de kommuner som berörs. Utbyggnad av vattenkraften löser inte sysselsättningskrisen. Arbete måste i stället skapas genom statliga och kommunala insatser i syfte att bygga upp ett samhällsligt differentierat näringsliv.

Vi anser att 66 TWh f. n. är övre gränsen för acceptabel vattenkraftsutbyggnad. Möjligen kan i framtiden ytterligare ombyggnad av äldre anläggningar resp. utbyggnad av vissa lokalt accepterade forssträckor höja den siffran något. De fyra orörda huvudälvarna måste dock hållas fria från exploatering.

Enligt vår uppfattning måste sträng restriktivitet iakttas vid bedömningen av ytterligare vattenkraftsutbyggnad i våra älvar. Det råder redan nu knapphet på orörda älvsträckor, och riksdagen bör därför klart uttala att ytterligare objekt bör undantas från utbyggnad genom riktlinjer i den fysiska riksplaneringen.

Sedan utredningar om förutsättningar genomförts och förslag lämnats angående ytterligare utbyggnad av våra älvar har i flera fall framkommit nya synpunkter genom kompletterande undersökningar. Kompletteringar har gjorts av tidigare undersökningar och vissa felaktigheter har påtalats. Det gör att man nu måste göra nya bedömningar beträffande bevarandevärden och slutlig rangordning, om inte stora natur- och bevarandevärden för alltid skall gå förlorade.

Vår generation har byggt ut många av våra vattendrag och därvid nästan alla huvudälvar. Stora naturvärden har därmed förstörts. Vattenkraftsutbyggnaden medför en omvälvande och oåterkallelig förändring. Det måste nu vara vår skyldighet att överlämna det lilla som finns kvar till kommande generationer och att bevara huvuddelen av de sista orörda resterna av rinnande vatten åt eftervärlden.

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

En samlad bedömning i samband med riksdagens energibeslut hösten 1978 utesluter på intet sätt att riksdagen nu tar ställning och undantar några projekt från utbyggnad. Tvärtom skulle ett ställningstagande nu om undantag för de projekt, som mycket starka lokala opinioner, organisationer och sammanslutningar, kommuner och myndigheter kräver eller föreslår, underlätta en samlad bedömning nästa höst. Det kan enligt vår mening inte vara något fel att nu undanta de projekt som vi i vpk-motioner föreslagit.

En ny genomgång av tidigare rangordning och klassningar med beaktande av nya fakta ger enligt vår mening tillräckligt underlag för att nu ompröva tidigare ställningstagande och till de objekt som bör undantas från utbyggnad tillföra ytterligare ett antal älvar och älvsträckor. Vänssterpartiet kommunisterna har sålunda föreslagit att de objekt som i den Sehlstedtska utredningen förts till klass 3a och 3b undantas. Likaså bör några objekt som i förevarande slutliga rangordning upptagits i klass 2 och klass 1 undantas. Vilka projekt det gäller skall jag återkomma till i mitt yrkande.

Jag vill nu ta upp ett par enskilda utbyggnadsobjekt som tidigare tillfälligt undantagits från utbyggnad. Vid riksdagens behandling i maj 1975 kunde vi från vpk notera att våra förslag om undantag från slutlig tillåtlighetsprövning av bl. a. Vårsjön vid Klarälven och Sölvbacka i Ljungan t. v. var tillgodosedda. Nu är det återigen aktuellt med ställningstagande till dels Strängsforsen i Klarälven, dels Sölvbackaströmmarna i Ljungan.

Strängsforsen i Klarälven har blivit en angelägenhet för praktiskt taget hela Nordvärmlands befolkning, och man protesterar mot Uddeholmsbolagets planer att bygga ut den sista oförstörda forsens i Klarälven. Man skulle i så fall erhålla en jättedamm mellan Höljes och Kärrbackstrand.

Ett kraftverksbygge i Strängsforsen skulle enligt föreliggande planer innebära att en nio kilometer lång dämning bildas mellan Kärrbackstrand och Höljes. Då sätts 80 hektar skogsmark under vatten. I det område som sätts under vatten finns i dag 15 fastigheter med boningshus och ett antal fritidshus. När älven förstörs försvinner ett av Europas bästa vatten för harrfiske. Ingreppet i naturen för bl. a. med sig ökad dimbildning till förfång för boendemiljön och jordbruket.

Varför vill nu Uddeholms AB bygga ut Strängsforsen mot en praktiskt taget enhetlig opinion i Norra Klarälvsdalen? Jo, naturligtvis för att bolaget tjänar bra på utbyggnaden. Första halvåret i år gick kraftverksrörelsen med en vinst på 37 milj. kr. Som bekant har Uddeholm nyligen fått nya friska 600 miljoner från skattebetalarna att satsa i lönande projekt. Nu vill bolaget bygga ut trots att hela den berörda befolkningen är emot en utbyggnad och trots att Torsby kommun är emot, likaså länsstyrelsen, naturvårdsenheten, Turisttrafikförbundet och andra organisationer och institutioner.

Flera miljoner kronor har satsats på den för Nordvärmland viktiga turismen, och det nu aktualiserade Branäsprojektet blir en lönlös satsning om de naturliga förutsättningarna förstörs. Den planerade kraftverksut-

byggnaden skulle komma att svara för mindre än 1 % av länets nuvarande elkonsumtion. Sysselsättningseffekten av kraftverksbygget blir tillfällig och gäller inte den bofasta befolkningen. Strängsforsen måste nu genom riksdagens beslut och ställningstagande undantas från utbyggnad.

Sölvbackaströmmarna i Ljungan mellan Storsjön i Härjedalen och sjön Nedre Grucken har i många år varit hotade av kraftverksutbyggnad. En intensiv debatt har pågått alltsedan 1971, då Trångfors AB lade in sin första ansökan om att få bygga ut strömmarna. Tillgängligt fakta- och sakunderlag om Sölvbackaströmmarnas och tillhörande sjöars stora värde är så omfattande och väldokumenterat att det är förvånande att man inte redan undantagit detta projekt från utbyggnad.

I sin proposition säger regeringen bl. a. att man kommer att tillmäta invändningar från berörda kommuner mot ett visst utbyggnadsprojekt stor betydelse vid tillåtlighetsprövning. Kommunfullmäktige i Bergs kommun har tidigare och senast den 24 oktober 1977, beslutat att i sin helhet avstyrka en utbyggnad.

Ungefär 14 000 människor har genom namnunderskrifter gått emot en utbyggnad, och det är den största opinionsyttring av detta slag som förekommit inom Jämtlands län. Befolkningen i Storsjö kapell har på ett flertal möten under höstens lopp enhälligt tagit ställning mot en utbyggnad av det man kallar Sölvbacka kraftverk.

Som bekant har även en rad myndigheter och organisationer såsom statens naturvårdsverk, kammarkollegiet, fiskeristyrelsen, Svenska Naturskyddsföreningen, Tässåsens sameby, länsstyrelsen i Jämtlands län och en rad enskilda experter på fiske-, landskaps- och naturvård etc. uttalat sig för bevarande av Sölvbackaströmmarna i nuvarande skick.

Herr talman! Det är förvånande att civilutskottet mot bakgrund av de faktiska förhållanden, av vilka jag här bara redovisat några, inte funnit anledning att undanta Strängsforsen och Sölvbackaströmmarna från utbyggnad. Man kan visserligen hävda att inget är avgjort genom ett instämmande i utskottets förslag, och att utskottet gjort en välvillig skrivning. Men vad den berörda befolkningen i Värmland och Jämtland kräver är ett förbud mot utbyggnad. Det bör också riksdagen besluta om.

Herr talman! Under förutsättning av bifall till utskottets hemställan under punkt 1 i civilutskottets betänkande nr 9 yrkar jag härmed dels bifall till reservation nr 2, dels bifall till motionerna 166, 168, 170, 171 och 181 t. o. m. 184. Det innebär i klartext:

till punkten 5. bifall till reservationen 2 (Strängsforsen),

till punkten 6. beträffande Härjeån och Lången att riksdagen

a) avslår motionen 1977/78:167,

b) med avslag på regeringens förslag och med bifall till motionerna 1977/78:183 samt 184 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad i motionerna anförts om att Härjeåsjön och nedre Lången bör undantas från utbyggnad,

c) godkänner vad i regeringsprotokollet anförts i den del det inte behandlats under b,

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

till punkten 7. beträffande Sölvbackaströmmarna att riksdagen med avslag på regeringens förslag och med bifall till motionerna 1977/78:168 och 171, 181 samt 184 i motsvarande del godkänner riktlinjen att älvsträckan undantas från utbyggnad,

till punkten 8. beträffande Granboforsen att riksdagen med avslag på regeringens förslag och med bifall till motionerna 1977/78:170 samt 184 i motsvarande del godkänner riktlinjen att älvsträckan undantas från utbyggnad,

till punkten 9. beträffande Helgumsjön att riksdagen med avslag på regeringens förslag och med bifall till motionerna 1977/78:166 samt 184 i motsvarande del godkänner riktlinjen att sjön undantas från utbyggnad,

till punkten 10. beträffande Kvarnholsforsen – Fänforsen, Djurforsen, Havern-Kölsillre, Edsaxforsen, Ammeråns överledning, övre Åseleälven, Storån, Gide älv, Klippan, Rickleån, Sädvajaure, Bergnäs-Slagsnäs, Petikån, Karsbäcken, Åby älv och Råne älv

att riksdagen med avslag på regeringens förslag och med bifall till motionerna 1977/78:182 och 184 i vad de inte behandlats ovan godkänner riktlinjen att älvsträckorna undantas från utbyggnad.

Herr talman! Per Bergman talade om olika intressen och sade att vi politiker har att svara för energiförsörjningen medan älvräddarna bara har att bevaka sina intressen mot utbyggnad. Jag tycker det är litet orättvist mot älvräddarna och andra miljöintressen. De har verkligen inte ensidigt argumenterat för att bevaka sina intressen mot utbyggnad; de har som bekant i olika sammanhang och vid flera tillfällen också redovisat ganska ingående planer för vad de betraktar som en möjlig utbyggnad.

Jag vill gärna ha sagt detta till riksdagens protokoll.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! När civilutskottet skulle behandla propositionen om riktlinjer för utnyttjandet av vattenkraften ställdes vi i en märklig situation genom den socialdemokratiska partimotionen. Här har nu riksdagen år 1975 beställt en proposition som skulle ange riktlinjer för både det södra och det norra området. Ett skäl var att den Ekströmska utredningen då inte var slutbehandlad, varför vi för det norra området fick nöja oss med mycket allmänt hållna uttalanden. Ett annat skäl var att de inbördes prioriteringarna måste göras för båda områdena samtidigt. Inte minst socialdemokraterna i utskottet var aktiva för att få fram den här beställningen till regeringen.

Så gör nu regeringen vad den skall göra – den lägger fram det beställda förslaget. Vad gör då socialdemokraterna? Jo, de säger att det är fel av regeringen att göra vad riksdagen har sagt. Per Bergman upprepade för en stund sedan att regeringen skulle ha struntat i den här beställningen. Jag är naturligtvis klar över att man kan ha olika meningar i sakfrågan om vilka älvar som skall undantas – här är det besvärliga avvägningar och det finns inget facit att titta i för att få veta vad som är rätt eller

fel. Men det är inte den typen invändningar som motionärerna gör – de säger helt framt att regeringen inte skall följa riksdagens beslut. De föreslår att propositionen praktiskt taget helt avslås och de för yrkandet vidare i en reservation.

Låt oss vända på steken och anta att regeringen inte hade lagt propositionen. Jag är helt övertygad om att någon socialdemokrat då mycket snabbt skulle ha interPELLERAT och med berättigad indignation frågat varför regeringen inte följer de demokratiska spelreglerna. Det hade säkerligen gått mycket snabbt att ställa den interpellationen om propositionen inte hade funnits med på förteckningen över väntade propositioner.

Nu är det ingen som tror att socialdemokraterna hade handlat annorlunda än regeringen om de varit i regeringsställning – de hade också lagt fram en proposition. Men det är möjligt att innehållet hade varit annorlunda. Som opposition tillåter man sig att konstruera det här förslaget om att avslå propositionen av det taktiska skälet att man då inte behöver bekänna färg i alla detaljer – jag skall återkomma till en mot-sättning i reservationen sedan. Man kan inte efterhand som vinden växlar alltid skylla ifrån sig på någon annan – bevarare när det passar och utbyggare när det passar. Men de som följt den här frågan mycket noga är inte så lätta att förvirra.

Vad är det då för argument man vill åberopa? Jo, säger man, det står i propositionen att regeringen har handlingsfrihet att i samband med ett nytt energibeslut på nytt pröva vattenkraftens roll i energiförsörjningen. Då vill jag gå tillbaka till vad vi sade tidigare i utskottet år 1975 när den socialdemokratiska propositionen behandlades. Då sade vi enhälligt att det vi talade om i fråga om strukturen på energiproduktionen var avvägningen om en ökning av kraftproduktionen fram till mitten av 1980-talet. Det sägs ingenting annat i den proposition vi nu behandlar. År 1975 sade vi enhälligt att frågan om eventuella ytterligare utbyggnader i ett nytt tidsperspektiv får tas upp 1978 i samband med den då aviserade förnyade prövningen av energipolitiken.

Nu gjorde Per Bergman ett stort nummer av att det i reciten i civilutskottets betänkande har tagits med den sista meningen i föredragandens förslag till riksdagen. Låt mig bara slå fast att den meningen inte är någon riktlinje som regeringen begär att riksdagen skall godkänna. Riktlinjerna i propositionen är förslaget om vilka sträckor som undantas från utbyggnad och vilka som får prövas – det skall vara de riktlinjer som gäller fram till mitten av 1980-talet. Det läste Per Bergman själv upp. Det står på s. 88 i propositionen. Om man skall vitsa med det här kan man säga att det inte är någon styrka för en mening att återges i reciten. Det viktiga för riksdagens beslut är ju vad som står i utskotts-betänkandet och den hemställan som utskottet begär att riksdagen skall ställa sig bakom. Och där har majoriteten helt gått med på propositionens förslag till riktlinjer.

Vad socialdemokraterna försöker åstadkomma är därför ett illusions-nummer. Genom att hänvisa till vad man själv sade år 1975 som nå-

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

gonting nästan skamligt vill man försöka få omgivningen att tro att orden betyder någonting helt annat. Man försöker ge sken av att år 1978 släpper hämningarna helt och vattenbyggnaden släpps praktiskt taget också fri. Vem har sagt det? Det finns inte en rad i propositionen som antyder något sådant – tvärtom. Hela propositionen är uppbyggd kring tesen att vi nu fått 1975 års beslut kompletterat och att vi därför för första gången fått ett långsiktigt beslut om utnyttjandet av vattenkraften. Det här är inget kortsiktigt provisorium. Det har samma långsiktiga karaktär som de andra riktlinjerna inom den fysiska riksplaneringen.

Det som ur den här synvinkeln är intressant med ett nytt energibeslut är att vi då rimligen får en annan energibalans att utgå från. Men det är inte så att energibalansen styr utbyggnaden vart den vill. Vi var år 1975 också eniga om att det var tvärtom – möjligheten att i energibalansen räkna med ytterligare tillskott av vattenkraft skulle väsentligen bestämmas genom den fysiska riksplaneringen. Och förutsättningarna för den planeringen skiftar inte så snabbt.

Jag måste också fråga mig om socialdemokraterna verkligen läst propositionen så noggrant som man skulle kunna begära. Man talar om att älvsträckor "f. n." undantas från utbyggnad som något negativt och kortsiktigt. Men vad hade vi förut? Jo, vi har fortfarande ett beslut om att vissa projekt "tills vidare" undantas från slutlig tillståndsprövning. Den här propositionen är därför ett stort steg framåt. Regeringen kan nu inte bara skjuta fram beslutet tills vidare – den kan direkt vägra tillstånd. Och det är någonting som är bra mycket mer definitivt och långsiktigt än den ordning som reservanterna nu slår vakt om.

Slutsatsen är alltså att den socialdemokratiska reservationen bara är en undanmanöver och ett försök att blanda bort korten i fråga om vad beslutet gäller. Förnekar man det så måste det innebära att man inte förstått förslagets sakliga innebörd. Det finns därför ingen anledning för riksdagen att ta reservationen under sakligt övervägande.

Med den ståndpunkten från utskottsmajoritetens sida i grundfrågan får de andra förslagen i reservationen endast teoretiskt intresse. Det bör i alla fall klart deklarerats att det inte finns något gehör hos majoriteten för propåer om att bygga ut de orörda huvudälvarna. Det är också alldeles orimligt att riksdagen skulle godta så lösliga riktlinjer som de föreslagna när det gäller de inneliggande ärendena. Förslaget i den delen får väl uppfattas som ett försök att slingra sig ur den knipa som man kommit i genom att inte gå in i en sakprövning av propositionen.

Jag noterar att det verkligen finns motsättningar i reservationen. I näst sista stycket på s. 10 i betänkandet säger reservanterna att man skall ha såsom princip att bygga ut en av de stora älvarna, nämligen Kalix älv, och såsom motvikt till detta göra färre ingrepp i de mindre älvarna. Men längst ner på samma sida säger reservanterna att sysselsättningssynpunkten skall vara avgörande för regeringens ja eller nej till inneliggande framställningar. Den sistnämnda praktiska hanteringen stämmer inte överens med den princip som man talat om tidigare i re-

servationen.

När det gäller preciseringen av undantagen har utskottet tacksamt noterat att man i propositionen har gått ifrån bedömningar av enskilda projekt och i stället håller sig till geografiskt begränsade älvsträckor. På så sätt blir bedömningarna rimligare att göra i riksdagen.

Som jag sade i början av anförandet kan självfallet bedömningarna i enskilda fall diskuteras från olika utgångspunkter – det finns inget som ostridigt är rätt eller fel. Men vi har kunnat acceptera de sammantagna värderingarna i propositionen. I betänkandet är motiveringarna kortfattade, och vi har inte refererat till allt material som vi har haft tillgängligt under utskottsbehandlingen. Vi har fått mycket material från Älvrådarnas samarbetsorganisation, kommuner, lokala organisationer och kraftföretag.

Jag har inte tänkt att gå in på de olika älvarna var för sig och föra en debatt om de olika argumentens värde. Men en sak vill jag stryka under alldeles särskilt, nämligen att när en älvsträcka inte undantas så innebär det inte att det är fritt fram för utbyggnad. Vattenlagens regler gäller i alla vattenärenden i domstolarna. Regeringen kan också förbehålla sig prövningsrätten för projekt utanför de undantagna områdena och i vanlig ordning pröva dem även från allmänna planeringssynpunkter. Vi skall därför inte diskutera de här sakerna endast i svart och vitt utan komma ihåg att det blir nyanserade bedömningar av varje ansökan om utbyggnad.

Jag vill avsluta med att säga att vi inte skall låta de många delargumenten skymma helheten. Med det beslut som riksdagen snart kommer att fatta har vi för första gången fått en rikstäckande och praktiskt tillämpbar bedömning av vattenkraftens roll i det långa perspektivet. Perspektivets längd beror sedan inte på formler som vi uttalar här utan på den politik som vi får väljarnas uppdrag att föra och som ges uttryck i de allmänna valen. Jag tror för egen del inte att reservanternas struts-politik kommer att uppfattas såsom särskilt förtroendeingivande.

Får jag sedan ta en minut i anspråk för att till Tore Claeson säga att mitt inlägg egentligen är ett svar på de många vpk-motioner som kräver att vissa namngivna fall skall undantas från tillåtlighetsprövning. I propositionen har man valt en annan metod, som vi ansluter oss till, nämligen principen att hela älvsträckor undantas och att det sedan blir en prövning som regeringen har att göra. Det innebär att vi i utskottet inte har gått in i detalj på de motionsyrkanden som i detta avseende är ställda. Det vore också ganska omöjligt för riksdagen att göra det i varje enskilt fall. Jag har i mitt inlägg försökt redogöra för den principiella hanteringen av ärendena.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

PER BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Kjell Mattsson försökte ge sken av att reservationen inte är konsekvent och att vi på ett ställe talar om att vi vill ha till stånd en utbyggnad av älvar av sysselsättningsskäl men på andra ställen talar om bevarandesynpunkterna. Kjell Mattsson måste uppmärksamma att vi säger att älvar, som från bevarandesynpunkt kan och bör byggas ut, skall kunna byggas ut om det finns sysselsättningsskäl att åberopa. Det är stor skillnad mellan detta och den version av vår reservation som Kjell Mattsson gav.

Sedan försökte Kjell Mattsson ge sken av att den nuvarande regeringen är så kolossalt handlingskraftig därför att den lyder riksdagen och därför att den lägger fram en proposition byggd på ett utredningsmaterial som den socialdemokratiska regeringen tog fram. Det är klart att man kan ha olika meningar om vad det innebär att vara handlingskraftig, men inte tycker jag att det finns särdeles mycket att skryta över för den nuvarande regeringen.

Kjell Mattsson går förbi hela poängen. Jag utvecklade i mitt huvud-
anförande att vad som är viktigt är ju det som står på s. 88 i propositionen, nämligen att riktlinjerna skall gälla fram till mitten av 1980-talet. Men bläddrar vi fem sidor framåt, så finner vi i sista meningen, som slutord till alltihop, att beslutet kan omprövas igen. Det är inte bara det att regeringen kan pröva det. Vi vet alla att regeringen kan komma med förslag vilket år den vill i vilken fråga som helst. Riksdagen kan också göra det. Vi kan ändra oss, och det har förekommit sådana saker t. o. m. under pågående riksdag – litet generande i och för sig, men vi har gjort det. Alla vet att vi kan göra det, så det behöver man inte säga. Ändå säger man det och säger det i sista meningen. Detta, liksom att de moderata ledamöterna i utskottet kräver att få in det i reciten, har ett politiskt innehåll, herr Mattsson. Det är detta vi med intresse noterar.

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag är medveten om den principiella hanteringen, som Kjell Mattsson talade om när det gäller de enskilda projekten. Jag är också medveten om de problem som det kan inrymma att bryta ut frågor och göra enskilda ställningstaganden från riksdagens sida. Men mot detta måste man då väga osäkerheten och konsekvenserna i övrigt för människorna i de bygder som nu diskuteras för en eventuell utbyggnad. Det är inte mycken tröst för dem att hänvisa till de principer som finns i propositionen och vad som sägs i betänkandet. För de människor det gäller är det viktiga och det avgörande att äntligen få ett konkret besked om hur det blir. Och det här gäller inte bara de enskilda människorna, utan det gäller i flera fall stora kommuner, och det har mycket stor betydelse för dem i olika avseenden, inte minst ekonomiskt.

Låt mig sedan säga beträffande sysselsättningen, som har berörts i de inlägg som gjorts, att risken för arbetslöshet används ofta som ett hot mot svenska arbetare för att få dem att acceptera miljöförstöring,

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

utbyggnad av kärnkraftverk och älvar samt fortsatt slöseri. Den utpressningspolitiken vill göra gällande att massarbetslöshet skulle bli följden av stopp i energianvändningens tillväxt.

Att allt arbete kräver energi är en självklarhet, men av det följer inte ett klart samband mellan sysselsättning och energianvändningens storlek. Den nödvändiga mängden energi beror av mekaniseringsgrad, hushållningsåtgärder och produktionens sammansättning. En fortsatt utbyggnad av massa- och pappersindustrin och av järn- och stålverk kräver t. ex. väldigt mycket energi per arbetstillfälle, medan en motsvarande utbyggnad av verkstadsindustrin förbrukar en bråkdel av denna energi per anställd.

Energianvändningen är nu, 1977, ungefär dubbelt så hög som 1960. Den officiella arbetslösheten är trots det i stort sett oförändrad, medan den dolda arbetslösheten har ökat. Variationer i sysselsättningen beror således i första hand på andra faktorer än tillgången på energi. Jag har, herr talman, gärna velat säga detta i det här sammanhanget för att peka på den falska bild som ofta förekommer i diskussioner om energifrågorna.

KJELL MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste upprepa vad jag sagt förut: Vad civilutskottets majoritet nu föreslår riksdagen besluta är att den skall ansluta sig till de riktlinjer för vattendragens utnyttjande som propositionen förordar. Att det sedan finns möjlighet för en regering att ompröva sitt ställningstagande är ju en fullständig självklarhet. Det är också alldeles självklart att då en regering 1978 eller längre fram i tiden vill ändra bestämmelserna för energipolitiken, så kommer den att i energibalansen räkna med vilken omfattning vattenkraften har. Det betyder ju inte att man skall förändra riktlinjerna. Men eftersom vattenkraften är en betydelsefull del i vår elenergiförsörjning är det uteslutet att den inte skulle vara med i energibalansen.

Därför tycker jag det är alldeles klart vad riksdagen tar ställning till. Det är en principiell riktlinje, som propositionen säger, vägledande fram till mitten av 1980-talet.

Till Tore Claeson vill jag säga att regeringen har valt linjen att ta hela älvsträckor. I de aktuella ärendena, t. ex. några av dem Tore Claeson nämnt i sitt inlägg, har de olika intressen som finns fortsatta möjligheter att framföra synpunkter i vattendomstolsförhandlingar och till regeringen. Självfallet har regeringen möjligheter att säga nej till begäran om att få bygga ut ett vattendrag. Det blir då ett ganska definitivt besked man lämnar.

Vi har funnit att det för riksdagen är en riktig handlingslinje att ta det i rätt stora drag och utgå ifrån att regeringen hanterar dessa frågor.

PER BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte hur man skall lyckas med att förtydliga den här meningen som är kolossalt meningsfull i och med att den finns

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

där. Om meningen inte funnits hade visserligen samma sak gällt – det är jag klar över. Men för man in meningen måste man ha en avsikt med den. Man säger att förslaget ger regeringen handlingsfrihet. Planen skall vara långsiktig till 1985, men kan ändras redan nästa år.

Fastare är alltså inte underlaget för den fortsatta planeringen. Man säger inte 1978, men man säger att det kan prövas i samband med riktlinjerna för energipolitiken. Detta senare skall vi göra nästa år, så det är alldeles tydligt, Kjell Mattsson, att detta är en meningsfull mening.

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inget emot att man behandlar dessa problem på det sätt som Kjell Mattsson nämnde, nämligen genom att göra hela älvsträckor till föremål för behandling. Vad jag har invänt emot och efterlyst besked om gäller ställningstaganden i sådana fall där det måste vara helt klart att hela befolkningen berörs, där kommunerna och de olika myndigheterna, länsstyrelser och andra, enhälligt och entydigt tagit ställning mot utbyggnad av vissa projekt. I dessa fall menar jag att det inte heller borde behöva råda någon tveksamhet från riksdagens sida. Då är det verkligen befogat och angeläget att riksdagen tar ställning och säger ifrån, så att man får slut på denna osäkerhet som nu råder och som jag menar att det är oansvarigt och ohållbart att låta fortsätta.

Kjell Mattsson nämnde också vattendomstolens förhandlingar som exempel på handläggningen. Men i flera av de projekt som vi nu har aktualiserat har ju vattendomstolen klart uttalat sig emot en utbyggnad. Vi menar därför, sammanfattat, att när det finns så klara ställningstaganden av befolkningen och berörda intressen som det finns i flera fall, så borde det vara möjligt att bryta ut enskilda projekt och ta ställning till dem från riksdagens sida.

KJELL MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Denna proposition har varit nödvändig därför att riksdagen skall ge klartecken till regeringen om att den nu kan börja behandla tillståndsfrågor för vattenkraftens utbyggnad. Det innebär då att regeringen naturligtvis har möjligheter att vid sin prövning säga ja till sådana byggprojekt som man finner stämmer med riktlinjerna. Men regeringen har också möjlighet att säga nej.

Nu säger Tore Claeson att det finns ärenden som är helt klara, och han tycker att riksdagen då skulle ha tagit upp dem direkt. Ja, om det nu är så – jag har ingen anledning att där gå in på Tore Claesons värderingar – att det finns kraftverksbyggen inom dessa områden för vilka det är alldeles klart att tillstånd inte kan meddelas, så kommer ju beslutet därom från regeringen ganska snart, inte från riksdagen. Men riksdagens beslut om riktlinjerna är nödvändigt för att regeringen skall kunna sätta i gång och behandla de ärenden som redan har kommit så långt att det bara är regeringsbehandlingen som återstår.

Sedan vill jag säga att det naturligtvis är omöjligt för Per Bergman

och mig att klara ut den mening som vi här diskuterar. En för mig fullständigt självklar mening blir för Per Bergman "meningsfull".

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! De riktlinjer för vattenkraftsutbyggnaden som riksdagen nu har att ta ställning till är avsedda att ersätta dem som riksdagen 1975 beslöt skulle gälla i avvaktan på att den då pågående utredningen om vattenkraftsutbyggnaden i norra Norrland slutfördes. Syftet med riktlinjerna är att de skall utgöra underlag för regeringens handläggning av vattenkraftsfrågorna, alltså den slutliga tillståndsprövningen för vissa utbyggnadsprojekt.

Propositionsförslaget innebär att en ny teknik har valts för hanteringen av dessa frågor, innebärande att vissa älvsträckor eller områden bör undantas från utbyggnad. De tidigare riksdagsbesluten har däremot gällt enskilda utbyggnadsprojekt. Civilutskottet har uttryckt tillfredsställelse med den nya beslutstekniken, och det vill jag här understryka.

Att ta ställning till vilka älvsträckor som skall få byggas ut och vilka som skall bevaras är ingen lätt uppgift. Det förslag som regeringen nu har framlagt är mycket försiktigt, och stor hänsyn har tagits till bevarandeintressena. 1975 års riksdagsbeslut innebar att vattenkraften skulle bidra med ytterligare 5 KWh år 1985. Det föreslagna utbyggnadsprogrammet ger högst hälften av denna energimängd.

Sedan kommer vi till den mening som Per Bergman och Kjell Mattsson här har diskuterat, alltså den som handlar om att regeringen här ändå har förbehållit sig handlingsfrihet. Där säger Per Bergman att då behöver riksdagen inte ta något beslut om riktlinjerna i dag. Enligt min mening är det en helt felaktig uppfattning. Det är mycket betydelsefullt att riksdagen nu beslutar om riktlinjerna för vattenkraftsutbyggnaden. Många berörda parter väntar på besked – och snabba besked! – och att skjuta på detta ärende ytterligare vore därför i högsta grad olyckligt.

I detta sammanhang är det också viktigt att påpeka att även om en viss älvsträcka inte undantagits från slutlig prövning, innebär inte detta att en utbyggnad definitivt kommer till stånd. Å andra sidan framhålls det i propositionen att ett riksdagens beslut att undanta älvsträckor från utbyggnad inte innebär att vissa åtgärder, som hänför sig till redan företagen reglering, helt skall hindras. Sålunda kan tillstånd ges till att ersättningsbyggnader får uppföras, liksom till ombyggnader och effektiviseringar i redan befintliga kraftverk. Regeringen har att pröva sådana framställningar utan hinder av att åtgärden berör ett undantaget område eller en undantagen älvsträcka. Utskottet pekar på denna möjlighet som i flera fall kan visa sig praktiskt betydelsefull.

Departementschefens avsikt att skyndsamt låta utreda kraftnyttan och skadeverkningsarna av olika överledningsprojekt är utmärkt, då man med fog kan anta att sådana objekt är skonsamma för miljön och samtidigt kan ge mycket goda energitillskott. I det sammanhanget är det anmärkningsvärt att socialdemokraterna i motionen nr 165 är tveksamma till

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

denna typ av utbyggnad och i stället vill aktualisera en konventionell utbyggnad av Vindelälven med den motiveringen att en sådan utbyggnad ger mera sysselsättning än ett överledningsprojekt. Miljöaspekterna väger då inte längre särskilt tungt, vilket rimmar illa med inledningen till socialdemokraternas huvudmotion nr 194, där miljöaspekterna starkt har betonats.

Sammantar man vad socialdemokraterna i de två motionerna säger sig vilja pröva för utbyggnad, finner man att två av de fyra outbyggda och av riksdagen undantagna huvudälvarna, nämligen Kalix älv och Vindelälven, nu kan tänkas bli utnyttjade för vattenkraftsutbyggnad. Till detta lägger socialdemokraterna utbyggnaden av övre Åseleälven med hänsyn till att sysselsättningssvårigheterna inom denna region är stora. Dessutom vill man ge tillstånd mera generellt för sådana projekt som har stor betydelse från sysselsättningssynpunkt, men där bevarandepressen inte bedömts vara så betydande att en utbyggnad bör hindras. Detta är onekligen ett omfattande och mycket kontroversiellt utbyggnadsprogram, som naturligtvis inte alls går ihop med socialdemokraternas krav på att riksdagen i dag inte skall fatta beslut om några riktlinjer alls för vattenkraftsutbyggnaden. Som civilutskottets ordförande Kjell Mattsson nyss framhållit har socialdemokraterna valt att behandla detta ärende på ett sätt som mera har styrts av politiskt-taktiska skäl än av en vilja att fatta beslut i en besvärlig fråga.

Till slut, herr talman, vill jag citera vad civilutskottet har anfört på s. 5: "Utskottet noterar att föreliggande förslag till riktlinjer inte direkt belyser vilken utbyggnad som anses genomförbar under överblickbar planeringstid. Enligt utskottets mening skulle en sådan om än översiktlig redovisning vara av värde vid fortsatta eventuella bedömningar av dessa frågor." Jag hoppas att departementet i fortsättningen kan ge dessa upplysningar vid kommande behandlingar av liknande frågor. Det skulle vara av stort värde för bedömningen av ärenden av denna art.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

KARL-ERIK STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Jag skall endast göra ett par tre korta markeringar med anledning av propositionen.

För folkpartiets del har det varit viktigt att det nu framlagts ett förslag, som innebär en långsiktig lösning av vattenkraftsfrågorna. Folkpartiet har ansett att det är nödvändigt med ett ställningstagande nu.

Vi anser också att ett beslut i dag inte på något sätt skulle föregripa de överväganden som måste föregå ett större energipolitiskt beslut. Ett beslut i dag innebär att planeringen i kommunerna och i de företag som är inblandade liksom även för de enskilda berörda kan komma i gång utan att de behöver känna en sådan osäkerhet som de nu måste känna. Det är viktigt ur många aspekter, bl. a. från sysselsättningssynpunkt, och det har också tidigare i dag understrukits av bostadsministern.

Torsdagen den
15 december 1977*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

Vi har även ansett det mycket väsentligt att det nu åter slås fast att de fyra outbyggda huvudälvarna skall bevaras. Det kan synas överflödigt att markera detta, men det är nödvändigt med tanke på att det gång på gång framförs propåer om att en eller ett par av dessa älvar skall byggas ut. Lika viktigt anser vi det vara att det nu i propositionen slås fast att de orörda tillflödena i fjällområdena skall undantas från utbyggnad.

Jag vill vidare, herr talman, betona vikten av en synpunkt som tidigare anförts både av utskottets ordförande och av herr Dahlberg. Man får ibland höra den uppfattningen framföras att propositionens förslag skulle innebära fritt fram för utbyggnad av alla de älvsträckor som inte undantas från utbyggnad. Det finns anledning att gång på gång understryka att alla sådana projekt skall prövas i vanlig ordning enligt vattenlagen, och då får olika skäl vägas mot varandra.

I den proposition som riksdagen nu skall fatta beslut om görs en samlad bedömning av en lång rad frågeställningar. Mot den bakgrunden har man funnit sig kunna tillåta prövning av ett antal älvsträckor, som man kanske skulle ha funnit skäl för att undanta, om de hade betraktats var för sig som enskilda objekt. Mot den bakgrunden är det dock viktigt att hålla i minnet att det skall ske en verklig prövning av dessa älvsträckor då fråga eventuellt uppstår om en utbyggnad av dem i senare sammanhang.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Regeringens proposition nr 57 behandlar riktlinjer i den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland. Det finns två reservationer vid civilutskottets betänkande. Den ena reservationen är av mera principiell art. Vi socialdemokrater framhåller där att man bör vänta med ställningstagandet till utbyggnad av vattenkraften till år 1978, då man kan få en mera samlad energipolitisk bedömning av hela energibalansen.

S-gruppens talesman, Per Bergman, har skildrat vår syn på vattenkraftsutbyggnad, och jag delar hans uppfattning. Inte minst ansluter jag mig till ställningstagandet att man inte skall rasera de sista återstående älvsträckor som ligger inom ett tillfredsställande reseavstånd för rekreation och turism. Det bör från den utgångspunkten vara lättare att bygga ut en älv av typ Kalixälven än att offra "när-vattendrag" av typen Strängsforsen i Klarälven. Herr talman! Slaget om Strängsforsen har börjat.

Jag har i min reservation nr 2 velat ge uttryck för den bofasta befolkningens kraftfulla opinion mot en utbyggnad av Strängsforsen. Torsby kommun, där det tänkta kraftverket blir beläget, har enhälligt sagt nej till en utbyggnad. Länsstyrelsen i Värmlands län har med en mycket kraftig majoritet sagt nej till utbyggnad. Centerns representanter i länsstyrelsen inkl. Bertil Jonasson har tidigare sagt nej till en framtida utbyggnad. Nu lägger en partikamrat till Bertil Jonasson, centerpartistiska

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

statsrådet Elvy Olsson, fram en proposition, där den borgerliga regeringen ställer sig bakom en utbyggnad – i varje fall uttalar man sig för att tillåta en prövning av projektet Strängsforsen. Det finns många spekulationer och gissningar, och visst är förslaget märkligt. Strängsforsen har av den Sehlstedtska utredningen klassificerats med högsta bevarandevärde, klass 4. I vägningen mot elkraftintressena har den slutligen placerats i klass 3 A. Strängsforsen är den ena av två älvsträckor som klassats med högsta bevarandevärde, klass 4, och ändå hänförs för tillåtlighetsprövning.

Vad är det då som kommer att ske i landskapet, om Strängsforsen byggs ut? En damm på närmare en halv kilometers längd och 30 meters höjd skär av älven. 15 fastigheter läggs under vatten. En långsmal sjö på 8,5 km längd uppströms Strängsforsen skapas, tre gånger älvens nuvarande bredd närmast dammen: ett artificiellt lugnvatten i stället för nuvarande strömmande vatten.

Genom de beramade kraftverksbyggena förloras vad som finns kvar av ursprunglig älv med strömmande vatten. Förvandlingen blir fullständig och gäller för all framtid.

Älvräddarnas samorganisation, Vetenskapsakademien, naturvårdsverket, alla har avstyrkt utbyggnad av Strängsforsen.

Som jag tidigare sade, finns det en mycket stark opinion mot en eventuell framtida utbyggnad av den aktuella älvsträckan Höljes–Kärrbäckstrand i Klarälven.

Opinionen mot en utbyggnad är stark hos lokalbefolkningen. Den eller de som lever i den tron att denna opinion är detsamma som "långhåriga stockholmare" – uttrycket är myntat i Värmland – som ägnar sig åt uppvigling och andra former av opinionsbildning i blint hat mot ett storbolag, känner dåligt stämningarna i dessa trakter. Opinionen finns förankrad hos ortens befolkning, bland skogsarbetare, bönder och allmoge. Ett helt enigt kommunfullmäktige i Torsby kommun, inkl. de borgerliga, har avvisat kraftverksutbyggnader i den berörda älvsträckan. En rad fackliga och politiska organisationer i Värmland har under senare tid hårt engagerat sig i älvstriden. Den ena organisationen efter den andra har uttalat sig mot framtida utbyggnad av Strängsforsen.

SAP/SSU och LO-distrikten har alla, var för sig och gemensamt, ställt sig bakom mitt motionsyrkande och reservationen 2.

De tre distrikten har en gemensam syn och målsättning och menar att nuvarande sysselsättningskris kan och får inte lösas genom att oersättliga natur- och miljövärden spolieras för all framtid. I ett längre perspektiv framstår inte Strängsforsen som någon som helst lösning på Nordvärmlands svårlösta sysselsättningsfrågor. Den värmländska arbetarrörelsen avvisar bestämt föreliggande utbyggnadsplaner och slår vakt om miljö- och naturvårdsintressena i Nordvärmland.

Solidariteten kräver att vi nu står samlade gentemot attacken från Uddeholmsbolagets planerade kraftverksutbyggnader. Vad vi menar är att den borgerliga regeringen redan nu borde ha placerat Strängsforsen bland projekt som f. n. undantas från tillåtlighetsprövning. Jag delar befolk-

ningens uttalade oro, då den borgerliga regeringen med i varje fall ett passivt stöd underblåser den grundade misstanke som finns bland befolkningen.

LO-distriktet tar i sitt nyligen gjorda uttalande upp en ytterst intressant frågeställning, nämligen vem som bör äga och förvalta landets energitillgångar. LO-distriktet menar att det rätteligen borde vara samhället som skulle ha det yttersta ägaransvaret för landets samlade energi- och naturresurser.

Herr talman! Bakom alla dessa uttalanden och detta kompakta motstånd skall man komma ihåg att Uddeholmsbolaget hittills tillåtit att bygga inte mindre än nio kraftverk i Klarälven. Ett brett folkligt motstånd menar att nu är måttet rågat. Vi vill sätta stopp för ytterligare exploatering av älvfåran.

Jag kan helt förstå människornas motiv och kraftfulla motstånd mot aviserade utbyggnadsplaner. Vad jag tycker är anmärkningsvärt är att de borgerliga och majoriteten inte lyssnar på vad människorna vill. Opinionsstormen har långtifrån tystnat och kommer säkert att göra sig hörd i andra framtida sammanhang.

I det sammanhanget kan även nämnas att majoriteten i civilutskottet konsekvent kört över sina egna och avslagit samtliga motioner som berör "brännbara" och kontroversiella älvsträckor, som därmed är öppna för tillåtlighetsprövning. Vad säger dessa motionärer till det hopp som tändes bland befolkningen i exempelvis Jämtland och Härjedalen/Sölvbackaströmmarna m. fl.?

Vid ett mycket välbesökt opinionsmöte i Kärrbäcksstrands Folkets hus den 12 december 1977 framkom ett kompakt motstånd mot Uddeholmsbolagets planer på kraftverksutbyggnad. Mötet antog ett uttalande. I uttalandet sägs bl. a. att Strängsforsen i första hand bör undantas av alla aktuella älv- och forssträckor. Mötet vädjar till utskottet inför behandlingen, att man måtte undanta den aktuella älvsträckan. Och sist men inte minst framhåller man att nuvarande vattenlag inte bör ligga till grund för vattendomstolens beslut i ärendet.

Herr talman! Det ligger stor risk i att bolagen nu forcerar fram vattenmål och att domsluten baseras på nu gällande vattenlagstiftning. Utredningen, den s. k. vattenlagutredningen, har också i sitt betänkande betonat just denna problematik och menar att viss risk finns för att bolagen nu aktualiserar en rad vattenmål, där alla är medvetna om att den gamla och ännu fram till år 1980 gällande vattenlagen inte uppfyller kraven i dagens eller morgondagens lagstiftning i en mera moderniserad version. Allt talar därför för att vi från riksdagens sida bör vara ytterst restriktiva med tillåtlighetsprövning av återstående älvsträckor och helst undanta de allra flesta "brännbara och omstridda" älvsträckorna i avvaktan på en ny lagstiftning.

Vattenlagutredningen säger i sitt remissyttrande över Schlstedtska utredningen att Strängsforsen bör flyttas upp i klass 4 i den slutliga rangordningen. Moderaten Bo Turesson satt ju med i den utredningen, om

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

jag inte missminner mig.

Herr talman! Strängsforsen behandlas f. n. vid vattendomstolen. Hur vattendomstolen än ställer sig skall regeringen behandla frågan, och jag kan helt enkelt inte tänka mig att regeringen ger klartecken för utbyggnad av Strängsforsen. Varför? Inte minst centerpartiet bör här känna sitt ansvar och infria sina vallöften om att vi skall lyssna till lokala opinioner. Det rådet vill jag ge till de borgerliga: Lyssna på rörelsen! Säg nej till Strängsforsen – helst i dag och, om inte förr, så när regeringen skall behandla ärendet Strängsforsen!

Herr talman! Efter all dokumentation och med den betydande opinion som föreligger, alltifrån beslutsfattare i kommun/berörd länsstyrelse och en mängd remissinstanser, bör enligt mitt förmenande regeringen endast fatta *ett* beslut, nämligen att säga nej till utbyggnad av Strängsforsen. Det faktum att övre Klarälvsdalen i den fysiska riksplaneringen ansetts vara av riksintresse borde i än högre grad tala för att regeringen inte kan och inte bör köra över Torsby kommun.

Ja, säger någon, här anförda skäl talar kanske för att min reservation är överflödig. Ingalunda, herr talman! Med vetskap om hur den nu framlagda propositionen behandlats i regeringskansliet, där Strängsforsen i allra sista stund tagits med i gruppen för tillåtlighetsprövning, litar jag inte på sittande regering.

Svenska Dagbladet hade en initierad artikel ca tre veckor innan propositionen framlades. I artikeln hävdades att Strängsforsen skulle undantas. En vecka innan propositionen lades fram hade den moderata provinstitidningen Nya Wermlands-Tidningen en uppgift om att Strängsforsen inte skulle undantas. Herr talman! Man kan självfallet spekulera i vad som hänt under de senaste veckorna.

Slutprodukten av nu framlagda lagförslag är en uppenbar ohelig kompromiss, där vissa intressen getts ett alltför stort inflytande.

Herr talman! Jag delar inte det kortsiktiga resonemang som vissa företräder. Här står ett företags lönsamhetsintresse på kort sikt mot långsiktiga landskapsintressen. Denna konflikt kan inte få lösas genom att oersättlig natur går till spillo och offras. Den framtida generationens dom kommer att bli hård mot dem som främst agiterat för en utbyggnad av den aktuella älvsträckan. Var står mina kamrater från Värmlandsbänken? Moderaterna vet vi var vi har. Kommer Bertil Jonasson m. fl. att nu rösta med den borgerliga regeringens framlagda förslag och därmed gå emot en betydande opinion i de norra delarna av vårt län? Vid en utfrågning i lokalradion var Bertil Jonasson inte klar med hur han skulle ställa sig till en utbyggnad; propositionen var ännu inte framlagd. Vad säger centern och Bertil Jonasson i dag?

Jag vet att den här frågan följs med stort intresse i bygden, och vi får nu i den kommande voteringen vetskap om var Bertil Jonasson och andra står. Är man verkligen beredd att offra dessa stora naturvärden som står på spel och därigenom för all framtid förstöra en vacker och alltmer nyttjad fors- och älvsträcka? Energittillskottet är marginellt, och

detta är på intet sätt något alternativ till andra energikällor.

Herr talman! Den aktuella älvsträckan är den sydligast belägna forsande älvsträckan i Mellansverige och är därför unik. Inom en 20-mils radie bor inte mindre än ca 1 miljon människor, och allt fler kommer ut i naturen och vill ta del av våra rekreativmöjligheter. Rekreativområden med skiftande innehåll och forsande vattendrag är någonting som vi måste behålla. Klarälvsloxens sista naturliga reproduktionsområde på den svenska sidan offras annars och laxarten hotas att bli utrotad.

Herr talman! Jag hoppas att vi även i en framtid kan få uppleva de forsande vattenmassorna vid Strängsforsen, att våra efterlevande får tillgång till detta utomordentligt fina rekreativområde. Vi har inte råd att offra Strängsforsen. Befolkningen i Värmland kräver att vi redan i dag undantar Strängsforsen. Riksdagen bör säga nej till en utbyggnad.

Herr talman! Jag anser slutligen att utomordentligt tungt vägande skäl och ett synnerligen gediget utredningsmaterial liksom kraftiga opinioner talar för att riksdagen uttalar sig för att den aktuella älvsträckan mellan Kärrbäcksstrand och Höljes i Klarälven undantas från vattenkraftsutbyggnad.

Jag yrkar bifall till reservation nr 1 av Per Bergman m. fl. Under förutsättning att den icke biträds av riksdagsmajoriteten yrkar jag bifall till reservation nr 2. Reservationens yrkande skall ställas mot utskottets hemställan under punkten 5.

BERTIL JONASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få påpeka för Magnus Persson att detta inte är ett slutgiltigt ställningstagande till en utbyggnad av Strängsforsen – det har han velat göra gällande i många sammanhang.

Jag har tidigare i länsstyrelsen för egen del röstat emot en utbyggnad av Strängsforsen, när vi haft att yttra oss därom. Nu lägger regeringen fram ett förslag, som innebär att den här frågan skall underkastas en ny prövning, och då får olika instanser yttra sig. Torsby kommun får givetvis också yttra sig. Sedan går ärendet tillbaka till regeringen. Jag utgår ifrån att regeringen noga lyssnar till remissinstanserna, och jag tror på regeringen i det fallet.

MAGNUS PERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är så, Bertil Jonasson, att riksdagens ledamöter i dag här i kammaren har sista chansen att säga sitt i ärendet. Och då tycker jag att med den välgrundade opinion som föreligger, som Bertil Jonasson väl känner till, borde det inte finnas någon som helst anledning att dröja med beslutet. Opinionsen är välgrundad, Torsby kommun är enig liksom kommunfullmäktige och länsstyrelsen där Bertil Jonasson själv har deltagit i beslutet och röstat mot en utbyggnad. Vad är det som gör att Bertil Jonasson har ändrat uppfattning sedan detta behandlades vid länsstyrelsens sammanträde? Det är en intressant frågeställning.

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

BERTIL JONASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Magnus Persson säger att det är sista tillfället riksdagen har att göra sin röst gällande. Får jag säga till herr Magnus Persson att i det här fallet är det väl också riktigt att människorna och olika instanser har möjlighet att göra sina röster gällande. Det är tanken bakom det förslag som regeringen har lagt fram. Det måste vara riktigt att olika synpunkter får komma fram. Det blir en betydligt större mängd människor som får lägga fram sina synpunkter på frågan genom regeringens ställningstagande i det förslag som föreligger än det skulle bli om vi röstade ner det förslaget. Jag tycker alltså att människorna på olika sätt skall få den möjligheten, utan att jag springer i förväg och säger hur jag tycker att man skall tänka och tro.

MAGNUS PERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag litar inte på den sittande regeringen i den här frågan. Det är ju så, Bertil Jonasson, att vi som folkvalda skall lyssna på rörelser, på opinionerna i vår hembygd, och nu har vi en rejäl chans att göra det. Menar då Bertil Jonasson – och nu vill jag ha en konkretisering – att den opinion som finns i Torsby kommun och Klarälvsdalen inte är representativ? Bertil Jonassons senaste inlägg tyder på det. Jag för min del hyser inget som helst tvivel om att opinionen finns förankrad bland lokalbefolkningen, bland skogsarbetare, bönder och allmoge: nej till Strängsforsen. I dag har vi chansen att säga nej.

Förste vice talmannen anmälde att Bertil Jonasson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

PER-ERIK NISSER (m):

Herr talman! Jag skall be att bara få ge en kommentar till bl. a. motionen nr 169 av Magnus Persson och hans reservation nr 2. Jag kanske också kommer att något beröra motionen nr 180 av Tore Claeson. Det gäller alltså Strängsforsen i Klarälven.

Magnus Persson, Tore Claeson och kanhända flera med dem vill ju att Strängsforsen inte skall byggas ut – den skall alltså undantas från kraftverksutbyggnaden. Bl. a. sägs i motionen nr 169 att "en fortsatt vattenkraftsutbyggnad i Klarälven är förödande för den bofasta befolkningen och inte står i rimlig proportion till den utvinning som exempelvis Strängsforsen ger".

För de 15 fastigheterna som ligger alldeles intill kommer en utbyggnad i Strängsforsen att medföra mycket stora förändringar, det är sant och riktigt. Men att det f. ö. skulle bli förödande för den bofasta befolkningen i stort i Klarälvsdalen är att ta till i överkant. Jag skulle hellre vilja vända på problemet och säga att det blir betydligt mer förödande för mängder av människor i Värmland om exempelvis våra industrier och övriga företag i framtiden inte får tillräckligt med energi eller om de får för dyr energi. Måste vi inte försöka att så långt möjligt på sikt sä-

kerställa och helst utvidga arbetsmöjligheterna för folk i länet? Jag tror uppriktigt sagt att man i Hagfors, Munkfors, Skoghall, Karlstad, Degerfors och många andra orter ser säkerheten i jobbet som det primära, även kanske på bekostnad av ca 9 km forssträcka i Strängsforsen – en forssträcka som kommer att bli en sjö, som Magnus Persson sade, som kommer att uppta ungefär en tredjedel av hela Strängsforsen.

Energimängden i samband med den här utbyggnaden sades utgöra 1 % av länets energikonsumtion. Den mängden kommer faktiskt att räcka till att exempelvis driva pappers- och massafabrikerna i Skoghall. I dagens läge skulle det betyda en kostnadsbesparing på ca 25 milj. kr. om man jämför med kostnaden för oljeenergi. Det är en ganska stor besparing i tider då varje sparad krona betyder ett steg i rätt riktning när det gäller att skapa säkrare jobb. Självfallet kan Strängsforsens utbyggnad inte medverka till att lösa alla problem, men den innebär dock en icke oväsentlig faktor i strävan att få fram energi i landet.

Man bör givetvis ha förståelse för dem som kämpar för bevarandet av vissa miljövärden men får inte driva detta så långt att man därigenom på sikt kanske försvårar skapandet av en del arbetstillfällen. Ingreppet i Strängsforsen blir dessutom relativt skonsamt för såväl natur- som djurliv sedan vissa förbättringsåtgärder vidtagits i samband med byggandet – jag tänker här på insatser för turismen och fisket.

Det är litet vanskligt att här diskutera naturvärden i form av landskapsscenerier. Smaken är som bekant forskellig och jag känner många som anser att naturen blir väl så vacker med en uppdämd sjö. Vem kan f. ö. säga hur nästa generation tycker angående landskapet? Det är inte alls säkert att den ser detta på samma sätt som vi. Jag skulle kunna ge mängder av exempel på hur man under 1800-talet hade en helt annan syn på dessa frågor. Under upplysningstidevarvet på 1700-talet hade man inte alls något intresse av dem.

Vi vet alltså inte hur nästa generation ser på det här. Den kanske hellre vill ha säkra arbetstillfällen – vad vet vi om det? De 15 fastigheterna kommer ju dessutom att få full kompensation.

Det talas här mycket om opinioner. I Torsby är det t. ex. en opinion. Men är den enhällig? Jag vill påstå att det också finns en mycket stor tyst opinion i Klarälvsdalen. Jag vet att man tänker helt annorlunda i Munkfors, Storfors och Hagfors. Jag tror att jobbarna där ser på denna fråga på ett helt annat sätt än vad många naturälskare gör, och vi bör i det här sammanhanget också ta hänsyn till de människor som tänker på sina jobb.

Beslutet i dag är inte slutgiltigt, säger man. Vattendomstolen kommer att ta upp dessa fall, och också regeringen kommer kanske att i sin tur få ta upp de enskilda fallen. Men det vore oklokt att i dag låsa fast hela vattenkraftsutbyggnadsproblematiken, för vi vet ju alla hur fort utvecklingen går och det kan hända att man inom en nära framtid ser på problemen på ett helt annat sätt.

Om så skulle vara går det – och här har jag inte alls samma åsikt

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

som Magnus Persson och Tore Claeson – att på relativt kort tid återställa naturen. Det finns exempel i Sverige på att icke lång tid efter att kraftverk, kraftverksdammar och uppdamningar på grund av att de blivit överflödiga genom andra utbyggnader lagts ner, så är dessa sår i naturen – om vi nu skall kalla det sår – igenväxta först med sly och så småningom med skog. Den åtgärd vi nu föreslår skall alltså inte betraktas som något för evigt bestående, som en del påstår.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet i dess helhet.

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Per-Erik Nisser har i sitt inlägg försvarat en eventuell utbyggnad av Strängsforßen. Han har, som jag ser det, i det här fallet försvarat bolagsintressena.

Som vi vet är det det illa beryktade Uddeholmsbolaget som nu med all kraft försöker förintä det sista som finns kvar av Klarälven. Bolaget har renrakat stora skogsarealer, man har besprutat med allehanda gifter, man har redan byggt tre stora kraftverk i Klarälvsdalen, man har rationaliserat bort massor av arbetstillfällen i skogen utan att återgälda ett enda. Nu vill man förstöra den sista vackra forßen i Klarälven. Hela Nordvärmland protesterar mot detta.

Vänsterpartiet kommunisterna har agerat mot detta ända sedan planerna blev kända, både lokalt, på distriktsplanet och i riksdagen. Dagen innan ärendet var uppe i civilutskottet var det ett stort möte anordnat av gruppen Rädda Klarälven i Kärrbackstrand. I diskussionerna där stod det helt klart var lokalbefolkningen finns. Den är helt emot en utbyggnad.

Per-Erik Nisser förmodar att det också skall finnas en tyst opinion, och den vill han åberopa till försvar för en utbyggnad. Jag måste säga att det är ett underligt sätt att argumentera. I brist på argument åberopar man alltså någonting som man tror finns som man kallar för en tyst opinion som skulle vilja ha en utbyggnad.

De skäl som anförts för kraftverksutbyggnad – att den ger sysselsättning och befrämjar befolkningsutvecklingen i avfolkningsområden och att bevarandevärdena och miljöhänsyn därför får ge vika – är som jag förut nämnt inte särskilt hållbara. Det blir som regel bara ett tillfälligt uppsving i befolknings- och sysselsättningsutvecklingen i de kommuner som berörs. Sysselsättnings effekterna har ofta i den här diskussionen övervärderats. Erfarenheterna, Per-Erik Nisser, visar att då utbyggnaden är klar påskyndas avfolkningen, och trots alla fagra löften och stora förhoppningar om en uppblomstring för bygden kvarstår sysselsättningsproblemen olösta och dessutom har man en förstörd natur. Det är viktigare och viktigare att satsa på projekt som ger långvarig och tryggad sysselsättning.

Per-Erik Nisser sade att det finns möjligheter att återställa naturen och att inte allt blir förstört. Jo, Per-Erik Nisser, i det här aktuella fallet

blir naturen förstörd och går icke att nöjaktigt återställa. Den blir förstörd för evärdlig tid!

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

MAGNUS PERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Per-Erik Nisser ordade vitt och brett om fördelarna med en framtida utbyggnad av Strängsforsen. Hans argument känner jag väl igen från en ren partsinlaga från Uddeholmsbolaget, som man massdistribuerat till opinionsbildare och beslutsfattare i skilda organ.

Man kan inte så lättvindigt förbigå den opinion som finns förankrad i bygden. Det är tydligt att både Bertil Jonasson och Per-Erik Nisser anser att den här opinionen inte är förankrad i bygden. Jag har en helt annan uppfattning.

Moderaternas representant, Rolf Dahlberg, sade tidigare i den här debatten att det är många som kräver besked, och snabba besked. Jag tror att det är helt riktigt. Det gör också Uddeholmsbolaget. Per-Erik Nissers inlägg visar att han stöder kapitalet och inte ser till miljö- och naturvårdsintressen. Vi inom den fackliga och politiska arbetarrörelsen ställer oss solidariska med våra systrar och bröder i norr. Vi säger också att sysselsättningsproblemen inte kan lösas med denna kortsiktiga energipolitik och med en utbyggnad av exempelvis Strängsforsen.

Moderaternas representanter i kommunfullmäktige röstade nej, herr Nisser. Vad har hänt efter det? Har de i dag ändrat uppfattning? Varför talar Per-Erik Nisser här i kammaren mot sitt eget partis företrädare i kommunfullmäktige i Torsbys kommun?

Sedan detta med natursceneriet. Många är djupt besvikna över att Höljes en gång utbyggdes. Man kan tala om 1700-talet och 1800-talet som Per-Erik Nisser gjorde, men på den tiden fanns det inte någon opinion. Då härskade bolagsväldet helt över småfolket, över både arbetare och bönder.

Man kan inte, som några har gjort, säga att man inte vill ta ställning. Allt material föreligger. Göm er inte bakom regeringens beslut utan ta ställning i den kommande voteringen!

PER-ERIK NISSER (m) kort genmäle:

Herr talman! Tore Claeson sade att jag försvarar det illa beryktade Uddeholmsbolaget. Det gör jag inte alls. Först och främst vill jag ifrågasätta om Uddeholmsbolaget är illa beryktat. Det kanske är det i det parti som Tore Claeson tillhör, men hos folk i gemen i Värmland är det inte illa beryktat. Jag försvarar emellertid inte något bolag – vad jag pläderar för är att vi på alla sätt måste försöka få fram energi.

Jag vill också säga till Magnus Persson att jag inte är här som representant för Uddeholmsbolaget utan för dem här i landet som vill försöka få fram energi till vettiga priser för att på det sättet på sikt kanske åstadkomma trygga arbetsförhållanden för människorna.

Det har sagts här att man inte skall ta hänsyn till den tysta opinionen. Låt oss göra en folkomröstning, så kanske vi får veta vad opinionen

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

anser. Jag är inte alls säker på att opinionen i Torsby är på fullständigt samma linje som Magnus Persson.

Det sades att mitt inlägg var ett stöd åt kapitalet. Det var det inte; det var, som jag redan sagt, ett stöd åt tanken att vi måste skapa hyfsade arbetstillfällen. Byggnads avdelning i Syslebäck och Hagfors är för en utbyggnad. Hur skall man förklara det? Det tyder i varje fall på att olika avdelningar i Värmland ser olika på frågan.

Slutligen detta med 1700-talet och 1800-talet. Jag skulle vilja uppmana Magnus Persson: Läs litet historia först, så kan vi prata om den saken sedan – gärna litteraturhistoria!

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Uddeholmsbolaget har faktiskt inget bra rykte vare sig i vårt parti eller hos Nordvärmlands befolkning. Det beror på de ert-farenheter som vi och befolkningen där uppe har av bolagets verksamhet.

Uddeholmsbolaget skulle kunna spara åtskilligt med energi i de verksamheter som det nu bedriver – om det bara ville hushålla med energi och ansåg det tillräckligt lönsamt för egen del. Jag nämnde förut i mitt inlägg och jag vill upprepa det: Kraftverksrörelsen gick med 37 milj. kr. i vinst första halvåret 1977 för Uddeholmsbolaget. En eventuell utbyggnad av Strängsforsen blir därför en lysande affär för Uddeholmsbolaget, och det är naturligtvis där som skon klämmer. Det är naturligtvis det som är det avgörande motivet för Uddeholmsbolaget. Det finns inga som helst intressen i och för sig av möjligheterna att tillföra vare sig Värmlands befolkning eller landet i övrigt ytterligare tillskott av energi.

MAGNUS PERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först rikta mig till Per-Erik Nisser när han säger att han vill ordna nödig energi. Det är klart att den sittande regeringen borde ha ett energipolitiskt program där allt detta bör göras. Men ta inte Strängsforsen som något alternativ, Per-Erik Nisser. Den är inget alternativ i den allmänna energibalansen.

Kommunstyrelsens ordförande i Torsby kommun, det socialdemokratiska kommunalrådet Oskar Grundström, har uttalat att om Strängsforsen skulle byggas ut så vore det en katastrof för Klarälvsdalen. Det stod i en artikel i Nya Wermlands-Tidningen som jag kan visa.

Man kan tala om tysta opinioner. Och man kan tala om opinioner i allmänhet. Men jag tror att mina borgerliga bänkkollegor drar felaktiga slutsatser i det här ärendet. Opinionen är förankrad hos befolkningen, och därför bör vi redan i dag säga nej till en utbyggnad av Strängsforsen.

PER-ERIK NISSER (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till Tore Claeson att jag inte tror han är den mest omdömesgille personen när det gäller att resonera om bolag och bolagsrykten. Det måste jag faktiskt säga.

Sedan till Magnus Persson: Det är inte hela Strängsforsen som skall

byggas ut, utan en del av den. Och vi måste ju på alla de sätt försöka få fram energi här i landet. Men naturligtvis skall vi försöka ta så stor hänsyn till miljövärden som möjligt – det är ju självklart.

Förste vice talmannen anmälde att Magnus Persson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ALF LÖVENBORG (–):

Herr talman! När det gäller civilutskottets betänkande nr 9 kommer jag, i motsats till det föregående, inte att rösta på de socialdemokratiska reservationerna.

Jag har under årens lopp varit invecklad i många heta duster när det gäller frågan om älvutbyggnaderna – om man skall bygga ut de sista outbyggda älvarna eller spara dem. Min åsikt sammanfaller med det sistnämnda alternativet. För alla måste det ju stå klart att en utbyggnad av återstående älvar inte innehåller lösningen av vare sig sysselsättnings- eller energiproblemet.

En av de tunga bitarna i det här sammanhanget är Kalix älv. Här används framför allt sysselsättningsargumentet för att tvinga fram en utbyggnad. Och visst förstår jag – det har jag alltid gjort – de människor, framför allt i dessa av arbetslösheten plågade kommuner, som kräver utbyggnad. Men det måste betonas att det också där finns en mycket stark rörelse mot en utbyggnad.

Man kan här fråga sig: Hur handlar människor som ligger i en vak? Jo, de griper efter varje halmstrå. Och det grymma och skändliga i sammanhanget är att man inte har gett dem något annat. En utbyggnad skapar inte heller någon garanti för att de får något annat den dag vattenkraftens exploatering är slutförd.

Jag har aldrig tyckt att det är särskilt skojigt att hoppa på någon som redan ligger, men detta förtjänar väl ändå att sägas: Per-Erik Nissers argumentering – att man måste garantera sysselsättningen och skapa säkra arbetstillfällen – är hårresande. Det är ju just precis vad man inte gör genom älvutbyggnaderna. Han frågar också: Hur kommer nästa generation att se på oss om vi säger nej i alla de här sammanhangen? Även jag skulle kunna ställa den frågan, och jag tror att jag kan besvara den. De kommer att förbanna oss och säga: Inte en enda orörd älv kunde ni spara åt oss.

När det gäller sysselsättningsaspekten är Jokkmokks kommun det mest upprörande exemplet på denna cyniska nonchalans mot människor och bygder. Där har man tagit nästan allt som finns att ta i form av vattenkraft. Hänsynslöst är älvsträckor skövlade, fisket förstört samt renbetesmark och odlad jord lagda under vatten. Oersättliga naturvärden är spolieerade.

Befolkningen där uppe har emellertid accepterat allt detta. Man har behövt jobb till kommunen, och man har också förstått det självklara i att vårt land måste ha energi. Kommunen har lämnat ifrån sig den ena miljarden efter den andra i form av vattenkraft från de år då ut-

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

byggnaden av Porjus och Harsprånget började. Man har i Jokkmokk liksom i övriga Norrbotten gjort detta med blandade känslor, men ingen hade väl ändå anat att kommunen skulle bli så totalt övergiven den dag älvarna var färdigutbyggda. Det klargör värdet av sysselsättningsaspekten. Kommunen blev behandlad ungefär som en apelsin, som man suger saften ur och sedan kastar.

Vi har fått ett nytt nödrop från Jokkmokks kommun i form av ett telegram, vari klargörs att kommunen håller på att dö. Det är kalla fakta. För mig står det klart att problemen inte löses genom vidare vattenkraftsutbyggnad utan med åtgärder på sikt.

Vad man nu måste göra är att sätta in temporära åtgärder, effektutbyggnader i äldre kraftverk, vägbyggande och beredskapsarbeten för att klara dagens problem. Men man måste också omedelbart sätta i gång med planen för att skaffa kommunen industrier och varaktig sysselsättning. Det är det enda som håller i längden, och det har man rätt att kräva.

Mitt resonemang kom i betydande utsträckning att handla om Jokkmokks kommuns bekymmer. Men det var fullt avsiktligt, därför att den kommunen är ett strålande, eller skall man säga deprimerande, bevis på att man inte löser sysselsättningsproblem eller förbättrar kommuners ekonomi genom att bygga kraftverk.

Jag har aldrig haft som någon principiell linje att vattenkraften inte skall användas för att skaffa energi. Vattenkraften är en naturlig resurs som måste exploateras. Så har också skett under årens lopp. Men nu måste man inse att vattenkraften är i det närmaste färdigexploaterad, och då gäller det att säga stopp och i outbyggt skick bevara det lilla som är kvar.

Kunde man bevisa att man genom att säga ja till en utbyggnad löste sysselsättningsproblemen och klarade den framtida energiförsörjningen, vore det en annan sak. Då fanns det skäl i att väga för och emot på ett helt annat sätt. Men nu är det ju inte så. Det vet alla.

Kalix älv är som sagt en av de stora bitarna i den här diskussionen. Jag anser att riksdagens tidigare beslut om Kalix älv bör stå fast och att en utbyggnad vore ett oerhört attentat, vars verkningar vi aldrig skulle kunna reparera. Jag kommer – med liv och blod, om så skulle behövas – att kämpa mot en utbyggnad.

Jag skall inte trötta kammaren med en argumentation, som de flesta känner till i de här sammanhangen. Vi vet att det är en utomordentligt vacker älvdal. Att det kanske är den vackraste är ju överflödigt att säga för dem som bor där eller har besökt älv dalen.

Det har klargjorts vilka konsekvenser en utbyggnad skulle få både för fisket och för jordbruket, att en utbyggnad inte bara skapar jobb utan också tar brödet ur munnen på människor och att den skulle innebära den definitiva dödsstöten mot Laevas sameby. Argumenten kan radas upp, men jag tror att de är så kända att det är överflödigt i sammanhanget.

Det har sagts i debatten att folk inte kan leva på vackra vyer, och

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

visst är det sant. Jag tror att jag sade det i ett anförande tidigare i dag. Människor måste ha jobb, men man skall inte lura dem och inge dem föreställningen att det klarar sig bara vi får bygga ut de älvar som ännu är kvar. Det är en Döbelns medicin, "som gör mig för i morgon sjufalt värre, men hjälper mig i dag på mina ben".

Jag har samma syn när det gäller vattenkraften i stort. Vi har tagit vad som är rimligt av vattenkraft. För svensk energiförsörjning måste man nu söka sig andra vägar, och nog förtjänar det väl att påpekas att ett enda kärnkraftverk ger lika mycket energi som man skulle kunna få ut från hela Kalixälven.

Min bestämda åsikt i detta sammanhang är att den samlade arbetarrörelsens kraft, ja hela den norrländska folkopinionen, måste mobiliseras för att kräva varaktig sysselsättning och inte temporära nödlösningar. Det gäller att intensifiera kampen för Stålverk 80, för verkstadsindustri, kort sagt för ökad förädling av rikedomarna i denna utplundrade del av Sverige – inte att slåss för fortsatt utplundring och raseri.

Jag anser avslutningsvis att de vattendrag som nu föreslås undantagna från exploatering är en minimiplan. Jag kommer mot den bakgrunden att rösta för åtgärder som ger ett minimum av trygghet när det gäller den fortsatta behandlingen av våra älvar.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag skall börja med att instämma i de synpunkter som Tore Claeson har utvecklat i debatten om principerna för hur man skall bygga ut – eller rättare sagt inte bygga ut – älvsträckor. Jag skall därutöver bara ägna mig åt motionen 182 som behandlar tre tänkbara utbyggnadsprojekt i nedre Västerdalälven, nämligen Kvarnholsforsen, Fänforsen och Djurforsen. Dessa har ägnats stor uppmärksamhet, inte minst från de berörda kommunerna, och mycket starka skäl har framkommit som talar för att riksdagen skall undanta dessa älvsträckor från en slutlig tillåtelseprövning.

Nedre Västerdalälvens rekreativvärde är mycket högt. Ingen älvsträcka i landet av den kvaliteten är mera lättillgänglig, antingen man färdas med bil eller med kollektiva trafikmedel. Fiskeförutsättningarna är enligt expertis mycket goda. En förlust av den älvsträckan måste ur friluftssynpunkt betecknas som mycket allvarlig.

Ännu allvarligare är kanske de skador en kraftverksutbyggnad enligt föreliggande planer skulle åstadkomma för Västerdalarnas främsta jordbruksbygd, något som också framgår av den Sehlstedtska utredningen. Enligt uppgift från jordbrukarna i Nås skulle endast en gård klara sig från skador, och utbyggnadsprojektet bedöms av lokalbefolkningen som helt samvetslöst.

Vidare berörs kulturminnesvårdsintressen liksom naturvårdsvärden av mycket betydande omfattning. Såväl Kvarnholsforsen som Bysjöns reglering och Fänforsen har från vetenskaplig naturvårdssynpunkt placerats i klass 4. Det finns alltså i dessa fall flera bevarandeintressen som med-

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

verkar till att göra älvsträckan skyddsvärd ur nationell synvinkel.

De berörda kommunernas och en stor del av befolkningens inställning till utbyggnad av Västerdalälven är i dag starkt negativ, vilket bl. a. dokumenterats i remissvaren över betänkandet Översvämningskydd i Västerdalälven. Slutsatsen vid en sammanvägning av dessa och andra omständigheter blir att det finns starka skäl att gå emot en utbyggnad. Älvsträckan bör alltså bevaras.

Jag yrkar därmed bifall till motionen 182, innebärande att Kvarnholsforsen, Fänforsen och Djurforsen i Västerdalälven undantas från utbyggnad.

GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag vill först beklaga att de två statsråd som tidigare har följt den här debatten nu har avlägsnat sig. Min avsikt var att ställa ett par frågor – och jag ser till min glädje att Elvy Olsson återkommer till kammaren. Då får jag möjlighet att fullfölja min avsikt.

För några år sedan debatterade vi frågan om hushållning med mark och vatten här i kammaren. Jag sade då att vårt sätt att hittills ta vara på Vindelälven är dålig hushållning – det är ett slöseri med vattnet i varje fall.

Nu har den borgerliga regeringen upptäckt att man nog borde utnyttja vattnet i Vindelälven litet bättre. Den föreslår att man skall utreda möjligheten att överleda älvens vatten till Skellefteälven alternativt Umeälven. För mig kom det som en stor överraskning att regeringen lade fram detta förslag.

Frågan är inte ny. Projektet presenterades om jag minns rätt 1972. Det redovisades som ett mycket intressant projekt ur kraftsynpunkt. Det skulle emellertid innebära att flottningen i Vindelälven skulle tvingas upphöra. Men regleringsföretaget ställde i utsikt att ekonomisk kompensation skulle lämnas.

Projektet presenterades för politiker ur samtliga partier. Men Vindelälven skall vara orörd, hette det, så någon överledning blev inte av. Efter några år tvingades man trots allt lägga ned flottningen i Vindelälven, men då utan ekonomisk gottgörelse. Det är ännu ett exempel på de svårigheter Vindelådalens befolkning har mött när det gäller att få ut något materiellt av sin älv.

Enligt min mening bör Vindelälven byggas ut för elkraftsproduktion. Det vore en bra energipolitik. Det vore också en bra regionalpolitik.

Jag tror det var Jan-Ivan Nilsson som myntade uttrycket "Vindelådalens befolkning har inte råd, men Sverige har råd att lämna Vindelälven orörd".

Vad har sedan hänt? Ja, den socialdemokratiska regeringen anslog 45 miljoner i en särskild pott för vägbyggnader i området. Särskilda statsbidrag till reningsanläggningar har lämnats. F. ö. har den ena utredningen efter den andra presenterats. Och trots detta förklarade Nils Åsling här i kammaren för precis en månad sedan att "avdela speciella resurser

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

för detta är ganska orimligt därför att det skulle innebära att den trots allt begränsade medelsarsenal som vi har till förfogande onödigtvis skulle bindas upp". Han ansåg att det fortfarande saknas realistiska projekt. Han avvisade också subventioner till turistprojekt därför att de ger obetydlig sysselsättningseffekt. Vår bedömning i kommunerna är att turistprojekt inte kan komma till stånd om inte staten går in med subventioner. Kommunerna har inte råd.

I motionen 165 har vi nio motionärer försökt dra ut konsekvenserna av det inträffade. Jag sammanfattar i tre punkter.

För det första: Landet är i större behov av energi än någonsin. Den borgerliga energipolitiken har försatt oss i den situationen. Vattenkraften är en inhemsk förnyelsebar energikälla. Vi bör därför bättre utnyttja den. Det är bättre att bygga ut ett fåtal stora objekt än att göra ett stort antal ingrepp i små vattendrag. Miljöskäl talar för detta.

För det andra: Vindelådalens befolkning har fortfarande inte råd att för landets räkning betala vad det kostar att avstå från utbyggnader i Vindelälven. Överledningsalternativet ger knappast någon gottgörelse till kommunerna, vilket däremot en konventionell utbyggnad ger.

För det tredje är inte Vindelälven så jungfrulig som ofta görs gällande. Innan dess vatten når havet passerar det genom Sveriges näst största kraftverk, Stornorrforsten. Den är alltså inte fritt flödande från källa till hav. Älven är genom flottningsarbetet påverkad av åtskilliga ganska allvarliga ingrepp. Om sedan en överledning kommer till stånd innebär det naturligtvis ett ingrepp – om än skonsamt. Jag har därför svårt att förstå att man samtidigt som man föreslår en överledning kan hävda att älven skall vara orörd.

Nu motsätter jag mig inte att frågan om överledning utreds. Ur kraftsynpunkt är det ett intressant objekt. Jag ser det dessutom som en öppning i den tidigare tabustämplade Vindelälvsfrågan. Det är en avglorifiering av Vindelälvsvattnet. Jag tycker emellertid att man inte skall begränsa sig till att utreda överledningsalternativet utan också se på möjligheterna att göra andra begränsade utbyggnader i Vindelälven. Jag har redovisat ett par exempel i vår motion, och jag är övertygad om att jag i området har ett brett folkligt stöd för uppfattningen att man hellre ser en konventionell utbyggnad än enbart en överledning.

Utskottet vill inte tillstyrka en sådan utredning som vi begär. Det är synd. Men vi får väl komma igen. För några år sedan var det omöjligt att diskutera överledning. Nu är det fritt fram i den frågan. Om någon tid kan det kanske våra möjligt att också få gensvar för ytterligare utbyggnader. Vi får väl liksom tidigare utrusta oss med tålamod i denna fråga. Men under tiden flyter mycket vatten förbi till ingen nytta för vår kraftförsörjning. Det är slöseri med en värdefull naturtillgång.

Och under tiden väntar befolkningen på kompensation för den uteblivna utbyggnaden. Flera statsråd i den borgerliga regeringen har gjort uttalanden om dessa förväntade åtgärder. Jag har redan citerat industriministerns mycket negativa svar. Det kom dagen efter Birgit Friggebos

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

ministerlöfte om ett program för Vindelälvsområdet. Sedan har också bistandsministern uttalat sig. Han sade att regeringens löften står fast. Om det var Birgit Friggebos eller Nils Åslings löfte som avsågs framgick inte. Nu vill jag fråga Birgit Friggebos departementskollega och Nils Åslings partikollega Elvy Olsson hur det blir med åtgärder i Vindelälvsområdet.

I förslaget beträffande obrutna fjällområden, som vi nyss har behandlat, försvarade Elvy Olsson möjligheten att bygga vägen Ammarnäs–Tärnaby. Det är en väg som betraktats som en viktig del av de kompensationsåtgärder som föreslagits för Vindelådalen. Så Elvy Olssons insatser för sysselsättning och utveckling i Vindelälvsområdet har hittills varit av negativ karaktär. Lyckligtvis har civilutskottet enat sig om att i någon mån korrigera Elvy Olsson på den punkten.

Jag har sammanfattningsvis två frågor till Elvy Olsson:

1. Anser Elvy Olsson att Vindelälvsområdet bör få del av särskilda insatser som kompensation för utebliven vattenkraftsutbyggnad?

2. Anser Elvy Olsson att Vindelälven är orörd även efter en genomförd överledning av vatten till annan älv?

Härefter vill jag också anföra några synpunkter rörande Åseleälven.

Jag motionerade för ett år sedan om utbyggnad av kraftverk i övre Åseleälven. Den borgerliga majoriteten i civilutskottet avstyrkte med formella argument om handlägningsproceduren. Från sysselsättnings-synpunkt var det angeläget att då få ett snabbt beslut. Nu har ytterligare ett år gått. Den borgerliga delen av civilutskottet går förbi denna angelägna fråga med tystnad också i år. Jag vill därför livligt tillstyrka den socialdemokratiska reservationen 1, där regeringen anmodas att skyndsamt fatta beslut i denna fråga. Det är för byggnadsarbetarna i Juktan, som successivt permitteras, angeläget att snart få ett beslut om sysselsättning när det gäller Åseleälven. Projektet kommer visserligen inte att bidra till de 400 000 nya jobben, men det kan hindra att något hundratal byggnadsarbetare i Juktan blir arbetslösa. Jag väddar därför såväl till bostadsministern som till energiministern att snarast försöka komma fram till ett positivt ställningstagande i frågan.

I detta anförande instämde Hagar Normark (s) och Roland Brännström (s).

ALF LÖVENBORG (–) kort genmäle:

Herr talman! Till Georg Andersson vill jag bara säga att jag redovisade erfarenheter från Jokkmokk av det särskilda skälet att situationen i den kommunen är ett förödande argument mot dem som på vattenkraften hänger upp sysselsättningsproblemet och frågan om hur man skall klara kommunens ekonomi. Det är den mest vattenkraftsutbyggda kommunen här i landet, och jag skulle tro att det är den kommun som har de största svårigheterna i landet.

Det är helt klart att Vindelådalen och Jokkmokks kommun måste

tillföras jobba och det finns åtskilliga alternativ. De som hojtar om att vattenkraftsutbyggnaden är en livboj hade ju häromdagen beträffande Jokkmokks kommun kunnat stödja vårt förslag om ett aluminiumverk. Säkerligen hade detta kunnat ge åtskilliga arbeten både under utbyggnadstiden och senare. Om man nu tar den här kommunen som ett exempel, finns det också möjligheter att satsa på effektutbyggnader i flertalet kraftverk. Det ger naturligtvis också arbeten.

Men det helt avgörande är att pressa fram industriella utbyggnadsplaner, för sker inte detta befinner man sig om några år i samma situation, även om man bygger ut vartenda vattendrag i den kommunen och i övriga kommuner.

Vi kan handla kortsynt i nuet, men vi kan också handla med sikte på framtiden, och det senare innebär att vi av regeringen måste pressa fram en industriell plan, som kan skapa sysselsättning i Vindelådalen, Jokkmokks kommun och övriga aktuella kommuner. Det är, enligt min mening, betydligt viktigare än att öda opinionens och folkets krafter på att kämpa om älvarna.

GEORG ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp en diskussion med Alf Lövenborg om Jokkmokk. Jag tror att Karl-Erik Häll, som nu har anmält sig på talarlistan, kan föra den debatten bättre. För att skapa balans med tanke på Alf Lövenborgs uttalanden har jag i korthet beskrivit min upplevelse om utvecklingen i en annan älvdal som är starkt berörd av vattenkraftsutbyggnaden, nämligen Umeälvsdalen. Jag har mycket positiva erfarenheter av den verksamheten och menar att detta ändå bör få sägas i den här kammaren.

Sedan sade Alf Lövenborg att Vindelådalen och Jokkmokk måste tillföras jobb, och han är inte den förste att säga detta. Vi har värdjat om den saken, och jag har för min del gjort det även i dag. Men alla vet att det finns svårigheter på det här området. Vi skall inte heller blunda för, när Alf Lövenborg talar om industriella utbyggnadsplaner, att det behövs energi för att genomföra dem. Då är det ganska bra att kunna utnyttja en billig energikälla som Vindelälven och en del andra älvar.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! För mig är inte någon älv så helig att man inte kan tala om den i utbyggnadstermer, och det framgår t. ex. av att jag nu har föreslagit riksdagen att man skall kunna utreda frågan om överledning från Vindelälven. Men det är naturligtvis inte detsamma som att det är fritt fram för en sådan åtgärd. Men om utredningen skulle visa att det är möjligt att genomföra åtgärden utan att det blir någon större åverkan på naturen, är det naturligtvis värdefullt att man gör detta, så att vi därmed kan få ett tillskott av elenergi.

Jag vet naturligtvis också om att Vindelälven redan nu inte är helt utbyggd, och det gäller även en av de andra älvarna av samma kategori.

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

Jag kan därför medge att det kanske mera är ett talesätt när man beskriver älvarna på det sättet.

När det sedan gäller Vindelådalens är jag helt medveten om att befolkningen där uppe under ett flertal år har väntat på att satsningar skulle göras. Den socialdemokratiska regeringen tog många år på sig utan att nå fram till några resultat. Men jag ser inte saken på det sättet att man där skall få någonting i stället för en utbyggnad. Jag menar att det är nödvändigt att denna bygds befolkning på samma sätt som många andra orter får sysselsättningstillfällen, men jag tycker att man där liksom på annat håll övervärderar just de sysselsättningstillskott som uppstår när man bygger ut en älv. De är ändå ganska kortsiktiga.

Frågan om utbyggnad för turism prövas av rekreationsutredningen, och jag utgår från att den skall lägga fram förslag i det avseendet.

Industriministern sade att man skall ha realistiska projekt. Ja, också jag trodde att det var bygdebefolkningens mening att man skall ha realistiska projekt, som verkligen ger någonting för framtiden. Jag utgår från att kommunen, länsstyrelsen och staten verkligen skall samarbeta så att vi får fram sådana realistiska projekt.

GEORG ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka för Elvy Olssons svar. Svaret på den andra frågan tycker jag var helt tillfredsställande. Hon sade att Vindelälven inte är helt outbyggd och att det mera är ett talesätt att så skulle vara fallet. Jag tycker att det var bra sagt av det ansvariga statsrådet, så att vi kan föra en litet mera nyanserad debatt i fortsättningen.

När det sedan gäller den första frågan, om Elvy Olsson anser att särskilda insatser bör göras för Vindelälvsområdet för att kompensera den uteblivna vattenkraftsutbyggnaden, är jag inte nöjd med svaret. Hon anslöt sig till industriministerns linje. Nils Åsling hävdade nämligen att det skulle vara orimligt att avdela särskilda resurser i detta sammanhang. Vidare hävdade han att det inte fanns realistiska projekt. Det var närmast en förolämpning mot dem som hade arbetat med dessa frågor i många år inom länsstyrelse och kommuner. Man anser där att man har en rad sådana projekt. Men om industriministern med realistiska projekt menar sådana som är klart lönsamma, kan vi förstås inte riktigt uppfylla hans förhoppningar.

Industriministern avvisade alltså särskilda insatser. Mot bakgrund av det gjorda uttalandet att Vindelådalens befolkning inte har råd att avstå från en utbyggnad men att Sverige har det måste väl Sverige ställa upp och kompensera den här bygden.

Under den socialdemokratiska regeringens tid gjordes inte tillräckligt, men det gjordes en hel del. Jag nämnde tidigare att det satsades 45 miljoner på vägbyggnader, och det satsades på reningsanläggningar. Vidare tillsattes de utredningar som har arbetat med att få fram realistiska projekt. När de projekten kom fram råkade det bli så att vi fick en borgerlig regering. Och därefter har denna regering envisats med att hävda att

det finns inga realistiska projekt. På sistone har Nils Åsling sagt att det dessutom är orimligt att avdela särskilda resurser. Sedan hör det till bilden att andra statsråd har sprungit ut och sagt att visst skall det bli program – det skall det bli redan till våren.

Elvy Olssons departementskollega, Birgit Friggebo, var den som med bravur lanserade detta löfte i Västerbotten. Därför hade jag hoppats att löftet skulle vara liksom förankrat i departementet, men det är det tydligen inte.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort därför att Tore Claeson tidigare har redogjort för vpk:s principiella inställning mot utbyggnad av ett antal älvar och varför vi anser att riksdagen skall fatta ett sådant beslut.

Motionen 183 gäller nedre Lången. Det finns en aktionsgrupp – aktionsgruppen för Långans bevarande – som har gjort ett program i 16 punkter mot en utbyggnad av Lången. Jag vill läsa in några av de punkterna till protokollet.

1. Lången ligger inom ett orört och säreget vildmarksområde, och den är så gott som helt opåverkad av tidigare regleringar.

2. En kompakt och enhällig opinion, främst utefter älvsträckan, ställer sig helt emot en utbyggnad.

5. En eventuell utbyggnad medför att landets största sammanhängande fångstgropsystem blir helt förstört. I den Sehlstedtska utredningen har riksantikvarieämbetet pekat på att lagskyddade fornminnen berörs och att man därför avser att motsätta sig företaget.

7. Jämtland har i dag kvar endast 15 % av sina strömmande vattendrag. Att dessa kvarvarande strömmar har en ytterst positiv inverkan på turismens utveckling i länet står utom allt tvivel. En exploatering av nedre Lången med dess många forsar och fall medför att länet förlorar ytterligare ett populärt och värdefullt turistmål.

8. I de senast redovisade planerna kommer ca 2 500 hektar skogsmark att överdämmas. Detta får till följd att många arbetstillfällen förlorar för all framtid i skogen och inom skogsindustrin. Utbyggnaden skapar inga nya varaktiga jobb.

9. De sysselsättningstillfällen som skapas under utbyggnadstiden är av kortvarig karaktär och kommer den lokala befolkningen till godo i mycket ringa utsträckning. Alla tidigare utbyggnader har också visat att man inte kan lösa sysselsättningsproblemet genom att bygga ut alla vattendrag. Ett utmärkt exempel är Jokkmokks kommun.

11. Inom området förekommer ett talrikt zoologiskt liv, och en överdämning får katastrofala följder för hare, räv, rådjur och älg. Området har ytterligt stor betydelse som betestrakt för den lokala älgstammen året runt. Under vinterhalvåret utgör sträckan dessutom uppehållsort för älg från fjälltrakterna, och populationen flerdubblas därför under denna tid. Dessa vandringar kommer att bli allvarligt rubbade vid en reglering.

15. Den Sehlstedtska utredningen har visat att en tillbyggnad av de

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

redan befintliga kraftverken vid Krångede-Stadsforsen ger nära 2,7 gånger mer energi än vad nedre Långan skulle kunna ge.

16. Långan måste sparas till våra kommande generationer. Det sunda förnuftet måste segra över kortsiktiga vinstintressen och profittänkande.

Med hänvisning till detta hemställer jag att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att nedre Långan, Långforsen och Litsnäset samt Näset i Indalsälvens vattensystem skall undantas från utbyggnad. Jag yrkar alltså bifall till motionen 183.

SVEA WIKLUND (c):

Herr talman! I motionen 117 till detta ärende hemställes att propositionen i sak inte skall lägga hinder i vägen för att Bure älven kan utbyggas med ett minikraftverk.

Jag tycker det har varit svårt att klart tolka propositionens mening på denna punkt. Men efter att dels ha lyssnat till statsrådet tidigare i dag, dels läst utskottets skrivning vill jag, trots att motionen avslagits, tolka behandlingen av den på ett positivt sätt. Jag hoppas att detta är en riktig tolkning. Jag tror mig veta att den översiktsplan som nu håller på att utarbetas över älvens användningsområde kommer att visa att det inte är fråga om alltför stora ingripanden i naturen.

Det är nämligen så att längs älven har tidigare funnits ett stort antal mindre kraftstationer och vattenkvarnar. F. n. finns i älven en vatten-driven kvarn och ett nyuppfört s. k. minikraftverk. Detta uppfördes så sent som 1976 med bidrag från statens industriverk och är en prototypanläggning för standardiserade småkraftverk, s. k. minikraftverk. Anläggningen, som är på 400 kW med en årlig energiproduktion av ca 2 milj. kWh, har sedan idrifttagningen fungerat tillfredsställande. Efter tillkomsten av kraftstationen har också förutsättningarna för kanotsporten förbättrats genom att vattendjupet i älven ovanför och nedanför kraftstationen har ökat.

Ägaren och byggherren – kommunägda Skellefteå Kraft AB – undersöker f. n. möjligheten att lokalisera ytterligare fyra–fem minikraftstationer längs älven. Skellefteå kommunstyrelse har också uppmärksammat att ett flertal gamla kvarndammar längs älven är i behov av omedelbar upprustning. För att klargöra älvens fortsatta användning har därför Skellefteå kommunstyrelse beslutat upprätta en översiktsplan för älvens framtida användning på sträckan mellan Burträsket och havet. I denna plan sammanvägs jordbruks- och skogsbruksintressen, samt rekreativintressen med möjligheter till ytterligare vattenkraftsutbyggnad. Översiktsplanen beräknas föreligga före detta års utgång.

I flera av de dammlägen som nu är i behov av upprustning kan s. k. minikraftstationer mycket enkelt anläggas utan besvärande intrång och påverkan på andra intressen. Senare kommer säkert också möjligheterna att bedriva kanotsport att förbättras.

Herr talman! Mot denna bakgrund yrkar jag inte bifall till min motion.

KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Det kanske verkar vara en ovana hos mig att i sista stund anmäla mig för några minuters inlägg, men det är ingen vana eller ovana och skall inte bli det heller. Vad som gjorde att jag begärde ordet nu var Alf Lövenborgs anförande, som jag tyckte att jag hade anledning att säga någonting om.

Jag instämmer med herr Lövenborg när han säger att älvutbyggnader är ingen lösning på vare sig sysselsättnings- eller energifrågor. Man kan å andra sidan fråga sig, herr Lövenborg, vad egentligen lösningen av sysselsättningsfrågorna på litet längre sikt är.

Sedan anfördes att Jokkmokks kommun är ett typexempel på hur det går när man bygger ut vattenkraften. Man kan naturligtvis, om man vill, vinkla frågan på det sättet. Men är det riktigt att skylla situationen på det förhållandet att man har byggt ut vattenkraften i Jokkmokks kommun? En liten stillsam fråga till herr Lövenborg skulle i så fall vara: Hur anser herr Lövenborg att situationen skulle ha varit i Jokkmokks kommun i nuläget om man inte hade byggt ut vattenkraften? Det kan finnas skäl att ta sig en liten funderare på det.

Så har vi den här oförlåtliga kopplingen att de misstag man enligt herr Lövenborg har gjort vid utbyggnaden av Lule älvs vattenkraft skulle av något slags naturnödvändighet upprepas därest man skulle bygga ut Kalix älv. Jag kan inte föreställa mig att det kan vara meningen, och jag beklagar om herr Lövenborg har sådan brist på nytänkande i sådana här frågor att han inte skulle kunna tänka sig att Kalix älv i så fall tas i anspråk med helt andra och långsiktigare perspektiv. Det finns många uttalanden som vittnar om att detta är meningen.

Herr Lövenborg citerade tidigare ur ett tal som landshövdingen har hållit. Jag skulle också kunna citera ur det men skall av tidsskäl inte göra detta. Man säger då – och det är det intressanta – att man inte kan se att det skulle vara något galet i att de fyra statliga företagen, som bär upp näringslivet i Norrbotten och som herr Lövenborg i andra sammanhang håller mycket högt, skulle få möjligheter att exploatera den här delen av Kalix älv för att den vägen skaffa sig en inflationssäker energikälla, som skulle göra det möjligt att både driva en vidareförädling och bygga nya industrier i Norrbotten.

Det går liksom inte heller ihop när herr Lövenborg – och där är han direkt utmanande – talar om dem på Norrbottensbänken som inte kunde ha stött förslaget om aluminiumverkets utbyggnad i Jokkmokk. Om man vill, som herr Lövenborg säger, bygga aluminiumverk i Jokkmokk, öka förädlingen, bygga nya industrier, och underlåter att koppla detta till energifrågan, då kan man naturligtvis leka alla goda gåvors givare från riksdagsbänken. Men jag tror att det vore sans och måtta i talet om man skulle koppla detta till vad det verkligen handlar om.

Vill nu herr Lövenborg ge länet en förutsättning för dessa utvecklingsmöjligheter, så borde han kunna vara med på vårt förslag om hur man skall hantera utbyggnaden av Kalix älv. Att gömma sig bakom

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrländ*

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

talet om att energifrågan kan lösas på annat sätt, exempelvis genom kärnkraft – det vet jag, herr Lövenborg, och det vet de allra flesta att man kan göra – innebär att man hänvisar till någonting som i nuläget inte ser ut att vara den allra genaste vägen till att skaffa de energiförutsättningar som länets utveckling så väl behöver.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

ALF LÖVENBORG (–) kort genmäle:

Herr talman! Det är faktiskt inte, Karl-Erik Häll, på grund av energibrist som Norrbotten inte har industrier. Det är på grund av brist på framsynt industripolitik. Av Karl-Erik Hälls inlägg får man intrycket att det handlar om att vi har brist på energi, och bara vi nu får mera energi genom att bygga ut Kalix älv, då kommer industrierna att hagla över Norrbotten. Så ligger det ju inte till.

Jag har citerat landshövdingen i ett föregående anförande. Innebörden i hans resonemang är att Norrbottens folk i högre grad skall få bestämma över egna angelägenheter, och så långt kan jag hålla med honom. Men jag vill också säga att skall man lyssna på folket och på rörelsen, så finns – det är jag övertygad om – en mycket stark opinion som säger nej till utbyggnad av Kalix älv.

Jag har under åtskilliga år – det må förlåtas mig om jag säger detta – hört ledande socialdemokrater plädera för en utbyggnad av vattenkraften. De har vridit sina händer, och de har sagt att vi måste få andrum för att kunna planera för varaktiga industriella lösningar. Det var ju melodin långt före regimskiftet, och det var en motivering för utbyggnad. Är det nu inte tid att man kräver detta andra i stället? Måste inte det viktiga vara att vi slåss gemensamt för varaktiga lösningar? Kan vi inte pressa fram varaktiga industriella lösningar har det ingen betydelse om vi förstör varenda älvsträcka i hela Norrbotten. Det måste Karl-Erik Häll också vara klar över.

Försök inte ge sken av att de som inte vill bygga ut älvarna i själva verket skulle vara likgiltiga för om människorna har jobb eller inte! Så är det inte. Det är ingen hederlig debattmetod, och det har ingenting med verkligheten att skaffa – i vart fall inte när det gäller oss kommunister.

Inom parentes kan jag säga att något av det mest osmakliga i debatten om älvutbyggnaden är försöken att spela ut människorna mot varandra, att i politiskt syfte försöka ställa människorna i älvdalarna, som naturligtvis griper efter varje halmstrå för att skapa sysselsättning, mot dem som anser att älvarna skall bevaras, därför att de älskar den älv som flyter fram, därför att de anser att de återstående älvarna har Sverige råd att bevara, därför att de anser att sysselsättning måste garanteras på annat sätt.

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrländ*

KARL-ERIK HÄLL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var naturligtvis en mycket besvärlig och hypotetisk fråga jag ställde: Hur skulle det ha sett ut i Jokkmokk utan vattenkraftsutbyggnad? Alf Lövenborg går inte in på den frågan, men vi kanske kan prata om den i ett annat sammanhang.

Jag skall över huvud taget inte ge mig in på att väga opinioner för eller emot en utbyggnad. Man kan naturligtvis använda sig av den opinionsbildning som bäst passar ens argument. Det intressanta är ju att Alf Lövenborg konstaterar att någon energibrist inte hindrar utvecklingen i Norrbotten.

Jag upplever att Norrbotten är en del av det här landet, och jag kan inte föreställa mig att Alf Lövenborg menar att lösningen skulle vara att klippa av ledningarna till södra Sverige och att Norrbotten därmed skulle bli något slags exklusivt privilegierad grupp i energifrågan. Detta är inte heller något särskilt gångbart argument. Det vore rimligare att säga som det är.

Alf Lövenborg uppmanar oss att gemensamt slåss för en industriutveckling. Okej, det gör vi gärna – men när man som Alf Lövenborg gjorde i en motion för en tid sedan föreslår en utbyggnad av, enligt vad jag förstår, den mest energikrävande industri man kan tänka sig och låter hela energifrågan kopplas bort från det förslaget, då blir det inte särskilt förtroendeingivande. Det vill jag gärna ha sagt.

ALF LÖVENBORG (–) kort genmäle:

Herr talman! Ja, Karl-Erik Häll, hur skulle det ha sett ut i Jokkmokk om man inte hade byggt alla de här kraftverken? Jag har inte varit motståndare till att man byggt kraftverk, och jag har aldrig varit motståndare till att man använder vattenkraft som energikälla. Men någon gång måste det vara slut! Någon gång måste man säga att de foras som nu finns kvar skall vi bevara för vårt eget och kommande släkten. I Jokkmokks kommun skulle det – det vill jag påstå – ha sett mycket bättre ut om man långt tidigare hade satsat på åtgärder för att klara sysselsättningen. I 10, 15 år måste man ha vetat att en vacker dag tar vattenkraftsutbyggnaderna slut och då måste vi ha skapat något annat enligt en plan. Det har man inte gjort, därför ser det ut som det gör i Jokkmokks kommun.

Jag citerade en gång tidigare några rader av Fröding, där han polemiserar åt visst håll och säger att de ger oss stenar i stället för bröd och halmstrån åt oss till stöd. Att bygga kraftverk i en tid då människorna kräver åtgärder för varaktig försörjning är verkligen att ge halmstrån till stöd. Det helt avgörande är att pressa fram industriella utbyggnadsplaner. Om inte så sker står vi återigen i samma situation efter några år, även om man bygger ut alla vattendrag.

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

KARL-ERIK HÄLL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag drar den slutsatsen av Alf Lövenborgs senaste replik att han fortfarande har den uppfattningen att alla eventuellt härefter följande vattenkraftsutbyggnader skall ske på samma sätt som tidigare skett när det gäller Lule älv och att de skall ge lika kortsiktiga effekter i fråga om sysselsättning och underlag för kommunens service. Jag tror att även Alf Lövenborg måste tänka om och säga att om vi skall göra någonting i vattenkraftshänseende skall det ske på det sätt som man här har föreslagit och med sikte på även långsiktiga effekter.

Andre vice talmannen anmälde att Alf Lövenborg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

FILIP JOHANSSON (c):

Herr talman! Det var inte min avsikt att gå upp i debatten kring den här propositionen, men en artikel i en av dagens tidningar från min bygd har gett mig anledning till detta.

I propositionen har, som så många gånger tidigare, hänvisats till de utbygdda älvar som vi har i det här landet. Till de älvarna räknas, som alla känner till, Piteälven – den har alltid i alla sammanhang då man har talat om vattenkraft betecknats som en utbyggd älv. Att vi har ett kraftverk sedan 60 år tillbaka och att åtminstone tre sjöar redan är reglerade har man inte tagit hänsyn till, utan man har betecknat Pite älv som utbyggd.

Kraftverket har funnits i Sigfors i 60 år och behöver nu restaureras. En ansökan ligger inne hos vattendomstolen om en nybyggnad av ett kraftverk i stället för återställande av det gamla.

I dagens tidning sägs att naturvårdsverket har till kammarkollegiet ingett ett yttrande, där man avstyrker den tilltänkta nybyggnaden. Det sägs också att både regering och riksdag är av samma mening, dvs. att nybyggnad av kraftverket inte bör komma till stånd.

Jag vill ta upp frågan i detta sammanhang för att få fastlagt att Pite älv redan är utbyggd. Jag vill också understryka vad statsrådet skrivit på s. 90 i propositionen:

”I sammanhanget vill jag emellertid framhålla att sådant undantag inte bör innebära att smärre åtgärder som hänför sig t. ex. till redan företagen reglering helt skall förhindras. Tillåtligheten härav bör prövas av regeringen i varje enskilt fall.”

Jag hoppas verkligen att statsrådet med ”smärre åtgärder” också avser att ett kraftverk som redan finns på plats skall ha möjlighet att fortsätta sin verksamhet. Att man sedan ger kraftverket en möjlighet att lämna större effekt än det tidigare har gett – med de utomordentligt goda förutsättningar som föreligger för detta – tycker jag är en helt självklar sak. Ombyggnaden bedöms också i bygden som helt självklar.

Jag kan inte undgå att känna en viss oro över att naturvårdsverket redan anser sig ha fullgott underlag för det gjorda ställningstagandet

– och dessutom anser sig ha underlag för detta ställningstagande i regeringens proposition och i det beslut som skall fattas här i dag.

I propositionen har också frågan om överledning av vatten från Piteälven till Skellefteälven tagits upp. Jag har självfallet ingenting emot att man undersöker konsekvenserna av en sådan åtgärd och inte heller att åtgärden vidtas, om den är sådan att det inte ger negativa verkningar. Men en överledning måste självfallet komma i andra hand – efter det att man har utnyttjat möjligheterna att skapa energi i det här redan befintliga kraftverket som också, om allt förnuft får råda, måste få finnas där i fortsättningen.

Jag skall inte fortsätta mitt anförande längre. Jag har än en gång velat fästa uppmärksamheten på att Piteälven inte är outbyggd och att det finns kraftverk där sedan 60 år tillbaka. Efter denna tid måste man nu bygga ett nytt kraftverk. Självfallet måste detta kraftverk få den effekt som man utan hinder kan ta ut på den korta älvsträcka som kommer att beröras.

Det hade funnits anledning för mig att gå in även på en del andra objekt. Men jag gör inte det – dels kan jag knappast ändra på några beslut, dels och framför allt förlitar jag mig på de tre sista raderna i departementschefens uttalande i propositionen: "Det nu lämnade förslaget ger regeringen handlingsfrihet att i samband med kommande förslag till riktlinjer för energipolitiken på nytt pröva vattenkraftens roll i energiförsörjningen."

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Bergman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 9 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Bergman begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 153
Nej – 127
Avstår – 13

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

Mom. 2-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Magnus Persson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 9 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Magnus Persson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 197
Nej - 17
Avstår - 79

Mom. 6 a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 183 av Bertil Måbrink m. fl. och nr 184 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 9 mom. 6 b röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 183 av Bertil Måbrink m. fl. och nr 184 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 245
Nej - 14
Avstår - 34

Torsdagen den
15 december 1977

*Den fysiska
riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 168 av Carl-Wilhelm Lothigius, nr 171 av Rolf Sellgren m. fl., nr 181 av Tore Claeson m. fl. och nr 184 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 9 mom. 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 168 av Carl-Wilhelm Lothigius, nr 171 av Rolf Sellgren m. fl., nr 181 av Tore Claeson m. fl. och nr 184 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 236
Nej - 16
Avstår - 40

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 170 av Rolf Sellgren m. fl. och nr 184 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 9 mom. 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 170 av Rolf Sellgren m. fl. och nr 184 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 235
Nej - 16
Avstår - 42

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels mo-

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

Den fysiska

*riksplaneringen för
vattendrag i norra
Svealand och
Norrland*

tionerna nr 166 av Björn Eliasson m. fl. och nr 184 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 9 mom. 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 166 av Björn Eliasson m. fl. och nr 184 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 233

Nej – 17

Avstår – 42

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 182 av Lars-Ove Hagberg m. fl. och nr 184 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 9 mom. 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 182 av Lars-Ove Hagberg m. fl. och nr 184 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 233

Nej – 14

Avstår – 46

Mom. 11 och 12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

§ 15 Flygplatsfrågan i Stockholmsregionen

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1977/78:9 med anledning av propositionen 1977/78:29 om flygplatsfrågan i Stockholmsregionen, m. m. jämte motioner.

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

I propositionen 1977/78:29 hade regeringen (kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för en lösning av flygplatsfrågan i Stockholmsregionen som i propositionen förordats,

2. till Flygplatser m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 6,3 milj. kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen framhålls att det, med hänvisning till framför allt kapacitetsförhållanden samt ekonomiska och regionalpolitiska skäl, är önskvärt att Bromma flygplats även på sikt behålls för kombinerat inrikes- och allmänflyg. Därför föreslås att staten nu tar upp överläggningar med Stockholms kommun och Stockholms läns landsting. Huvudsyftet med dessa bör vara att i detalj klarlägga förutsättningarna för linjetrafik på Bromma. Vidare bör en tidsplan utarbetas efter vilken Bromma kan iordningställas för fortsatt inrikesflyg om en sådan lösning väljs.

Vad gäller flygplatsfrågan i ett kortsiktigt perspektiv konstateras i propositionen att den inrikes linjetrafiken på Bromma med flygplanet Fokker F-28 i nuvarande versioner på grund av beslut av länsstyrelsen i Stockholms län måste upphöra den 1 januari 1979 och överföras till Arlanda. Ärendet prövas f. n. i kammarrätten. Vidare har chefen för luftfartsinspektionen uttalat att LIN:s verksamhet av säkerhetsskäl bör överföras till en provisorisk terminal på Arlanda så snart som det är praktiskt möjligt. Kostnaderna härför bedöms till totalt 43 milj. kr., varav statens andel utgörs av 27,2 milj. kr. Statsmakterna bör därför nu vidta de åtgärder som behövs från deras sida för att en överföring skall kunna genomföras den 1 januari 1979. För ändamålet föreslås att ett investeringsanslag av 6,3 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78.”

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:100 av Margareta Andrén (fp), vari hemställts

1. att riksdagen skulle avslå propositionen i vad avsåg utbyggnad av Bromma flygplats och ge regeringen till känna vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen uttalade att allt linjeflyg inom Stockholmsregionen borde överföras till Arlanda senast den 1 januari 1979 och behållas där så länge kapaciteten räckte,

3. att riksdagen beträffande allmänflygets framtida placering i Stockholmsområdet gav regeringen till känna vad som anförts i motionen,

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

1977/78:101 av Pär Granstedt m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen skulle

1. bifalla propositionen,
2. hos regeringen hemställa om de kompletterande utredningar som föreslagits i motionen.
3. ge regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen om grundförutsättningar för flygplatsfrågans framtida lösning i Stockholmsregionen,

1977/78:102 av Sven Mellqvist m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att godkänna de riktlinjer för en lösning av flygplatsfrågan i Stockholmsregionen som förordats i motionen.
2. att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om uppdrag till luftfartsverket beträffande utarbetande av dispositions- och utbyggnadsplan för Bromma, och

1977/78:103 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen skulle

1. besluta avslå propositionen,
2. uttala att en avveckling av Bromma flygplats borde ske i enlighet med tidigare planer,
3. ge regeringen till känna att nödvändiga ekonomiska medel härför borde anvisas på tilläggsbudget I till statsbudgeten för 1977/78.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:29 och med anledning av motionen 1977/78:101 samt med avslag på motionerna 1977/78:100, 1977/78:102 och 1977/78:103, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, godkände de riktlinjer för en lösning av flygplatsfrågan i Stockholmsregionen som i propositionens förordats,
2. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:29 och med avslag på motionen 1977/78:103, nämnda motion såvitt nu var i fråga, till Flygplatser m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisade ett investeringsanslag av 6,3 milj. kr.

Reservation hade avgivits beträffande flygplatsfrågan på längre sikt av Sven Mellqvist, Essen Lindahl, Nils Hjorth, Birger Rosqvist, Olle Östrand, Rune Johansson i Åmål och Sten-Ove Sundström (samtliga s) som ansett att utskottet under I bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:29 och motionerna 1977/78:100, 1977/78:101 och 1977/78:103, sistnämnda motion såvitt nu var i fråga, samt med bifall till motionen 1977/78:102 skulle

- a. godkänna de riktlinjer för en lösning av flygplatsfrågan i Stockholmsregionen som av reservanterna förordats,
- b. som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anförts om uppdrag till luftfartsverket beträffande utarbetande av dispositions- och utbyggnadsplan för Bromma.

SVEN MELLQVIST (s):

Herr talman! Den fråga vi nu skall diskutera är en gammal bekant, som varit uppe till behandling i riksdagen vid åtskilliga tillfällen – våren 1973, 1974, 1975 och 1976, för att nämna några årtal. Allting talar för att det inte heller är sista gången som spørsmålet om den framtida användningen av Bromma flygfält behandlas här i riksdagen.

Jag skulle vilja citera ett par rader från sammanträdet den 24 april 1975, då de här frågorna ventilerades mycket ingående. Jag framhöll vid det tillfället:

”Vi hävdar att regeringsbeslutet skall stå fast och att därmed Bromma avvecklas som flygplats senast 1978. Motiveringen till vårt ställningstagande är det buller och de miljöförstöringar som så många av de vid flygplatsen boende dagligen besväras av.”

Vi fick vid det tillfället, liksom även i år, instämmande från hälsovårdsmyndigheterna. Jag citerade hälsovårdsnämnden, som uttalat: ”Bullerproblemen är en ständig stressfaktor för tiotusentals människor i västra och nordvästra Storstockholm. Hälsovårdsnämnden anser därför att Bromma flygplats snarast bör avvecklas. Så länge Bromma består som reguljär flygplats för linjeflyg, charterflyg och annat tyngre affärsflyg, så länge kommer Bromma att förbli ett allvarligt sanitärt problem.”

Detta ligger till grund också för de synpunkter som reservanterna anfört i trafikutskottets betänkande nr 9.

Vad är det då som har inträffat sedan den apriildag 1975 då vi slog fast att Bromma skall vara avvecklat den 1 juli 1978? Jo, vi fick en ny trafikminister som i sin tur snabbt ordnade så att en enmansutredare tillsattes för att penetrera Brommas förutsättningar att behållas som flygplats i framtiden. Det var en mycket ambitiös och intressant utredning som denne enmansutredare presenterade, och den ligger till grund för den proposition som kommunikationsministern nu har behagat lägga fram för riksdagen.

Det är väl på sin plats att säga att det är mycket hypotetiska antaganden som lanseras – det är förhoppningar som ställs om olika åtgärder för att minska bullerskadorna och göra det möjligt att behålla Bromma som flygplats. Propositionens förslag är mycket diffust. Det är ingenting som man direkt kan ta på – det är förhoppningar om nya flygplanstyper och motorer och att man skall kunna nå en överenskommelse med berörda markägare om att även i fortsättningen få disponera flygfältet som sådant. Vi reservanter framhåller att det torde vara omöjligt att i dag fatta ett beslut om återflyttning av inrikestrafiken till Bromma. I propositionen föreslås bara en temporär förflyttning till Arlanda för att man skall kunna vidta de åtgärder som är nödvändiga för det nuvarande Bromma flygfält. Några garantier för att bullerfrågan skall kunna lösas på ett tekniskt och ekonomiskt tillfredsställande sätt vid en återflyttning till Bromma efter det korta mellanspelet på Arlanda kan inte ges. Det framgår med all önskvärd tydlighet av den särskilda rapport som enmansutredaren Gullnäs har lämnat. Han har på ett mycket ambitiöst sätt uppfyllt de krav

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

som kommunikationsministern ställde på honom, men varken han eller kommunikationsministern har lyckats bevisa att det skulle gå att minska bullerstörningarna vid Bromma. Alternativet att bygga om motorerna på LIN:s nuvarande flygplanstyp skulle ta lång tid och ge ett begränsat resultat. Byte av flygplan är i stället enligt utredaren den effektivaste åtgärden för att hindra de bullerstörningar som i dag förekommer på flygfältet.

Men detta är som sagt bara förhoppningar. Det är bullerfrågan som har varit – och jag citerar än en gång vad jag sade 1975 – avgörande för flyttningen av flyget från Bromma till Arlanda som riksdagen har ställt sig bakom. Som jag framhållit kan man inte lämna någon som helst garanti för att man med de åtgärder som räknas upp kan lösa bullerfrågan på ett såväl tekniskt som ekonomiskt rimligt sätt. Det är kärnfrågan i vår reservation – man kan inte anvisa några vägar utöver det ganska hypotetiska resonemanget om att man hoppas kunna lösa bullerfrågan i framtiden. Och man skall inte bara lösa bullerfrågan genom tystare motorer och kanske andra flygplanstyper. Man måste också satsa en halv miljard för att komma till någon som helst ordning med Bromma just som flygplats. Man måste vidta omfattande åtgärder i form av flyttning av vägar och inlösen av bostadsfastigheter för att om möjligt klara de miljöproblem som finns beträffande detta flygfält.

I den ekonomiska frågan säger luftfartsverket, som är den på detta område ansvariga och kunniga myndigheten, i sitt remissyttrande över Brommautredningen att de finansiella konsekvenserna är likvärdiga i Bromma- och Arlandaalternativen. Vi framhåller i reservationen att det inte finns några statsfinansiella skäl för att välja Brommaalternativet – snarare tvärtom. Vi konstaterar från våra utgångspunkter att en återflyttning även skulle innebära stora omställningskostnader för Linjeflyg, som företaget säkerligen har svårigheter att klara. Företaget får väl lita på regeringen, som har alla förutsättningar att skaffa de pengar som behövs och på så sätt hjälpa till i den situation som uppstår om Linjeflyg mot all förmodan skulle återkomma till Bromma efter ett gästspel på Arlanda.

Vi vill påpeka det kända faktum att en förutsättning för flygföretagets verksamhet är en ny flygplansflotta. Departementschefen förefaller helt utesluta användandet av Fokker för Linjeflygs flygningar från Bromma. Företaget fick Fokker F-28 som ersättning för Metropolitanplanet, och nu måste det på något sätt få en annan flygplansflotta, som alltså skulle uppfylla de krav som hälsovårdande myndigheter och inte minst alla människor som bor runt flygfältet kan ställa på tystare trafik.

Utredaren har enligt propositionen rest runt i världen för att se vilka förutsättningar som finns för att få fram en ny typ av flygplan som ersättare till Fokker F-28. Det bör erinras om att när detta flygplan kom föreföll det ganska klart att Bromma skulle upphöra som flygfält och en flyttning till Arlanda ske. Flygplanstypen har sedan blivit kvar en tid på Bromma även om den tiden är högst begränsad. Det finns ett

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

utslag som innebär att planet skall vara borta från Bromma den 1 juli 1978. Länsstyrelsen har gått med på att förlänga den tiden fram till årsskiftet 1978-1979. Men sedan är det definitivt klart att Fokker F-28 inte längre kan få tjänstgöra med Bromma som bas för sina olika turer.

Vi reserverar framhåller att en återflyttning av inrikeslinjerna från Arlanda till Bromma också beror på den överenskommelse som kan nås i de förhandlingar som måste upptas mellan olika parter, i första hand luftfartsverket och berörda kommunala myndigheter. Sådana överläggningar skulle i så fall också innefatta en noggrann och förutsättningslös prövning av samtliga för frågans bedömning i övrigt inverkan omständigheter. Men det bör i det sammanhanget erinras om att Stockholms läns landsting mycket kraftigt har anförut att man anser att flygbullret inte kan nedbringas till en acceptabel nivå och att Bromma såsom ett centralt område på sikt bör användas för andra ändamål än för flyg. Detta är alltså landstingets synpunkter.

Stockholms kommun säger att man från den 1 juli 1978 ej kan acceptera sådan flygverksamhet på Bromma som innebär en sanitär olägenhet. Alternativet är en flyttning av hela flygverksamheten till Arlanda, varefter ett behållande av allmänflyget på Bromma t. v. kan övervägas.

Det torde komma att dröja avsevärd tid innan det är realistiskt att få ett fast underlag för en bedömning av här nämnda och andra avgörande frågor. Läger man till den uppfattning som nyss har redovisats beträffande de kommunala myndigheterna i Stockholmsområdet synes det helt uppenbart att det inte är realistiskt att vänta att de tänkta överläggningarna skall kunna resultera i en snabb enighet om återflyttning av inrikestrafiken till Bromma.

Mot denna bakgrund skulle det för alla parter vara mycket angeläget att få ett slutligt besked genom det beslut som i dag skall fattas. Med hänvisning till vissa remissinstanser bör flygplatsfrågan lösas på ett sådant sätt att Linjeflyg får vara kvar på Arlanda efter den utflyttning som propositionen talar så mycket om. Det är synnerligen angeläget att få detta fastslaget redan nu. Från planerings- och personalsynpunkt torde det vara nödvändigt med ett klarläggande av att en återflyttning av inrikestrafiken till Bromma inte är aktuell. Endast på så sätt skapas ett fast planeringsunderlag. De betydande olägenheter det skulle medföra att under en lång tid hålla denna fråga öppen elimineras. Enligt vår uppfattning bör de aviserade överläggningarna med de kommunala instanserna i Stockholmsområdet avse de konsekvenser för Bromma flygplats som uppstår i samband med att Linjeflygs trafik definitivt utlokaliseras till Arlanda. Återstående flyg på Bromma, allmänflyget, skall behandlas såsom en primärkommunal angelägenhet.

Slutsatsen av detta resonemang skulle bli att luftfartsverkets engagemang på Bromma upphör. De närmare omständigheterna och formerna för detta bör bli föremål för överläggningar. Mot denna bakgrund bör riksdagen uttala att något uppdrag åt luftfartsverket att snarast utarbeta en detaljerad dispositions- och utbyggnadsplan för Bromma såsom in-

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

rikesflygplats inte är behövligt.

Jag vill också erinra om att av de remissinstanser som har yttrat sig om denna fråga har framför allt planverket, socialstyrelsen och naturvårdsverket avstyrkt fortsatt flyg på Bromma. Planverket förordar en total avveckling av all flygverksamhet. Socialstyrelsen menar att antalet störda människor är dubbelt så stort som Brommautredningen har beräknat. Dessa, som jag betraktar, mycket tunga remissinstanser ansluter sig till de synpunkter vi har framfört i vår reservation till det betänkande från trafikutskottet som just nu diskuteras.

Självfallet vore mycket att tillägga utöver detta. Miljö- och hälsovårdsnämnden i Stockholm har också funnit miljöolägenheterna så allvarliga att den beslutat förbjuda Linjeflyg och luftfartsverket att trafikera Bromma flygfält med Fokker från den 1 juli 1978, som jag tidigare har erinrat om. Länsstyrelsen gav dem anstånd ytterligare ett halvt år, och under tiden har både verket och Linjeflyg överklagat hos kammarrätten, där ärendet just nu ligger för behandling. Utslaget kanske kommer någon gång i början av 1978.

Men hur det än blir med kammarrättens utslag, så kvarstår i alla fall från våra utgångspunkter – och vi har stöd från de tre tunga remissinstanser som jag hänvisat till och från de människor som i dag bor runt Bromma flygplats – att det är inte lämpligt att bibehålla denna flygplats i fortsättningen.

Det är mycket ambitiöst av departementschefen och hans utredare att försöka nå fram till en lösning som skulle så eliminera bullerstörningarna och andra ur miljösynpunkt negativa verkningar att man kunde tänka sig behålla Bromma flygfält i fortsättningen, men vi tror inte alls på det här. Vi är från våra utgångspunkter helt införstådda med att Bromma bör upphöra som flygplats från årsskiftet 1978-1979. Vi hävdar bestämt denna uppfattning, och vi tillbakavisar påståendena om de nackdelar som skulle vara förenade med att inrikesflyget lokaliseras till Arlanda.

Jag vill erinra om, vilket framgår av propositionen, att 47 % av linjetrafiken går till och från Arlanda, och jag har inte hört att detta förorsakar några bekymmer och besvär för trafikanterna.

Jag hoppas – och därmed vill jag sluta det här första inlägget – att vi i dag skall komma fram till samma resultat som vi gjorde torsdagen den 24 april 1975, då riksdagen med 148 röster mot 143 ställde sig bakom den mycket förnuftiga reservation som då fanns till trafikutskottets betänkande, dvs. man var fullt införstådd med att buller och andra miljöproblem på Bromma hade en sådan omfattning att man inte längre kunde tänka sig att ha linjeflyget kvar på den platsen. Jag hoppas att riksdagen nu som då ställer sig bakom de synpunkterna så att verket och inte minst berörda personalgrupper får besked om att hösten 1978, med tillämpning senast den 1 januari 1979, utgår all linjetrafik från Arlanda flygfält.

Med det sagda, herr talman, hemställer jag om riksdagens bifall till reservationen.

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna står fast vid sin tidigare ståndpunkt att flyget på Bromma bör avvecklas snarast möjligt och att varje försening och varje uppskov bör undvikas. Det är en ståndpunkt som inte delas av den borgerliga regeringen och den borgerliga majoriteten i trafikutskottet. Kommunikationsminister Turesson har nyligen uttalat att han har starka förhoppningar att Bromma flygplats skall bevaras, mot bakgrund av att endast vpk väckt partimotion om en avveckling och att Bromma tillmäts stor betydelse för trafikförsörjningen.

När vpk vidhåller sin uppfattning är det främst starka miljöskäl som varit avgörande. Alla är medvetna om att tiotusentals människor i de berörda delarna av Stockholms kommun upplever nackdelarna med den intensiva flygtrafiken som mycket besvärande. Den tragiska flygolyckan i början av fjolåret vid inflygningen till Bromma flygplats aktualiserade frågan om de risker som det innebär att bo nära en flygplats. I den debatt som alltsedan 1950-talet förts om Bromma flygplats vara eller inte vara som centrum för det reguljära inrikesflyget har säkerhetsfrågorna inte varit de som främst diskuterats.

Bromma flygplats byggdes ju långt innan de nuvarande säkerhetsbestämmelserna fastställdes och har under senare år inte moderniserats i samma takt som övriga flygplatser ingående i linjeflygsnätet. Flygsäkerheten, säkerhet för flygpersonal, passagerare och kringboende måste väga tungt vid en samlad bedömning av framtida inrikesflyg. En flygplats som används för linjefart måste naturligtvis uppfylla stora krav i säkerhetshänseende. Riskerna måste enligt min mening bedömas vara så stora att de tillsammans med vad som framkommit vid tidigare utredningar om flyget, dess kapacitet, buller och avgaser motiverar en utflyttning från Bromma till Arlanda.

Olika motiveringar har, främst från borgerligt håll, anförts mot en nedläggning av Bromma flygplats, och dessa argument återkommer även i detta sammanhang och i de nu aktuella diskussionerna. Bl. a. har det sagts att Bromma flygfält ligger närmare city än vad andra tänkbara alternativ och vad Arlanda gör, och att näringslivets företagare och vissa kommuner ute i landet vill ha Bromma kvar. Vad man anser på bolagskontor och i bankernas styrelserum eller hos några kommunalmän ute i landet kan naturligtvis inte få väga lika tungt eller tyngre än omsorgen om tiotusentals människors hälsa.

Det har sagts att de som bor runt flygplatsen så småningom vänjer sig vid flygbullret liksom vid andra störningar. Det är möjligt att några människor kunnat anpassa sig och leva med det. Man försöker inrätta sig efter det trots trassliga nerver, dålig sömn och andra olägenheter. Det betyder emellertid inte att de sanitära och miljömässiga olägenheterna blir mindre. De kvarstår oförändrade även om en del vänjer sig, och

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

de måste undanröjas. Inte minst luftföroreningarna borde, mot bakgrunden av den nu aktuella diskussionen om bilavgaserna och jetbränslets farlighet, stämma till eftertanke. Det borde naturligtvis vara så att de berörda människornas intressen, uttalade krav och önskemål skall vara de avgörande och inte företagsintressen eller andra intressen.

Herr talman! Hyresgästföreningen i Stor-Stockholm, som representerar ett mycket stort antal människor som direkt berörs av de problem flygplatsen medför, har redan för ca fem år sedan bl. a. sagt ifrån att det är orimligt att riskera hörselskador och psykisk ohälsa för tiotusentals boende och arbetstagare för att nå den kortsiktiga vinsten av 15 minuters kortare bussresa till Stockholms centrum för tillfälliga resenärer. Föreningen har också pekat på de risker som över huvud taget är förenade med att ha en stor flygplats mitt i Stockholms kommun. Man krävde för hyresgästerna i Vällingby, Råcksta, Blackeberg, Hässelby gård och Hässelby strand att flygtrafik till och från Bromma flygplats ej skulle tillåtas ske med Fokker F-28 eller liknande plan och att Bromma flygplats snarast möjligt skulle avvecklas, varvid inrikestrafiken helt skulle förläggas till Arlanda.

Över 3 000 människor har nu under någon vecka före trafikutskottets behandling av förevarande proposition och motioner skrivit på namnlistor med krav att Brommaflyget skall avvecklas. Den starka opinion för en avveckling av i första hand det reguljära linjeflyget som funnits sedan många år i västra Stockholm i allmänhet och i Brommaområdet i synnerhet är väl känd. Den opinionen har inte blivit mindre utan snarare ökat, och den har också kommit till uttryck i ställningstaganden bland de politiska partierna i Stockholms kommunfullmäktige. Vpk står alltså inte isolerat i denna fråga utan befinner sig i gott sällskap med vad som förmodligen utgör en majoritet av de människor som direkt berörs.

Den miljö som omger oss formas av människor – men miljön formar också människorna. Och det finns därför ingen miljö som vi kan underlåta att ställa krav på. De restriktioner som miljöaspekter sätter upp måste vara av avgörande betydelse. Avgörande kan exempelvis inte få vara om flygpassagerarna får 15–20 minuters kortare resväg eller ej. Men det betyder självklart inte att man vid en bedömning kan låta bli att ta hänsyn till även kommunikations- och kostnadsaspekter. Klart är också att oavsett var en alltmer stegrad flygtrafik förläggs kommer ett stort antal människor att bli direkt eller indirekt störda. Inrikesflygets starka utveckling har medfört ökade miljöproblem kring de större inrikesflygplatserna, bl. a. i form av buller.

Därför måste man nu utvidga frågeställningarna och diskussionerna från att i stort sett bara gälla *var* flygtrafiken skall förläggas till att gälla även en kritisk granskning av flygtrafikens utveckling. Flygtrafiken måste sättas in i ett totalt trafikpolitiskt sammanhang. Detta innebär att flyget måste bedömas mot bakgrunden av behovet av både snabba transporter och alternativa färdssätt. Svårigheterna med energiförsörjningen, som gör sig alltmer påmind, aktualiserar behovet av ett energisnålare samhälle,

inte minst då det gäller kommunikationer och transporter. Detta betyder exempelvis att flyg i förhållande till järnväg på avstånd upp till 40–50 mil ter sig allt oförmånligare och alltmer omotiverade.

Vi vet att de satsningar som gjorts på privatbilism och landsvägstransporter har försämrat underlaget för en väl utvecklad kollektivtrafik. Det finns nu risk för att en hämmad utveckling av privatflyget både försämrar underlaget för ett väl utvecklat trafikflyg och kan åstadkomma svåra skadeverkningar på miljön.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna står fast vid tidigare ståndpunkt, att flyget på Bromma flygplats bör avvecklas. Varje uppskov eller försening måste, som jag har sagt, undvikas. Främst starka miljöskäl men även säkerhetsskäl talar för detta. Tiotusentals människor i Stockholms kommun upplever flygbullret som en plåga, avgasproblemen och den höga trafikintensiteten med de stora flygplanen som säkerhetsrisker.

Vi har emellertid också hävdat, och jag vill gärna upprepa detta, att sysselsättningsaspekterna beträffande de människor som berörs av en utflyttning måste bli föremål för ytterligare uppmärksamhet samt att ett samarbete måste komma till stånd mellan å ena sidan den personal det gäller och å andra sidan resp. myndigheter och företag. Alldeles särskilt har vi understrukit vikten av att de anställda och deras fackliga organisationer därvid får en ordentlig representation och ett starkt inflytande samt att all möjlig hänsyn tas till de anställdas intressen.

Vpk tycker att det är märkligt att den borgerliga regeringen tillsatte en ny utredning och att den nu föreslår att Bromma flygplats även på sikt behålls för kombinationen inrikesflyg och allmänflyg. Frågan var, enligt vår åsikt, redan tidigare tillräckligt utredd; det som återstod borde ha varit fullföljandet av fattade beslut om inrikesflygets flyttning till Arlanda. Därutöver borde även beslut ha fattats om allmänflygets avveckling, så att flygfältet hade kunnat frigöras för bostads-, rekreations- och arbetsplatsändamål, vilket är viktigt av bl. a. sociala och samhälls-ekonomiska skäl, men framför allt av miljö- och säkerhetsskäl.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen nr 103.

ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Vi har under 1970-talet haft ett stort antal debatter om inrikesflyget i Sverige, och då särskilt om Bromma flygplats här i Stockholm. Det utmärkande för alla dessa debatter, vare sig det gällt utskottsdebatter eller interpellationsdebatter, har varit det bristfälliga diskussionsunderlaget.

Den tidigare regeringen bestämde sig helt enkelt för att Bromma flygplats skulle läggas ned, och man vägrade att över huvud taget undersöka, om det fanns någon möjlighet att i någon form behålla flygplatsen. Man bestämde sig helt enkelt för att den skulle försvinna, och det skedde i en av vissa stockholmspolitiker starkt uppiskad stämning mot miljöförstörelse vid Bromma flygplats.

I dag kan vi emellertid hålla en debatt på saklig grund tack vare att

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

den nya regeringen med denna kammars tillstånd tillsatte Brommautredningen, som syftade till att undersöka om Bromma flygplats i någon form kunde bevaras. Som ensamutredare valde man justitiekanslern Ingvar Gullnäs, och han har under den korta tid som stått till hans förfogande presterat ett fullödigt material. Ingvar Gullnäs har kommit fram till inte bara att Bromma flygplats på något sätt bör bevaras, utan att den bör bevaras som den flygplats för allmänflyg och inrikesflyg som den i dag är. Detta säger väl en hel del om hur verkligheten kan förändra beslut som inte är tillräckligt väl underbyggda.

Jag vet att kommunikationsministern om en stund skall hålla ett införande, varvid han ingående kommer att tala om bakgrunden till propositionen och om dess syften. Jag skall emellertid först beröra Gullnäsutredningen, eftersom den har varit avgörande för utskottsbehandlingen.

Det konstateras i utredningen att Arlandas kapacitet är otillräcklig för att tillgodose behovet av flygplatser i Stockholmsregionen. Detta konstaterande görs på grundval av de prognoser som SAS, Linjeflyg och luftfartsverket gjort och som alla stämmer överens med varandra. Det vore mycket intressant om herr Mellqvist ville ange sin syn på dessa prognoser för inrikesflygets utveckling i Sverige. Accepterar han dem, har han nämligen också godtagit resonemanget om att Arlanda flygplats icke är tillräcklig för allmän- och inrikesflyget i Stockholmsregionen.

Jag har i det sammanhanget frågat mig om inte Arlanda skulle kunna byggas ut med ett större antal banor och på så sätt få tillräcklig kapacitet för det ändamål jag nyss nämnde. Det är emellertid inte möjligt. I anslutning till Arlanda finns inte resurser för en sådan utveckling. Redan om man bygger en tredje bana, vilket utgör Arlandas reservkapacitet i dag, kommer avståndet från den tredje banan till terminalen att bli ungefär fem kilometer. Var och en kan ju tänka sig vad det kostar i tid och bränsleåtgång att taxa flygplan i sådan mängd och med sådan storlek som det blir fråga om.

Följaktligen måste vi ha en flygplats till i Stockholmsområdet under överskådlig framtid. Då återstår bara ett enda alternativ, om vi inte skulle behålla Bromma, nämligen Tullinge/Getaren. Det räcker att anföra två skäl för att avfärda Tullinge/Getaren. För det första är det av försvarspolitiska skäl f. n. och så långt framåt man kan se ett omöjligt alternativ. För det andra inser man genast när man ser på kartan var Tullinge/Getaren ligger i förhållande till Arlanda att kommunikationerna mellan de båda flygplatserna – liksom även mellan Tullinge/Getaren och Stockholm – blir både dyrbara och opraktiska.

Då återstår bara den flygplats som redan finns, nämligen Bromma flygplats. Den har i den ekonomiska beräkning som gjorts i Brommautredningen konstaterats vara den billigaste. I det sammanhanget rör man sig ändå med stora ombyggnadsplaner, vars genomförande skulle kosta ungefär 500 milj. kr. Med tillgång till 500 miljoner kan man göra Bromma flygplats till en mönsterflygplats i alla avseenden.

Jag vill när kammaren i dag fattar beslut om att sätta i gång förhandlingar om att bevara Bromma flygplats peka på nödvändigheten av att också granska de möjligheter till besparingar som finns. Det är säkerligen stora. Skulle man bara tillfredsställa de säkerhetsmässiga kraven, skulle Bromma flygplats kunna "repareras" för ca 100 milj. kr. Det är ett helt annat belopp än vad som tidigare nämnts här i debatten. Tullinge/Getaren skulle liksom Arlanda dra en kostnad på inemot 1 miljard. Jag tror inte att någon i landets nuvarande ekonomiska läge med gott samvete kan tala sig varm för sådana investeringar.

Jag har hittills berört kapacitets- och ekonomifrågorna. Jag tycker att kapacitetsfrågan är avgörande för ett ställningstagande, och det har jag också understrukt under utskottsbehandlingen. Accepterar man det angivna kapacitetstalet för Arlanda, kan man inte säga nej till Bromma.

Vi kommer då in på den fråga i detta sammanhang, som har upprört sinnena och som fortfarande anföras som huvudinvändningen mot Bromma flygplats, nämligen miljöfrågan. Låt mig omedelbart slå fast att vi i utskottets majoritet känner starkt för att miljöfrågorna skall behandlas omsorgsfullt och ansvarsfullt av myndigheterna. Vi skall inte ta lätt på frågan om hur många som blir störda och hur mycket de blir det vid Bromma flygplats. Men vi vill också peka på den historiska utvecklingen.

På 1950- och 1960-talen trafikerades Bromma flygplats med de tunga propellerplanen. Det var dygnetruntrafik. Man varmkörde DC 7-motorerna på nätterna. Och vi vet alla hur dessa tunga propellerplan startade med en lång, flack stigningsbana, med påföljd att deras brummande motorer under alla dygnets timmar naturligtvis kraftigt störde befolkningen runt Bromma. Det var då motståndet mot flygplatsen föddes. DC 7-orna följdes sedan av Caravellerna, de första jetmaskinerna, som ingalunda var konstruerade med hänsyn till miljöfrågorna. Man konstruerade helt enkelt en snabb och effektiv flygmaskin. De har också betytt mycket för motståndet mot Bromma flygplats.

Men se på utvecklingen och vad som har hänt! Jag har här i min hand ett papper som talar om just den tekniska utvecklingen, till vilken jag strax skall återkomma. Caravellerna hade en bulleremission av 108 decibel. Jag skall inte besvara kammaren med en massa siffror, men låt mig nämna några. Airbusen, som för några dagar sedan provlandade och provstartade på Bromma flygplats, har en bulleremission av 94 decibel. Det är en skillnad på 14–15. Detta är betydligt mer än en halvering av bullerproduktionen – det framgår tydligt av kurvan på det papper som jag har framför mig. Den tekniska utvecklingen drivs bestämt mot en lägre bullernivå på planen, mot bättre tekniska egenskaper över huvud taget, miljömässigt och energimässigt.

Det verkar bisarrt när man studerar den senaste bullerkartan över Bromma flygplats med omnejd och finner att trafikbullret på gatorna i de omgivande kvarteren är högre, med ett undantag, än det buller som flygmaskinerna alstrar på Bromma flygplats.

När Tore Claeson argumenterar för att man skall plöja upp Bromma

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

flygplats och bygga fabriker och bostäder med all den trafik som det innebär är det därför det mest miljöfientliga förslag som har väckts i denna kammare angående Bromma flygplats framtid.

När det gäller bullerfrågan och bulleremissionerna tänker jag på de tusentals människor som bor vid andra flygplatser i Sverige. De är också störda, men de har inte så skickliga och starka talesmän som de har som känner sig störda vid Bromma flygplats. Vi skall inte heller glömma bort alla dem som är störda i våra tätorter och vid stationerna utmed statens järnvägar. Ingen talar för dem. Men när det gäller Bromma har man piskat upp en nästan hysterisk stämning i bullerfrågan.

Jag har velat säga detta därför att vi ser allvarligt på det i utskottet. Vi tycker att man skall bedöma bullerfrågan när det gäller Bromma med samma sans och måtta som man bedömer frågor av samma art på andra håll.

Ett av Sven Mellqvists skarpaste vapen var när han hänvisade till de tre tunga remissinstanser som varit negativa. Han nämnde naturligtvis inte de nästan hundra remissinstanser som varit positiva. Men tre var negativa – naturvårdsverket, socialstyrelsen och planverket. Jag hoppas att jag inte slår svärdet ur Sven Mellqvists hand alltför brutalt när jag säger att deras negativa yttranden helt och hållet bygger på om det är fråga om sanitär olägenhet på Bromma flygplats. Och den frågan, herr Mellqvist, står ännu öppen. Självfallet vill ingen av oss inom utskottsmajoriteten medverka till en sanitär olägenhet för någon som bor vid Bromma – eller någon annanstans. Vi förutsätter att så inte heller kommer att bli fallet.

Den tekniska utvecklingen, som jag redan har berört, visar klart och tydligt att vi har rätt att vara hoppfulla, herr Mellqvist, inte skeptiska. Det finns en klar utvecklingslinje. Det har bekräftats av Ingvar Gullnäs. När han reste runt till de flygplans- och motortillverkare som kan vara aktuella fick han de facto bekräftat att maskiner och motorer med kanske halverad bulleremission skall kunna finnas tillgängliga på marknaden inom få år. Om det blir fallet – och en förutsättning för bevarandet av Bromma flygplats är ju att man får ett tystare flygplan än Fokker F-28 längre fram – går då herr Mellqvist med på att Bromma flygplats skall bevaras såsom allmän flygplats och inrikesflygplats i Sverige?

Den frågan är viktig, och det är lika viktigt att få svar på den, eftersom vi i utskottet haft en känsla av att vi i våra ståndpunkter har börjat närma oss varandra. Vi har nått ett stadium där vi inte längre har den kollisionkurs som vi hade tidigare.

Jag har talat om miljöproblemen och noga understrukit vikten av att komma fram till ett samförstånd med Stockholms kommun i frågan. Statsmakterna får inte sky någon ansträngning för att göra Bromma flygplats till en av alla accepterad flygplats. Detta är nödvändigt! Svenskt inrikesflyg kan icke klara sig utan Bromma flygplats utan svåra skadeverkningar.

Herr Mellqvist sade att han kunde tänka sig en återflyttning till Brom-

ma, men han sade också att inrikesflyget skall flytta därifrån för gott. Jag tar detta, herr Mellqvist, som ett exempel på den något diffusa och flytande attityd som reservanterna har intagit redan i sin reservation. Utskottsmajoriteten vågar nästan hoppas på att ni, om det tekniska underlag som tas fram gör det berättigat, kommer att gå med på att Bromma flygplats snart skall tas i bruk igen för inrikesflyg.

Bromma flygplats är emellertid inte bara ett problem för Stockholm utan också ett nationellt problem. Det är viktigt att vi inte bara med läpparna bekänner oss till tanken på att göra Sverige "rundare". Stockholmsregionen är Sveriges centrum; det är ett faktum som inte kan resoneras bort. I trafikutskottet ställs vi många gånger inför förslag om att göra Sverige mera lättillgängligt för dem som bor i avlägsna bygder i vårt avlånga land. Inrikesflyget är ett av de främsta medlen i de planerna. Därför kan de som i dag gör allt för att försöka riva Bromma flygplats inte få stå oemotsagda. Vi har både i utskottet och i kammaren här ett övergripande ansvar: vi måste se till hela landets intressen. Det enda jag kan vara överens med herr Claeson om är att inrikesflyget i Sverige måste infogas i det trafikpolitiska sammanhanget. Det är självklart. Den majoritet som står bakom utskottets betänkande ser gärna att socialdemokraterna förenar sig med oss i Brommafrågan.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till trafikutskottets betänkande.

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Att jag här har framhållit att man vid en avveckling av Bromma flygplats bör planera för bostäder, rekreation och arbetsplatser, det betecknade Rolf Clarkson som det mest miljöfientliga som han hade hört. Jag har svårt att se hur bostäder, rekreationstillfällen och arbetsplatser skulle kunna betraktas som – eller i praktiken vara – mer miljöfientliga än den flygtrafik som vi nu har där och som upplevs som en verklig plåga av så många människor. Jag kan inte hänga med i Rolf Clarksons resonemang om det miljöfientliga i de synpunkter som jag har framfört.

Sedan skulle jag gärna vilja höra vad Rolf Clarkson anser om det som jag här har anfört beträffande de risker som sammanhänger med flygtrafiken. Det har över huvud taget berörts väldigt litet i både proposition och utskottsbetänkande. Det är inte nog med att man från regeringen och utskottsmajoriteten – tycker jag – förringar bullerproblemen, utan man ifrågasätter t. o. m. om det är sanitära olägenheter där ute, trots att hälsovårdsmyndigheter vid flera tillfällen klart har fastställt detta. Man nonchalerar tydligen helt luftföroreningarna, trots att flygets andel av dessa luftföroreningar har beräknats uppgå till ca 70 %, och trots de upprepade klagomålen från de boende runt flygplatsen.

Hur ser Rolf Clarkson på säkerhetsfrågan med hänsyn till nuvarande förhållanden och med hänsyn till den ökade flygintensitet som man väl trots allt måste räkna med? Hur ser Rolf Clarkson exempelvis på ICAO:s

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

undersökning, som visar att 75 % av inträffade flygolyckor sker på och vid flygplatser? Skall man inte tillmäta sådana saker en rätt avgörande betydelse i det här sammanhanget?

SVEN MELLQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Rolf Clarkson var älskvärd nog att ställa några frågor i anslutning till min inledning. En central fråga var om vi – alltså reservanterna – skulle kunna tänka oss att i fortsättningen använda Bromma flygplats för den händelse man fick fram tystgående motorer och därmed också helt andra decibeltal än f. n. Jag vill säga att vi har vår uppfattning klar, och den kan inte vara ny för herr Clarkson. Vi anser att Bromma flygplats har fyllt sin uppgift och att inrikesflyget fortast möjligt skall förflyttas därifrån till Arlanda. Det är alltså vår principiella uppfattning.

Jag är den förste att vara mycket angelägen om samförstånd i olika sammanhang. Men det är väldigt svårt att få samförstånd i principfrågor när man har olika synpunkter. Därför vill jag understryka ännu en gång att vi vidhåller vår principiella uppfattning, som innebär att Bromma flygplats skall läggas ned och att trafiken skall överflyttas till Arlanda.

Det finns väl förhoppningar, som herr Clarkson sade och som framhålls också i propositionen, att det ganska snart, på fyra fem år, skall gå att få fram motorer som är så beskaffade att de ger lägre decibeltal. Dessa motorer finns ännu så länge inte på konstruktionsplanet, och de finns inte heller på ett ritplan. Men ni tror i alla fall att de skall kunna serietillverkas, så att de kan inmonteras i lämpliga flygplanstyper inom en tidrymd av fyra fem år. Vi tror inte alls det.

Vi tror lika litet att ni skall kunna nå någon överenskommelse med den stabila majoritet som finns här i länet och staden – det är framför allt socialdemokrater och centerpartister som bildar den majoriteten – och som avvisar Bromma som flygplats i framtiden.

Det är också ett rent önsketänkande, ett rent hypotetiskt tänkande, om man hoppas att de förhandlingar som departementet genom luftfartsverket skall ta upp med dessa myndigheter kan ge ett resultat som skulle göra det möjligt att disponera markområden på Bromma. Vi tror inte alls på den möjligheten.

De tre tunga remissinstanserna tillmäter vi en avgörande betydelse i sammanhanget. Att sedan en massa länsstyrelser har uttalat sig för att bibehålla Bromma är en helt annan sak.

Svaret på den direkt ställda frågan är att vi vill snarast möjligt avveckla Bromma som flygplats.

ROLF CLARKSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Till att börja med, Sven Mellqvist, konstaterar jag att reservanterna, trots att det är klart utsagt att Arlandas kapacitet inte räcker till för inrikesflyget i Sverige, och trots att någon annan alternativ flygplats inte f. n. – till synes inte heller i framtiden – finns i Stockholmsregionen, likväl vill rymma ut Bromma och förlägga trafiken där

till Arlanda. Det betyder i praktiken, herr Mellqvist, att ni socialdemokrater vill göra flyget inte till ett folkflyg utan till ett flyg för de få. Det skall ransoneras och det skall förbehållas en, som jag förstår, portföljbarargrupp i samhället, som ni annars inte brukar värna så mycket om.

Så får ni inte se det! Vi måste se detta på det övergripande sättet. Det är nationens intressen som står på spel – jag har sagt det förut och jag upprepar det. Jag tror att herr Mellqvist innerst inne känner och tycker likadant.

När det gäller frågorna från Tore Claeson om flygbränslet och de föroreningar som planen förorsakar är det i sammanhanget ett marginellt problem. Luftföreningarna från flygtrafiken utgör inte mer än 1 % av de totala luftföreningarna. Det är alltså inte fråga om någonting annat än en marginell historia.

Sedan till frågan om säkerheten. Jag kan bara säga att de föreskrifter enligt vilka flygtrafiken sker liksom teknikens nivå är sådana att säkerheten inte är en tung fråga när det gäller en flygplats centrala eller perifera placering. Det finns ingen säkerhetsrisk som är mätbar för att flygplatsen är centralt belägen. Det finns alltid möjligheter om plan störtar att de störtar i befolkningscentra, och även om statistiken säger att 75 % av olyckshändelserna sker vid start eller landning är det i detta fall inte något problem som vi skall överdimensionera.

Jag anser att säkerhetsaspekten inte skall blåsas upp till något orimligt i detta fall. Flygtrafiken sker under så säkra former att flygplatserna kan vara belägna som Bromma flygplats.

SVEN MELLQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Rolf Clarkson använde ordet folkflyg. Då vill jag ställa frågan: Är inte de människor som i dag flyger med SAS och delvis även med LIN:s inrikeslinjer vanliga människor som använder sig av ett folkflyg, eller är de något slags exklusiva personer?

Jag har inte hört några direkta klagomål från dem som flyger exempelvis från Kiruna, Luleå, Göteborg eller Malmö till Arlanda om att det är alltför stora hinder att ta bussen därifrån in till city här i Stockholm, trots att halva antalet av LIN:s flygpassagerare använder sig av möjligheten att flyga från eller till Arlanda. Att mot den bakgrunden tala litet nedsättande om folkflyget som sådant är väl att skapa motsättningar där de inte finns – jag skall i det sammanhanget inte ta upp det gamla resonemanget om portföljbarare och liknande.

Jag är också övertygad om att det kommer att finnas möjlighet att om så behövs bygga ett mera centralt flygfält för Stockholmsregionens eller, rättare sagt, hela landets behov av att komma till och från Stockholm på ett hyggligt sätt. Det resonemang vi nu för påminner om det vi hade en gång i tiden när det gällde Halmsjön – Halmsjön är alltså det nuvarande Arlanda – och alla de propåer som då fördes fram om avståndet till och från, svårigheter hit och svårigheter dit. I dag ligger Arlanda där

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

det ligger, och det är ett alldeles utmärkt flygfält som säkerligen – åtminstone så långt vi kan överblicka – kommer att få ta emot det ökade antal flygpassagerare som regeringen har räknat fram i sina prognoser.

Till det här bör slutligen läggas, herr talman, att vi har fått ytterligare två flygplatser, nämligen en som heter Landvetter och en som heter Sturup. Herr Clarkson använder kanske inte personligen Sturup, för det innebär ju en bussresa till och från Arlanda, utan han går väl på i Ängelholm, eller var det nu kan vara han embarkerar planet, för att få en kortare busstransport från Bromma in till city. Men vi hävdar att det man förlorar i tid på landtransporten, det tjänar man in i flygtid med de nya plan som i dag trafikerar de stora inrikesflyglinjer vi har i vårt samhälle.

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Rolf Clarkson säger att det här handlar om nationens intressen. Jag vill upprepa vad jag redan tidigare varit inne på och säga att det inte är nationens intresse det här gäller, om man inte med nationen förstår näringslivets företrädare och vissa kommunala representanter ute i landet som vill ha Bromma flygplats kvar. Nej, det gäller här om det man anser på bolagens kontor, i bankernas styrelserum eller bland några kommunalmän ute i landet skall väga tyngre än omsorgen om tiotusentals människor och deras hälsa.

Jag är väldigt förvånad över hur Rolf Clarkson lyckas förringa frågan om luftföroreningarna vid Bromma flygplats genom att säga att bara 1 % av föroreningarna – jag tror det var den siffran som nämndes – hade att göra med flygtrafiken. Det måste ju vara helt galet. Så fel kan väl ändå inte hälsovårdsnämnden i Stockholms kommun och andra instanser ha räknat, att det skulle uppstå så stora differenser som ett femtiotal procent eller mera. Med utgångspunkt i den omfattning som verksamheten vid Bromma har kan ju var och en räkna ut att den har en mycket stor del i luftföroreningarna och i de risker som därmed uppstår i form av blyförgiftning och kemiska, skadliga ämnen från jetbränslen. De riskerna är mycket stora vid alla flygplatser, och i det avseendet är Bromma inget undantag. Jag tycker att det borde vara odiskutabelt att så är fallet.

Rolf Clarkson sade också att säkerhetsproblemen inte skall blåsas upp till så stora proportioner. Men säkerheten för flygpersonal och passagerare liksom för dem som bor nära en flygplats måste tillmätas en mycket stor betydelse. Jag tror att väldigt många håller med mig om att det inte är lämpligt att behålla en flygplats som hör till de mest trafikerade i Europa mitt inne i ett så tätbefolkat område som Bromma. Hälsovårdsnämnden i Stockholm har beräknat att antalet människor som bor i ett stråk över vilket inrikesplanen går ned för landning på Bromma flygplats uppgår till omkring 140 000. Det är alltså inte betydelselöst var flygplatsen ligger, vilket inflygningsstråk det har, osv. Alla önskar vi att det inte skall inträffa olyckor. Men man måste också medverka till att förhindra olyckor genom att inte förlägga flygplatser till så tätbefolkade orter.

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

ROLF CLARKSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mellqvist kunde alltså inte ge mig något svar på frågan, var man i framtiden skall lägga en flygplats till i Stockholmsregionen. Han sade bara: Någon plats hittar vi väl. Vi har haft utredningar om det, och vi har inte hittat någon annan plats än Tullinge/Getaren, och den går inte att använda.

Det är naturligtvis så, herr Mellqvist, att passagerarna från Malmö, Luleå och Göteborg till Arlanda är missnöjda, men de har resignerat. Det största beviset för att jag har rätt är den dåliga beläggningen på planen från Sturup; också den flygplatsen är förlagd oekonomiskt i förhållande till sitt upptagningsområde, som är Malmö. Luftfartsverket måste ge rabatter på flyg- och startavgifter för att stimulera till användning av flygplatsen. Det är ett investeringsmisstag i hundramiljonersklassen som gjorts.

Man skall inte underskatta den psykologiska effekten av längre restider. Det spelar väl ingen roll när man ser hastigt på det om det tar 15 minuter mer eller mindre för en passagerare. Men multiplicera med en miljon, två miljoner, tre miljoner – då är det en samhällsekonomisk kostnad i månghundramiljonersklassen. Psykologiskt innebär det en hämning av inrikesflygets utveckling, och inrikesflyget skall utvecklas på samma betingelser och lika konkurrensvillkor som andra transportgrenar i samhället.

Skall jag exemplifiera ytterligare vad 15, 20, 30 minuters ytterligare restid betyder, herr Mellqvist, så kan jag säga att det är som att lägga Ängelholm, någonstans i Hannovertrakten i Nordtyskland. Så mycket betyder det. Det betyder att Sundsvall åker upp till polcirkeln, osv. Ser man det på det viset är 15 minuters försening inte längre så litet vare sig från bekvämlighetssynpunkt eller från samhällsekonomisk synpunkt. Man måste se problemet på det sättet.

När det gäller säkerhetsproblemet, herr Claeson, kan jag säga att enligt statistiken har på 15 000 flygplatser för reguljär trafik på fem år 16 personer dödats av havererande flygplan inom en 8 km radie. Det visar säkerhetsfrågan för de kringboende vid Bromma flygfält i dess rätta belysning. Det är alltså ingen stor fråga i sammanhanget.

När det gäller luftföreningarna står jag för min uppgift att flygtrafiken endast svarar för 1 % av luftföreningarna. Glöm inte bort bostadsuppvärmningen, fabrikena, biltrafiken osv. Flygtrafiken är nästan betydelselös i sammanhanget. Och jetbränslet saknar bly!

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Man har sagt att världens utveckling styrs av kommunikationerna. Det må vara ett överord, men att ett mycket klart samband finns är ändå obestridligt. Det gäller utvecklingen av ekonomi och välstånd men också relationerna mellan människor och nationer.

I takt med utvecklingen inom transportsektorn har flygets betydelse för samhällsutvecklingen ökat. För svenskt vidkommande har flyget bli-

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

vit särskilt betydelsefullt på grund av vårt lands geografiska läge och utbredning.

Sveriges beroende av utrikeshandeln gör ett väl fungerande flyg till ett nödvändigt hjälpmedel i kontakterna mellan svenskt näringsliv och omvärlden. Flyget har också stor betydelse för turismens utveckling. Den tidsvinst och de ökade resmöjligheter inrikesflyget erbjuder enskilda människor, förvaltning och näringsliv är också av stor betydelse. Sverige är ett ytstort land med många över hela landet spridda regioner och befolkningscentra. Tillgången till snabba persontransporter är en avgörande förutsättning för ett väl fungerande näringsliv och en effektiv förvaltning. I trafik- och regionalpolitiska sammanhang spelar därför flyget – främst linjeflyget – numera en väsentlig roll. Vid sidan av detta tyngre flyg har det s. k. allmänflyget byggts upp och svarar numera för en mångsidig service i skilda avseenden.

Världen över har flyget utvecklats mycket snabbt. Det gäller i hög grad också vårt land. Det är bl. a. mot denna bakgrund man även för framtiden har att räkna med tillväxt för såväl vår flygtrafik med omvärlden som för det svenska inrikesflyget.

Av det totala antalet flygresor i inrikes linjefart har ca fyra femtedelar sin start- eller målpunkt förlagd till Bromma eller Arlanda. Med hänsyn till den stora tyngd som Stockholmsregionen har i det inrikes flygnätet är det av största betydelse att flygplatsfrågorna i regionen löses på ett för hela landet tillfredsställande sätt. För att inte den tidsvinst som själva flygningen ger skall förloras måste markrestiden i samband med inrikes flygresor vara rimlig. Allmänt uttryckt gäller det att finna flygplatslösningar som från inrikestrafiksynpunkt uppfyller detta krav och samtidigt uppfyller de krav som följer av främst miljömässiga och ekonomiska hänsyn. Mot den här bakgrunden kan man konstatera att flygplatsfrågan i Stockholmsregionen inte enbart är en lokal fråga utan också en fråga av stort nationellt intresse. Med utgångspunkt i dessa förutsättningar har jag gjort mina överväganden i denna flygplatsfråga.

Frågan om betingelserna för fortsatt trafik på Bromma flygplats och därmed även flygplatsfrågan i Stockholmsregionen har sedan mitten av 1950-talet aktualiserats vid åtskilliga tillfällen utan att något slutligt beslut har fattats. Detta föranledde mig, när jag nu för drygt ett år sedan tillträdde min nuvarande tjänst, att omedelbart ta itu med Brommafrågan. Vid min genomgång av de senaste årens debatt och olika slag av åtgärder fann jag ganska snart att frågans hantering inte fyllde de krav på fullständighet och saklighet som jag vill ha för att ta ställning. Jag kunde bl. a. konstatera att det underlag på vilket den förra regeringen grundat sina ställningstaganden i flera avseenden varit ofullständigt. Brommas förutsättningar att också i framtiden användas som trafikflygplats hade således inte utretts. Den motionsdebatt om Brommas framtid som år 1975 ägde rum i denna kammare fick därför i stor utsträckning bygga på antagna sakförhållanden som inte kunde verifieras i tillgängligt utredningsmaterial. Denna omständighet bidrog till att förslaget om en

förutsättningslös utredning om Brommas framtid då fälldes i kammaren. Jag skall inte nu tynga kammarens ledamöter med någon ytterligare historieskrivning.

Inom luftfarten liksom inom många andra samhällssektorer finns det naturligtvis motstridiga intressen. Som en följd av detta är det i och för sig inte förvånande att lokaliseringsfrågorna ofta leder till debatt. Krav ställs på ett tätt nät av flygplatser med bl. a. reguljär trafik. Flygplatserna skall ligga centralt. Transporterna såväl i luften som på marken skall vara snabba, säkra, billiga och bekväma. Flygplanen skall vara miljövänliga. Det är självklart att de olika kraven måste avvägas mot varandra. Rimliga uppoffringar måste därför accepteras om man skall kunna tillgodogöra sig fördelarna med ett effektivt flygtransportsystem. Risk föreligger annars för en allmän handlingsförklamation.

Luftfartsverket och Linjeflyg anmälde kort efter det att jag tillträtt som kommunikationsminister att den ursprungliga tidsplanen för en överföring av Linjeflygs verksamhet från Bromma till Arlanda – som skulle skett under år 1977 – inte kunde hållas. Som tidigast möjliga överföringstidpunkt angavs slutet av år 1978. Med hänvisning till den tidsfrist som erhöles genom denna förskjutning av tidpunkten för en överföring av Linjeflygs verksamhet till Arlanda tillkallade jag justitiekansler Ingvar Gullnäs som utredningsman med uppgift att överväga förutsättningarna för att i någon form bibehålla Bromma som flygplats. Den pågående allmänflygutredningen fick samtidigt i uppdrag att även överväga Bromma som ett alternativ. Vidare uppdrogs åt luftfartsverket att göra vissa utredningar rörande Arlandas framtid för att full handlingsfrihet skulle erhållas. Utredningarna har till fullo bekräftat min uppfattning att ett kompletterande beslutsunderlag behövdes innan ställning kunde tas till Brommas framtid. Denna uppfattning förstärktes ytterligare i remissomgången. Jag vill också i det här sammanhanget understryka att utredningarna inte har lett till någon försening i överföringen av Fokkertrafiken till Arlanda.

Det förslag som kammarens ledamöter i dag har att ta ställning till grundas huvudsakligen på Brommautredningens överväganden och däröver avgivna remissvar. Jag skall inte nu upprepa de förslag och argument som framförts i propositionen och som också delvis redovisats tidigare i dag, utan konstaterar endast att trafikutskottets majoritet på punkt efter punkt tillstyrkt propositionen. Jag skall i stället ta upp de argument som reservanterna i utskottet anfört för att yrka avslag på propositionen.

Låt mig först, herr talman, sammanfatta argumenten. Reservanterna anser

att flygmaterielutvecklingen inte kommer att möjliggöra en återflyttning till Bromma inom rimlig tid,

att några statsfinansiella skäl inte finns för att välja Brommaalternativet – snarare tvärtom,

att det mot bakgrund av bl. a. Stockholms kommuns och Stockholms läns landstings uppfattning inte är realistiskt att vänta att överläggning-

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

arna skall kunna resultera i en snabb enighet om återflyttning av inrikestrafiken till Bromma.

att den oklarhet som hittills funnits om inrikesflygets förläggning i ett längre perspektiv skulle kunna bli bestående under lång tid, vilket innebär betydande olägenheter för alla berörda.

Herr talman! När man har sammanfattat reservanternas argument blir man något chockad. Inte med ett ord berörs den grundläggande frågan, nämligen flygplatskapaciteten och prognoserna för trafikutvecklingen.

Utan att ta ställning till detta kan man konstatera att det redan nu med hänsyn till befintlig flygtrafik erfordras två trafikflygplatser i Stockholmsregionen för att tillgodose kapacitetsbehoven för den tyngre luftfarten och viss del av allmänflyget. Två trafikflygplatser behövs också från flygsäkerhetssynpunkt. Det är alltså av bl. a. kapacitets- och säkerhetsskäl inte möjligt att förlägga all den verksamhet som f. n. bedrivs på Bromma till Arlanda – detta även om Arlanda byggs ut med en tredje bana.

Vad händer om man utökar Arlandas trafik – som f. n. till drygt 80 % består av tunga jetflygplan – med den del av allmänflyget på Bromma som bedrivs under instrumentväderförhållanden, dvs. utför s. k. IFR-flygning, som i dag uppgår till 35 000–40 000 flygplansrörelser per år? Den totala allmänflygverksamheten på Arlanda skulle då uppgå till ca 60 000 flygplansrörelser år 1980. Dessa tal erhålls alltså med dagens trafikomfattning. Som alla vet har allmänflygplanen väsentligt lägre prestanda än de jetflygplan som används för passagerartrafik. Detta påverkar det nödvändiga säkerhetsavståndet mellan flygplanen, vilket i sin tur innebär att det antal flygplan som kan tillåtas starta och landa under en viss tidsperiod blir väsentligt lägre. Man torde utan att överskatta konsekvenserna kunna räkna med att kapaciteten sjunker med minst 10–15 % från maximum ca 200 000 flygplansrörelser per år till ca 170 000 flygplansrörelser per år.

Är nu detta något problem? Ja, det är det i högsta grad, även om man skulle bortse från flygsäkerhetsaspekterna, vilket man enligt min mening inte kan göra.

En koncentration av enbart allmänflyg som utför IFR-flygning till Arlanda skulle – bortsett från att en sådan uppdelning inte är funktionellt möjlig – innebära att den totala trafikomfattningen tillsammans med Linjeflygs trafik redan år 1980 skulle uppgå till ca 175 000 flygplansrörelser per år. Till följd av den kapacitetsförlust som uppstår genom att allmänflyg enligt IFR blandas med tunga jetflygplan uppgår den tillgängliga kapaciteten till endast ca 170 000 flygplansrörelser per år. En sådan ökning av antalet allmänflygrörelser på Arlanda kan därför inte ske förrän en tredje bana byggs.

Man har i den allmänna debatten också pekat på möjligheten att flytta allmänflyget till Norrtälje och andra liknande flygplatser. Jag vill endast påpeka att allmänflygutredningen – i vilken bl. a. företrädare för Stockholms kommun och Stockholms läns landsting ingått – enhälligt kommit

till slutsatsen att varken Norrtälje, Vängsö eller Skå-Edeby flygplatser bör byggas ut.

Detta är alltså situationen i dag. Utgår man sedan ifrån en viss trafikökning under de närmaste åren, vilket sannolikt kommer att inträffa, kan var och en förstå att vi redan nu måste ha två trafikflygplatser i Stockholmsregionen.

F. n. finns två trafikflygplatser i regionen, nämligen Bromma och Arlanda. Ett flertal utredningar har konstaterat att utöver Bromma och Arlanda finns bara Tullinge/Getarenområdet att tillgå för flygplatsändamål. Reservanterna, som väl ytterst syftar till att Bromma skall avvecklas, synes därför vara beredda att anlägga en ny flygplats i Tullinge/Getarenområdet. Möjligheterna att finna andra lokaliseringalternativ torde vid det här laget vara uttömda.

Av detta resonemang kan man dra följande slutsatser. Antingen menar reservanterna att Bromma skall bibehållas som flygplats eller att man skall anlägga en ny flygplats i Tullinge/Getarenområdet. Om inget av dessa alternativ väljs, blir följden att luftfarten i Stockholmsregionen redan nu måste begränsas.

Herr talman! Jag tror det skulle vara klagande för den fortsatta debatten och inför voteringen senare i dag, om reservanterna uttalar vad som verkligen är deras mening i denna avgörande fråga.

Reservanterna i utskottet har vidare – med stöd av luftfartsverkets företagsekonomiska kalkyler – kommit till den något häpnadsväckande slutsatsen att det inte finns några statsfinansiella skäl att välja Bromma. De anser tvärtom att Arlanda blir fördelaktigare. Jag hoppas att kammarans ledamöter tar detta för vad det är värt. Inom regeringen hanterar vi inte de ekonomiska frågorna på detta lättsinniga sätt.

Man kan konstatera att en upprustning av Bromma kommer att kräva investeringar på 100–500 milj. kr. Därtill kommer 43 milj. kr. för provisoriska åtgärder på Arlanda under ombyggnadstiden på Bromma samt eventuella kapacitetshöjande åtgärder under 1990-talet. Om man i en första etapp begränsar sig till att endast vidta erforderliga säkerhetsåtgärder på Bromma, kan investeringarna kortsiktigt begränsas till ca 100 milj. kr. Investeringarna på Arlanda kan senare nyttiggöras av SAS inrikestrafik.

Om man jämför dessa investeringar med kostnaderna för att permanent förlägga Linjeflygs inrikestrafik till Arlanda, så uppgår motsvarande investeringsbehov till ca 770 milj. kr. Därtill kommer investeringar för allmänflyget på mellan 80 och 200 milj. kr. samt de kostnader för temporära åtgärder för Linjeflyg på Arlanda som jag tidigare nämnde jämte eventuella kapacitetsutbyggnader under 1990-talet.

Bygger man i stället en ny flygplats vid Tullinge/Getaren beräknas investeringsbehoven uppgå till totalt 800–900 milj. kr.

Ser man till det sammanlagda ekonomiska resultatet av kapitalkostnader, driftkostnader och intäkter, så är Brommaalternativet det enda som uppfyller gällande lönsamhetskriterier, dvs. uppvisar ett positivt nu-

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

värde under en 40-årsperiod.

Det är ju självklart att man inte bara skall ta hänsyn till *en* kostnadspost i en kalkyl, vilket reservanterna gjort. Det är f. ö. så, att luftfartsverkets kalkyler inte är helt oomtvistliga när det gäller jämförelserna mellan Bromma och Arlanda. Man har t. ex. belastat Brommaalternativet med kostnader på 70 milj. kr. för en inrikesterminal på Arlanda för SAS inrikestrafik. Som framgår av propositionen kan SAS inrikestrafik – vid en återflyttning av Linjeflyg till Bromma – utnyttja den gamla utrikes-terminalen som nu rustas upp för temporär användning för Linjeflygs trafik. Vidare anser verket att ett parkeringshus bör uppföras på Bromma i motsats till Brommautredningens bedömningar att ett billigare parkeringsdäck är tillräckligt.

När det gäller Brommautredningens kalkyl för Arlanda har luftfartsverket ansett att endast kostnaden för 2 000 m av den 2 500 m långa banan bör belasta inrikestrafiken och därför reducerat kalkylen med 48–72 milj. kr. Jag kan för egen del bara konstatera att den av Brommautredningen angivna kostnaden på 240 milj. kr. för en ny bana uppstår på Arlanda vare sig kostnaden skall hänföras till inrikes- eller utrikes- trafikens konto. Flyttar man inte Linjeflyg till Arlanda så behövs den nya banan inte förrän några år efter sekelskiftet, dvs. ca 15 år senare.

Jag vill också erinra om att reservanterna helt tycks vilja bortse från de vägkostnader som blir följden av att Linjeflyg permanent förläggs till Arlanda och som f. ö. påtalats i såväl vägverkets som Stockholms läns landstings tjänsteutlåtanden och i länsstyrelsens i Stockholm remissyttrande.

Reservanterna är alltså i Arlandafallet, vilket är mycket väsentligt, benägna att helt glömma bort kostnaderna för allmänflyget, Linjeflygs merkostnader, trafikanternas merkostnader och det akuta behov av en bussterminal i Stockholms city som uppstår vid en permanent utflyttning av Linjeflyg till Arlanda.

Jag skulle kunna fortsätta med ytterligare kommentarer, men jag skall stanna här. Det jag sagt får räcka, när det gäller att hyfsa ekvationen på den här punkten.

Herr talman! Ett klagörande från reservanternas sida rörande de ekonomiska frågorna skulle vara välgörande.

Miljöfrågan har stått i fokus så länge Brommas framtid har diskuterats. För att inga missförstånd skall uppstå vill jag i likhet med vad som framgår av propositionen slå fast att trafik som bedöms medföra sanitär olägenhet inte skall få förekomma.

Alla kommunikationsmedel förorsakar buller. Detta gäller såväl bilar, tåg och båtar som alla andra former av kommunikationer. Samtidigt är det så, att transporterna måste terminera där passagerarna finns. Detta är ofrånkomligt, annars skulle transportförsörjningen äventyras. Man kan med ledning av material som tagits fram av miljö- och hälsovårdsnämnden i Stockholm konstatera att biltrafiken på i stort sett hela gatunätet i Stockholms innerstad förorsakar ljudnivåer och bullerstörningar som

är fullt jämförbara med dem som flygtrafiken vållar för de boende kring Bromma. Hur många människor som störs av gatutrafiken talas det sällan om. Vad jag vill fästa uppmärksamheten på är att vi i ett modernt samhälle får acceptera vissa störningar, om vi vill ha de fördelar som t. ex. biltrafik, flyg- och järnvägstransporter ger för människorna i vårt land.

Vad gäller frågan om antalet störda av flygtrafiken i Stockholmsregionen skall jag nöja mig med följande konstaterande. Enligt de beräkningar som gjorts av Brommautredningen och av länsstyrelsen i Stockholms län kommer ett överförande av Fokkertrafiken från Bromma till Arlanda att innebära att minst lika många människor kring Arlanda utsätts för buller som om man i stället bedriver trafiken på Bromma med ca 5 dB tystare flygplan. Frågan om Brommas framtid kan mot bakgrund härav rimligen inte vara en renodlad miljöfråga. Detta bör vi hålla i minnet under den här debatten och inför beslutet senare i dag.

Det ankommer inte på mig eller på riksdagen att ta ställning till vad dessa uppgifter innebär från sanitär synpunkt. Jag kan bara konstatera att det rimligen inte finns anledning att bedöma miljöfrågorna på ett sätt i Stockholm och på ett annat i Sigtuna.

De socialdemokratiska ledamöterna i trafikutskottet framhåller i sin reservation den stora osäkerheten när det gäller möjligheterna att anskaffa tystare flygplan. Man pekar särskilt på det yttrande som partikollegan från Stockholms kommun – miljöborgarrådet Ingrid Segerström – avgett med anledning av de fördjupade studier som en särskild arbetsgrupp utförde under sommaren i just denna fråga. Det är förvånande att man inte jämfört detta med de slutsatser som de fyra övriga deltagarna, dvs. majoriteten, i arbetsgruppen kommit till. Personligen är jag benägen att fästa tilltro till dessa deltagares bedömningar och den redovisning som lämnats beträffande möjligheterna att mellan 1981 och 1983 kunna anskaffa flygplan som är 7–10 dB tystare än Fokkerplanen.

Reservanterna i utskottet framhåller vidare att man inte kan bedöma konsekvenserna vid val av nya flygplansmodeller, deras tekniska prestanda i form av hastighet och bränsleåtgång m. m., varför det skulle vara svårt att göra närmare samhällsekonomiska ställningstaganden.

Vidare påstås att den kortare restiden mellan Bromma och Stockholms centrum mer än väl kan förloras genom de längre flygtider som plan med lägre bullernivå sannolikt skulle medföra.

De flygplansprojekt som studerats av Brommautredningen och den särskilda utredning som jag låtit genomföra har – när det gäller tänkbara ersättare till Fokker F-28 – i så gott som samtliga fall endast rört flygplanstyper som prestandamässigt är jämförbara med eller bättre än Fokker F-28. Detta gäller även driftkostnaderna och övriga kapacitetsförhållanden.

Om man nu, som reservanterna tycks tro, inte kan bedöma dessa faktorer, hur skulle då Linjeflyg kunna förklara sig berett att redan under nästa år framlägga en plan för en successiv övergång till annan flygplanstyp? Hur skulle t. ex. Swissair i november i år ha kunnat teckna

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

kontrakt om leverans av nya och tystare DC-9-plan i april 1980?

Det är tvärt emot vad reservanterna tycks tro fullt möjligt – för att inte säga ett normalt förfarande – att man på ett mycket tidigt stadium bestämmer vilka prestanda och övriga krav som en ny flygplanstyp skall uppfylla. De skäl som talar för att man under den angivna tidsperioden – dvs. åren 1981–1983 – kommer att kunna anskaffa nya, tystare flygplan är bl. a. följande.

Flygplansindustrin har sedan 1960-talet utsatts för hårda internationella påtryckningar från såväl flygbolag som luftfarts- och miljöförmyndigheter. Påtryckningarna gäller främst att utveckla tystare och mer ekonomiska flygplan.

De nya flygplansmotorer som har utvecklats och producerats under 1970-talet förenar kraven på tystgående och låg bränsleförbrukning.

De flygplansmotorer som projekteras i dag för användning under 1980-talet har ännu lägre ljudnivå och bättre drifekonomi än 1970-talets motorer.

Beslutet i Förenta staterna att ställa krav på att de civila flygplanen successivt fram till år 1985 måste uppfylla de flygbullernormer som utfärdades år 1969 innebär att åtgärder måste vidtas på ca 1 600 flygplan. Av bl. a. kostnadsskäl torde man kunna räkna med att ett stort antal äldre flygplan måste ersättas. Finansieringsfrågorna övervägs f. n. av kongressen.

En ytterligare skärpning av nu gällande internationella normer för flygplanens bulleremission har antagits i Förenta staterna, och i princip motsvarande skärpning förväntas inom kort bli internationellt antagen genom beslut av den internationella luftfartsorganisationen ICAO. De nya normerna innebär att flygplan av den storlek som Linjeflyg behöver i början av 1980-talet måste ha en ljudnivå som är minst 4–8 dB lägre jämfört med flygplan som tillverkas med nu gällande normer som grund.

De målsättningar som uppställts för 1990-talets flygplansmotorer av bl. a. myndigheterna i Förenta staterna innebär jämfört med 1970-talets motortyper en ytterligare sänkning av ljudnivån med ca 50 % och en reduktion av bränsleförbrukningen med ytterligare ca 20 %.

Bakom besluten om skärpta normer för flygbulleremission i Förenta staterna och de förväntade internationella regelskärpningarna ligger vetenskapen om att det är tekniskt och ekonomiskt möjligt att dämpa flygbullret.

Tre europeiska flygplanstillverkare har oberoende av varandra bedömt att det finns en marknad för mellan 1 000 och 2 000 flygplan av den storlek som Linjeflyg behöver i början av 1980-talet.

De tre största europeiska flygplansindustrierna har var för sig studerat fem flygplanstyper av den storlek som är aktuell för Linjeflyg. Tillverkningsbeslut förväntas inom en snar framtid. Efter beslut krävs ca tre år innan det första flygplanet kan levereras. Fattas beslut vid årsskiftet 1977–1978 innebär det att man redan år 1981 kan leverera de första flygplanen.

Som jag nämnde tidigare har det schweiziska flygbolaget Swissair i november i år tecknat kontrakt med en amerikansk flygplanstillverkare – McDonnell Douglas – om inköp av ett stort antal flygplan av typ DC-9-80 för leverans i april 1980. Den nya versionen av DC-9 har en kapacitet av 135 passagerare i Swissairs version och kommer att utrustas med en nyutvecklad version av Pratt & Withneys jetmotor JT8D. Flygplanet kommer enligt kontraktsvillkoren att med marginal uppfylla de nyligen utfärdade bullernormerna i Förenta staterna och kommer således att vara minst 4–8 dB tystare om man jämför med kraven från år 1969 och de internationella kraven från år 1971. Ett av de avgörande motiven för Swissairs beslut att ersätta tidigare versioner av DC-9 med en vidareutvecklad flygplanstyp är de klagomål beträffande buller som framförts från befolkningen kring Klotens flygplats i Zürich. Swissairs inköp av DC-9-80 är ett exempel på att man redan i dag kan anskaffa flygplan som är tystare än Fokker F-28.

Med ledning av de mycket omfattande undersökningar som jag låtit genomföra kan alltså konstateras att man kan räkna med att en eller flera flygplanstyper av den storleksklass som skulle passa Linjeflygs behov kommer att finnas tillgängliga mellan 1981 och 1983. När jag i propositionen angett att man kan räkna med att dessa flygplanstyper är 7–10 dB tystare, bör man hålla i minnet att detta upplevelsemässigt innebär en halvering av ljudnivån, om man jämför med Fokker F-28. Angivna ljudnivåer baseras på mätresultat från ett flertal av de aktuella motoralternativen, av vilka några f. n. provflygs och testkörs.

Herr talman! När jag redovisat min uppfattning om flygmaterielutvecklingen har jag grundat denna på uttalanden och utfästelser från så gott som hela västvärldens flygexpertis. Det är alltså inte någon förhoppning som jag gett uttryck för utan en seriös bedömning av den verklighet som vi redan har flera exempel på och en därpå grundad bedömning av vad som kan förväntas på området inom en nära framtid. Att antyda att dessa bedömningar inte skulle vara verklighetsförankrade är ett uttryck för att det inte spelar någon roll vilka fakta som framläggs. Man skulle nästan kunna tro att reservanternas antingen på förhand har bestämt sig för att inte tro på uppgifterna eller givit upp varje förhoppning om vidare teknisk utveckling, i tro att dagens situation markerar en definitiv slutpunkt.

Reservanternas i trafikutskottet har, med hänvisning till att det från planerings- och personalsynpunkt är nödvändigt att skapa fasta planeringsförutsättningar och eliminera de betydande olägenheterna av att hålla flygplatsfrågan öppen under lång tid, förordat ett beslut som innebär att Linjeflyg inte skall återvända till Bromma.

Det är naturligtvis lovvärt att man nu vill undanröja den osäkerhet som den förra regeringen tillskapade genom uttalanden år 1972 om att flygtrafiken på Bromma bör upphöra senast vid utgången av år 1978 utan att därefter fullfölja detta uttalande med ett förslag till riksdagen. Om man år 1974, när ULF-utredningen var remissbehandlad, hade fö-

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

reslagit riksdagen en permanent lösning på Linjeflygs lokalisering, hade man nu kunnat undvika att överföra bolagets trafik till provisoriska anläggningar på Arlanda. Samtidigt hade luftfartsverket sparat minst 43 milj. kr.

Jag vill framhålla att den handlingslinje som regeringen föreslagit och som trafikutskottets majoritet har biträtt inte på något sätt kommer att förlänga osäkerheten. Linjeflyg måste ju under alla omständigheter vistas i ett provisorium under en övergångsperiod. Uppdraget åt luftfartsverket att utarbeta en dispositionsplan och ett utbyggnadsprogram för både Arlanda och Bromma kan bedrivas under den tid som överläggningarna mellan staten och Stockholms kommun och landsting pågår. När överläggningarna är avslutade, kommer man alltså att kunna påbörja en utbyggnad av en permanent lösning, som kan stå klar lika snart som om vi nu endast börjat att planera en permanent inrikesterminal på Arlanda. Den av regeringen och utskottsmajoriteten förordade handlingslinjen kommer alltså i princip inte att förlänga osäkerheten, vilket bör jämföras med de dryga fem år som nu har förflutit sedan den socialdemokratiska regeringen uttalade sig för att lägga ned Bromma, men inte beslöt det.

Reservanterna föreslår avslutningsvis att luftfartsverkets engagemang när det gäller Bromma skall upphöra och att detta skall bli föremål för överläggningar. Om detta är bara att säga att några överläggningar inte behövs för att säga upp det gällande markavtalet mellan staten och kommunen.

I debatten om Bromma flygplats har hittills inte ägnats någon uppmärksamhet åt vilka konsekvenser som en nedläggning av flygplatsen skulle få för de människor som arbetar på flygplatsen. Motståndarna till fortsatt flygtrafik på Bromma har tidigare inte med ett ord berört hur en nedläggning av flygplatsen skulle påverka sysselsättnings- och boendeförhållandena för de människor som för sin utkomst är beroende av flygverksamheten på Bromma. Detta finner jag synnerligen anmärkningsvärt.

Det är därför angeläget att nu ta upp frågan om framtiden för de anställda på Bromma flygplats. Det antal människor som direkt skulle beröras av en nedläggning av Bromma uppgår till ca 1 400. Av dessa är knappt 900 anställda vid Linjeflyg. Inom allmänflyget berörs 280 personer. Antalet statligt anställda inom flygplatsens driftfunktioner uppgår till 180 personer. Därtill kommer ett femtiotal personer, som är anställda inom bl. a. drivmedels- och speditiönsföretag. Med ledning av den diskussion som förts om det stora värdet av att använda flygplatsområdet för andra ändamål kan man befara att en nedläggning av flygplatsen också skulle påverka arbetsförhållandena för de anställda vid SAS verksamheter på Bromma, som bl. a. omfattar huvudkontor och motorprovsningsanläggning vid Lintaverken. Det totala antalet anställda vid SAS anläggningar på Bromma uppgår till ungefär 2 000 personer.

Det rör sig alltså om sammanlagt närmare 3 400 personer, som kan få ändrade arbetsförhållanden. Räkna man även med berörda familje-

medlemmar, torde antalet människor som direkt eller indirekt är beroende av flygverksamheten på Bromma uppgå till 8 000 personer. Dessa människor har under lång tid anpassat sina bostadsförhållanden och övriga sociala villkor till arbetsplatsens belägenhet, dvs. just till det faktum att flygplatsen ligger i Bromma.

Herr talman! Enligt länsstyrelsens beräkningar skulle en sänkning av ljudnivån från flygtrafiken med ca 10 dB – vilket är en fullt realistisk målsättning – innebära att endast 700–1 100 personer skulle uppleva flygtrafiken som störande, om man utgår från trafikbullenutredningens bedömningar. Detta antal, som f. ö. är nästan exakt lika stort som om man flyttar Fokkertrafiken till Arlanda, bör jämföras med de ungefär 8 000 människor som direkt eller indirekt skulle beröras vid en nedläggning av flygplatsen.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis ta upp frågan om att bevara Bromma flygplats för endast allmänflyg och samtidigt avstå från att binda sig för en alternativ användning av flygplatsen i syfte att tillgodose behovet av handlingsfrihet när det gäller en andra storflygplats i Stockholmsområdet. Detta kommer att bli en mycket dyrköpt handlingsfrihet. Det är framför allt tre faktorer som jag i denna fråga vill fästa uppmärksamheten på.

För det första kommer det vid ett utnyttjande av Bromma för endast allmänflyg att krävas investeringar på totalt ca 80 milj. kr. Driftunderskottet kan beräknas till 4–5 milj. kr. per år. För det andra krävs att man redan om några år har färdigställt en utbyggnad av Arlanda som i en första etapp kommer att kräva investeringar på minst 500 milj. kr. Senare tillkommer kostnaderna för en ytterligare bana vid Arlanda samt betydande väginvesteringar. För det tredje kommer markområdet vid Bromma att vara outnyttjat eller användas för endast allmänflyg. Om endast allmänflyget skall använda Bromma i framtiden så erfordras ca 120 hektar av det totalt ca 270 hektar stora flygplatsområdet. Ungefär 150 hektar kommer således att vara outnyttjade under en 20-årsperiod.

Dessutom föreslås att allmänflygets framtida lokalisering skall utredas ytterligare. Denna fråga är emellertid alldeles nyligen utredd.

Mot denna bakgrund kan man rimligen inte motsätta sig att staten tar upp överläggningar med kommunen och landstinget i syfte att nå ett ekonomiskt och rationellt utnyttjande av Bromma så snart som möjligt. En förutsättning för överläggningarna är ju att trafik på Bromma inte skall innebära sanitär olägenhet för de närboende.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis vädja till kammarens ledamöter att inför voteringen senare i dag, utöver vad jag tidigare anfört, begrunda följande konstaterande.

Eftersom Bromma måste behållas för viss trafik under åtminstone en övergångstid på ca fem år – härom råder inga delade meningar – är det väl rimligt att staten tar upp överläggningar med Stockholms kommun och Stockholms läns landsting i syfte att uppnå ett för alla parter bästa

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

möjliga utnyttjande av flygplatsen.

Det är innebörden av regeringens proposition.

SVEN MELLQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu har kommunikationsministern i snart 40 minuter försökt att från sina utgångspunkter kritisera ner den reservation som vi har fogat vid utskottets betänkande. Att sedan på tre minuter bemöta honom och besvara de frågor han ställde är en fysisk omöjlighet. Därför kommer andra reseranter, herrar Hjorth och Essen Lindahl, att ta upp en del av de frågor som ställdes.

Men att herr Turesson blev chockad av reservationen var väl en överdrift. Så formulerad var den inte att en gammal parlamentariker som herr Turesson kunde bli chockad av dess innehåll.

Jag vill, om jag får vara litet elak tillbaka, säga att kommunikationsministern hade en mycket lång utläggning om resultatet av de studier som har gjorts både i Europa och i Amerika med sikte på kommande flygplanstyper. Vi är tveksamma inför sannolikheten för att just dessa studier skulle komma att resultera i att vi får fram en flygplansflotta, som håller de låga decibeltal som är en förutsättning för bevarande av Brommatrafiken. Vi tror helt enkelt inte på det. Sedan får herr Turesson återropa Swissair, SAS och alla andra flygföretag som kommer in i bilden hur mycket han vill.

Det som huvudsakligen var av intresse i det stora talet var just uppgifterna om kommande flygplanstyper. Men den stora frågan om man kan få till stånd en överenskommelse med Stockholms kommun suddades liksom markfrågan nästan bort. Dessa fundamentala frågor förbigicks med en ganska stor tystnad, även om det nämndes i själva avslutningsorden som något ganska självklart att vi skulle kunna komma fram till en överenskommelse, som innebär att Bromma flygfält ur markägarnas synpunkt skulle få bibehållas. Vi tror faktiskt inte på det heller. Här står faktiskt uppgift mot uppgift.

Jag nämnde tidigare att vi är skeptiska mot mångt och mycket av det som sägs i propositionen, och jag vill understryka det än en gång. Vi är inte så imponerade av alla de tekniska resonemang som fördes fram i det långa svaret på vad reseranterna haft att säga.

Vidare var det syftet, de ekonomiska greppen och vad som låg bakom, det lättsamma sätt på vilket vi tagit på dessa frågor osv. – men nu blinkar lamporna för fullt, och det innebär att de få minuter jag hade rätt till för min replik är gångna.

Jag hade tänkt mig att debattordningen skulle ha varit densamma som i går, att herr Turesson skulle ha börjat debatten med att hålla det inledande anförandet och att jag mot den bakgrunden skulle haft chansen att i mitt huvudanförande polemisera mot en del saker som framförts. Nu blev det inte så, trots att vi var ganska överens om den upplägningen i går kväll.

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall uppehålla mig vid en sak, men låt mig först göra ett försök till ett allmänt omdöme om det som kommunikationsministern Bo Turesson sade i sitt långa anförande. Det som präglade anförandet och som jag tyckte var typiskt för innehållet i det var en rad av förhoppningar. Man hoppas att allting skall kunna gå bra och fungera på sätt som föreslås i propositionen och som den borgerliga utskottsmajoriteten har förordat.

Bo Turesson anklagade reservanterna för att de hade ytterst litet konkret att komma med i vissa avseenden. Jag skulle kunna säga precis samma sak till honom: sedan jag läst propositionen och efter att ha tagit del av kommunikationsministerns anförande tycker jag att där finns ytterst litet konkret men väldigt mycket lösa resonemang och förhoppningar kring hela den här frågan.

Bo Turesson säger att frågan om Bromma flygplats inte kan vara en ren miljöfråga. Jag har inte hört att någon här i debatten har påstått detta. Jag vet inte varför Bo Turesson har så starkt betonat det. Jag sade att det avgörande inte kan få vara om flygpassagerarna får 15–20 minuters kortare resväg eller ej, och jag sade att de restriktioner som miljöaspekterna föranleder måste vara av avgörande betydelse. Det är detta som skiljer reservanterna och mig å ena sidan och kommunikationsministern å den andra. Kommunikationsministern är tydligen inte beredd att tillmäta miljöaspekterna den *avgörande* betydelsen. Det är inte bara så att han anser att detta inte kan vara en ren miljöfråga, utan han vägrar också att tillmäta miljöfrågorna den avgörande betydelse som jag menar att man måste tillmäta dem.

Vi vet alla att miljö- och hälsovårdsnämnden i Stockholm alltsedan 1960 vid många tillfällen motarbetat jetflyget på Bromma och gjort vad den kunnat för att få bort det. Det har varit enhälliga ställningstaganden av miljö- och hälsovårdsnämnden i Stockholm. Likaså har en majoritet av de politiska partiernas representanter i Stockholms kommunfullmäktige, i Stockholms läns landsting och här i riksdagen tidigare klart uttalat sig för en flyttning av flyget från Bromma.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Sven Mellqvist klagade på min, som han sade, långa utläggning, där jag skulle ha refererat till en mängd utredningar som gjorts i både Europa och Förenta staterna rörande den tekniska utvecklingen av flygplan. Ja, det är sant att en lång utredning gjordes och att det kanske var en lång beskrivning av den som presterades, men detta, Sven Mellqvist, var för att vi skulle förvärva ett vederhäftigt kunskande på området – för att vi skulle slippa *tro* så mycket och i stället *veta* så mycket mera.

Sven Mellqvist sade också att det saknas bedömningar i både propositionen och mitt anförande av möjligheterna att nå en överenskommelse med Stockholms kommun och Stockholms läns landsting i mark-

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

frågan. Ja, det är riktigt att vi inte har presterat några sådana bedömningar. Vi vill nämligen tala sakligt om de här tingen, när vi vet någonting om dem, men vi vill inte spekulera i dem. En annan sak är naturligtvis att jag tror på förnuftet, även hos Stockholmskommunens politiker.

Det var en sak till som Sven Mellqvist berörde. Han kunde inte riktigt förstå att jag blev chockad när jag såg de argument som reservanterna anfört. Det är tråkigt att Sven Mellqvist inte fattar vidden av den brist i reservanternas argumentering som består i att de inte fått klart för sig att Stockholmsregionen behöver två trafikflygplatser. I annat fall måste vi ju minska trafikflyget i Stockholmsregionen. Vill herr Sven Mellqvist ta ansvaret för detta? Det vill inte regeringen.

Tore Claeson påstod att jag vägrade att tillmäta miljöfrågorna en avgörande betydelse. Då har väl Tore Claeson hört på dåligt? Men det kan ju vara förklarligt efter alla kvällars och nätters arbete här i riksdagen att man slumrar till ibland. Jag sade vid åtminstone två tillfällen i mitt anförande att "en förutsättning för trafik på Bromma är att den inte skall innebära sanitär olägenhet för närboende" – nu läser jag ordagrant ur mitt manuskript, och det hoppas jag att jag gjorde också när jag framförde det nyss. Men jag sade också att det inte är kommunikationsministern eller regeringen som avgör vad som är en sanitär olägenhet, utan det gör miljö- och hälsovårdsnämnden i kommunen. Det beslut som denna nämnd har fattat – vilket innebär att man konstaterat att det f. n. är en sanitär olägenhet där – gäller trafik med flygplanet Fokker F-28 i dess nuvarande version.

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är konstaterat att jetflyget faktiskt är förenat med sanitär olägenhet för de boende. Om man drar ut konsekvenserna av vad kommunikationsministern säger skulle det alltså vara helt klart att flyget skulle bort från Bromma flygplats.

Det är riktigt som kommunikationsministern säger att de bestämda uttalandena om sanitär olägenhet hänger samman med den här flygplanstypen. Men det förändrar inte det förhållandet att samma problem kommer att dyka upp på nytt, om linjeflygtrafiken skall komma tillbaka till Bromma igen. Vi vet i dag alldeles för litet om de konkreta möjligheterna att lösa de bullerproblem som faktiskt innebär sanitära olägenheter för de kringboende, för att man skall kunna fatta ett sådant beslut i Brommafrågan som utskottsmajoriteten i dag vill göra.

Det material som finns tillgängligt alltsedan 1950-talets början pekar entydigt på att de sanitära olägenheterna och miljöaspekterna är av sådan storleksordning och omfattning att det borde vara odiskutabelt att Bromma flygplats successivt skall avvecklas helt som flygplats mitt inne i Stockholms kommun.

SVEN MELLQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr kommunikationsministern anförde att det praktiskt taget inte har hänt någonting under de år då socialdemokraterna hade det här departementet utan att det är just nu, på de här 14–15 månaderna, som de verkligen stora sakerna har inträffat. Att Arlanda tillkom, att Bromma byggdes ut, att vi fick en mängd olika flygplatser under de åren – det är av noll och intet värde. Men just nu, sedan herr Turesson tillsatt denna utredning och den har gett sitt resultat, har de verkligen djärva linjerna äntligen kommit in i svensk flygtrafik.

Därefter går herr Turesson över till tro och vetande. Ja, men hur mycket är tro i denna proposition som ni har presenterat för riksdagen? Det är mycket stora frågor som reser sig där. Det är långt ifrån något vetande, utan det är förhoppningar om nya motorer, att man skall kunna träffa avtal, att man har gott om pengar att satsa – för vi kan ju skaffa fram pengar, sade herr Turesson. Ja, det har man nog märkt – att den nuvarande regeringen försöker skaffa fram pengar. På vilket sätt dessa pengar sedan skall återbetalas är en helt annan fråga.

Ja, herr Turesson, vi kommer väl inte så mycket längre i den här debattomgången. Vi kan möjligtvis anteckna oss mot slutet av den långa talarlistan och närmare penetrera de synpunkter som har framförts från båda hållen, inte minst de synpunkter som herr Turesson har gjort sig till talesman för. De är, tycker jag nog, exempel på att det har blivit nya tag, dock inte djärva tag, i det departement som förestås av herr Turesson.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Herr Tore Claeson säger att samma problem av sanitär art dyker upp på Bromma om linjeflygtrafik kommer tillbaka, och jag antar att han menade i vilken form som helst, med vilka plan som helst, med hur tysta plan som helst. Ja, det är inte mycket idé att resonera med en företrädare för en sådan uppfattning. Jag kan bara konstatera att Tore Claeson företräder en otroligt statisk syn och inte har någon tro på utveckling.

Sven Mellqvist säger till sist att det inte är mycket idé att fortsätta debatten längre, för den leder inte till någonting. Nej, det tror jag – att en debatt inte leder till någonting om man, som Sven Mellqvist gör, i ett par avseenden lägger ord i min mun som jag aldrig har sagt. När sade jag att den gamla regeringen inte gjort ett dugg? Jag sade att den gamla regeringen inte fattat något beslut om Brommas nedläggning. Det var det enda som kan användas som uttryck för kritik. Vad har det med den här saken att göra att Arlanda och Sturup byggdes? Det hör ju inte hit. Frågan är om det har blivit någon onödig fördröjning eller någon onödig tid av ovisshet på grund av åtgärder eller brist på åtgärder från den gamla eller den nuvarande regeringen.

När sade jag, Sven Mellqvist, i det anförande som jag höll nyss, att "vi kan skaffa fram pengar"? Detta har jag inte sagt ett ljud om i det

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

anförandet. Vi får ägna oss åt litet forskning i det blivande protokollet; jag har lämnat mitt manuskript till stenograferna.

Men jag försäkrar ännu en gång att jag delar Sven Mellqvists uppfattning att på sådana här premisser – när man lägger helt andra ord i motpartens mun än han någonsin har sagt – är det inte mycket idé att diskutera.

Andre vice talmannen anmälde att Sven Mellqvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Jag är något förvånad över vår käre kommunikationsminister. Man känner inte igen något av de vänliga och försiktiga tongångarna i propositionen – de verkade både trevande och osäkra. Det har tydligen hänt någonting sedan propositionen framlades, för nu är det väldigt tvärsäkert att det inte finns något annat än Bromma att resonera om. En konsekvens av den inställningen måste väl vara att det är helt onödigt att utreda alternativet Arlanda med fullständig disposition och byggnadsplan för Linjeflyg.

Det verkar som om han är rädd för vår reservation eftersom han så energiskt argumenterar mot den. Men kanhända det finns anledning till detta. Jag hoppas att få tillfälle om en stund att kommentera de invändningar han hade mot vår reservation.

Jag vill bara först säga, vilket också har framgått av Sven Mellqvists och Bo Turessons anföranden, att flygplatsfrågan i Stockholmsregionen är ingen ny fråga. Den har varit föremål för en rad olika utredningar och förslag, men det behöver jag inte gå närmare in på. Även riksdagen har vid flera tillfällen diskuterat frågan.

En utflyttning av LIN:s verksamhet till Arlanda måste av flygsäkerhetsskäl ske så snart som möjligt – det är vi väl överens om. Därför har luftfartsverket planerat och projekterat för detta med sikte på en överflyttning den 1 januari 1979. Länsstyrelsen har också förbjudit LIN att från detta datum trafikera Bromma flygplats med sina Fokker F-28-plan.

Den nya flygplatsutredningen, BRU, vars resultat ligger till grund för den proposition vi nu behandlar, fick till uppgift av den borgerliga regeringen, som kommunikationsministern har sagt här, att skyndsamt klarlägga förutsättningarna för att i någon form bibehålla Bromma flygplats. Utredningsmannen har, förefaller det mig, känt sig pressad att för regeringen presentera ett godtagbart alternativ för fortsatt användning av Bromma som inrikesflygplats.

Från början trodde väl alla att man utan alltför stora ombyggnader och kostnader skulle kunna inom det nuvarande området använda Bromma för detta ändamål. När luftfartsinspektionen kom fram till att detta från säkerhetssynpunkt var helt omöjligt ändrades förutsättningarna så att även en utökning av flygplatsområdet med flyttning av Bällstavägen,

slopande av tvärbanan m. m. kunde tänkas. Men luftfartsinspektionen konstaterade trots detta nya läge att mycket omfattande åtgärder beträffande banan, stråket, taxibanor och hinderförhållandena erfordrades för att flygplatsen i huvudsak skulle kunna uppfylla normerna för en modern flygplats i banklass II. Oaktat detta, sade inspektionen, kan normerna inte helt uppfyllas. De åtgärder som behövs är liktydiga med en helt ny flygplats.

Utredningsmannen har enligt min mening tagit ganska lätt på bultproblemen. Det kanske kan förklaras av att han arbetat under stor tidspress. Han har också överskattat kostnaderna för övriga alternativ och tämligen lättvindigt avfärdat Arlanda som ett huvudalternativ till Bromma som inrikesflygplats i framtiden. För alla andra bedömare har det ändå stått klart att valet måste stå mellan Bromma och Arlanda. Luftfartsverket har dessutom i sitt remissvar kommit fram till att utredningen har räknat med för höga kostnader i Arlandaalternativet och för låga kostnader i Brommaalternativet. Jag skall återkomma till det sedan.

BRU anser att Bromma har så stora fördelar att det är värt att satsa på som bas för huvuddelen av det svenska inrikesflyget. De åtgärder som behöver vidtas för detta är dock mycket omfattande, tillägger för-siktigtvis utredningsmannen.

Departementschefen säger i propositionen att det är önskvärt att Bromma flygplats även på sikt bibehålls för kombinerat inrikes- och allmänflyg. Men som jag sade i början verkar inte kommunikationsministern helt övertygad om detta. Han konstaterar att viss osäkerhet råder i fråga om den på grundval av trafikprognoserna bedömda utbyggnadstakten på Arlanda och han nöjer sig i stort i propositionen med en redovisning av utredningens förslag och remissinstansernas synpunkter. I det kortsiktiga perspektivet framhålls i propositionen att åtgärder bör vidtas för en överföring av inrikesflygtrafiken med F-28 till Arlanda den 1 januari 1979. Nu önskar man för den skull rusta upp den gamla utrikeshallen. Departementschefen anser att det finns förutsättningar för LIN att efter ungefär ett år – från 1979 räknat, antar jag – återflytta till Bromma om man bara ser det från byggnadstekniska och säkerhetsmässiga synpunkter. Bo Turesson anser väl helt enkelt att det inte är möjligt att på så kort tid flytta tillbaka, utan det är bara ett löst antagande.

Jag kan emellertid hålla med statsrådet om flygets stora betydelse. Vi har här samma uppfattning, nämligen att flygplatsfrågan i Stockholmsregionen på längre sikt är en fråga av nationellt intresse och att lokala miljömässiga skäl väger tungt härvidlag. Till skillnad från BRU kom också statsrådet fram till – och det tycker jag är bra – att det för den permanenta lösningen i vad gäller inrikesflyget endast finns alternativen Bromma och Arlanda.

Statsrådet kom också in på olika ekonomiska jämförelser som han inte tagit upp i propositionen. Man kan givetvis göra sådana jämförelser på olika sätt, men man måste se frågorna i det längre perspektivet. Om

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

man belastar det ena alternativet med en sak, så måste den återkomma på det andra för att det skall bli jämvikt.

Jag vill framhålla att luftfartsverket har visat att Arlandaalternativet från statens synpunkt är ekonomiskt likvärdigt med Brommaalternativet. Gullnäsutredningen har räknat med för låga siffror när det gäller Bromma. Man har t. ex. överskattat de befintliga elektriska anläggningarnas användbarhet. Det tillkommer också ökade kostnader för plattformar, och man måste dessutom bygga ett parkeringshus eftersom parkeringsutrymmet skulle komma att bli mindre än vad utredningen räknat med. Beträffande Arlandaalternativet noterar luftfartsverket att utredningen inte redovisar de belopp som för Arlanda tagits fram i luftfartsverkets utredning Arlanda 80. Det gäller bl. a. investeringar i tredje banan, som belastas för högt om man här enbart räknar med inrikesflyget – och det är ju ändå den jämförelsen man skall göra. Likaså är jämförelseberäkningen beträffande SAS permanenta terminal enligt luftfartsverket felaktig. Från verkets sida kom man fram till att kostnadsramarna för Bromma blir ca 175 milj. kr. högre än vad utredningen räknat med, och för Arlanda blir kostnaden i stället 119 milj. kr. lägre.

Man kan givetvis anlägga många andra aspekter på kostnadsfrågorna. Förlägger man all trafik till Arlanda får man genom en större kapacitet en hel del stordriftsfördelar för restaurangnäring, catering, reklam, biluthyrning, försäljning och mycket annat. Därtill kommer att det blir lägre driftkostnader för luftfartsverket på Arlanda – det bör man inte heller glömma bort. Jag vill slutligen ta upp ytterligare en sak när det gäller kostnadsfrågorna som inte har nämnts här tidigare. Om man förlägger inrikesflyget till Bromma måste man redan omkring år 1985 flytta ut delar av allmänflyget. Kostnaderna för detta måste också tas med i beräkningen.

Jag vill instämma med Sven Mellqvist i att det är inte möjligt att i dag fatta ett beslut om återflyttning till Bromma. Det har vi också framfört i vår gruppmotion som så illa har kritiserats av kommunikationsministern.

När det gäller kapaciteten vill jag hålla med statsrådet om att det behövs två flygplatser inom Stockholmsområdet: Arlanda för inrikesflyg, utrikesflyg och charter samt Bromma – om nu de kommunala myndigheterna går med på det – för allmänflyg. Skulle Stockholms kommun gå emot fortsatt användning av Bromma för allmänflyg, då måste man försöka lösa den frågan gemensamt. För min del tycker jag emellertid att Bromma mycket väl kan användas för allmänflyget i många år framåt.

Arlanda har med tillkomsten av en tredje bana kapacitet fram till omkring år 2020. Det är en tidrymd på 40 år, och jag tror inte att vi i dag behöver planera för längre tid. Möjligen är det riktigt att försöka göra vissa markreservationer för att gardera sig för framtiden, och i det sammanhanget har man ju nämnt alternativet Tullinge/Getaren. Har man inget annat alternativ måste man ta det. Om man skall tro på prognoserna – om inte de ekonomiska utsikterna förvärras än mer – kommer

flyget att utvecklas, och då måste det bli ännu en flygplats för det tunga flyget. Men det behöver vi som sagt inte ta ställning till i dag – det ligger långt fram i tiden.

En återflyttning kräver omfattande åtgärder på Bromma. En förut-sättning för en återflyttning är att man kommer överens med de kom-munala myndigheterna. Innan man går in i förhandlingar med kom-munen är det en viktig sak som måste klargöras. Det vore bra om kom-munikationsministern ville tala om hur han tänker sig den saken – jag har inte fått något riktigt grepp om det.

Kommunikationsministern talade om de tystare plan som skall kom-ma; det gjorde Rolf Clarkson tidigare också. Jag vill då hänvisa till vad reservanten, fru Segerström, i den speciella tekniska utredningen säger. Jag antar att kommunikationsministern inte ifrågasätter hennes faktiska uppgifter. Det är oklart vilka plan som kommer att finnas och vilka av de här tystare planen som kommer att bli lämpliga för Linjeflyg. Jag tror säkert att det kommer tystare plan, men frågan är när de kommer. Jag tror för min del att det dröjer ganska länge, eftersom man i dag inte en gång har dem på ritbordet, som Sven Mellqvist uttryckte det. Därför torde det dröja innan de kommer i serietillverkning och kan bli ekonomiskt fördelaktiga för Linjeflyg.

Det trettonde och sista Fokkerplanet har ännu inte levererats, och man kan ju inte avveckla dem direkt när man har fått dem. Från LIN:s sida har man sagt att det är möjligt att man successivt kan byta ut två plan per år. Man måste också hinna med att utbilda på det nya planet. Det torde då dröja åtskilliga år innan man har bytt ut hela F-28-flottan. Det kan ta bortåt 10 år, pessimistiskt räknat.

Är det då regeringens och kommunikationsministerns avsikt att så snart som möjligt flytta tillbaka F-28 till Bromma? Det måste ju bli konsekvenserna av hela resonemanget.

LIN har sagt att man inte alls vill dela upp trafiken på Arlanda och Bromma. Då måste man såvitt jag kan förstå ganska snart flytta tillbaka Fokkern, om vi i dag beslutar att Bromma skall användas. Hur ställer sig hälsovårdsnämnden i Stockholm till framtidsutsikterna att under åtskilliga år ännu få dras med buller och elände? Det vore bra om vi kunde få klarhet i det. I varje fall måste statsrådet klarlägga det inför de kommande förhandlingarna med Stockholms kommun.

Vi säger i vår motion att oklarheten om inrikestrafikens förläggning under 1980-talet innebär nackdelar. Jag har nämnt någon av dem. Genom att det dröjer så länge innan man kan fatta beslut om detta, vore det bäst för alla parter om man nu klart sade ifrån att Bromma inte längre är aktuellt för inrikesflyget. Jag tror att ett sådant besked vore värdefullt.

Det är klart att det kan bli svårigheter för personalen, och dem måste man lösa på bästa sätt. De anställda måste beredas arbete på Arlanda. Men märk väl att de under flera år i alla fall måste åka till Arlanda och arbeta, så det blir inte någonting som kommer abrupt utan de vänjer sig.

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

För Sigtuna kommun och flygbolaget måste det vara fördelaktigt att veta hur lång tid personalen blir kvar på Arlanda. Blir det tre år, eller blir det permanent? Om man från början vet att personalen kommer att bli kvar på Arlanda måste det vara lättare att lösa problemen. Det kommer att underlätta den kommande behandlingen mycket.

Jag tycker inte att vi skall bygga ett beslut i dag på lösa antaganden – tro och hopp, som Sven Mellqvist sade. Därför anser jag det vara bäst om vi säger att inrikesflyget skall ligga på Arlanda i fortsättningen.

Vi befinner oss i riksdagens julrush, därför skall jag nu avstå från ytterligare argumentering. Jag vill emellertid yrka bifall till reservationen av Sven Mellqvist m. fl. Det innebär bifall till motionerna från socialdemokraterna och folkpartiet och ett godkännande i stora delar av tankegångar i center- och vpk-motionerna. Ett bifall till reservationen betyder att Brommafrågan äntligen får ett slut och att berörda parter vet efter vilka riktlinjer de skall planera.

ROLF CLARKSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Det märks att Nils Hjorth är ledamot av luftfartsverkets styrelse; han känner sig tydligen betydligt mer pressad av verkligheten än Sven Mellqvist gjorde.

Jag vill kraftigt protestera mot att Nils Hjorth hävdade att landets justitiekansler skulle ha varit pressad och manipulerad av regeringen när han gjorde sin utredning. Såvitt är mig bekant är sanningen den att Gullnäs inte förrän i slutskedet av sin utredning bestämde sig för vilket yttrande han skulle avge i frågan. Då hade han noggrant undersökt alla auspicer för flygplatsbehovet i Stockholmsregionen. Jag tycker inte det var trevligt att Nils Hjorth gjorde detta angrepp.

Nils Hjorth medger nu äntligen att det behövs två flygplatser i Stockholmsregionen. Om han inte vill göra Bromma flygplats till en dyrbar allmänflygplats erkänner han därmed också att Bromma behövs för flygutvecklingen i Stockholmsregionen.

Jag förstår inte heller den skepsis som man från socialdemokratiskt håll ger till känna när det gäller tron på den tekniska utvecklingen. Faktum är att för några veckor sedan landade och startade ett flygplan kallat Air Bus, vars passagerarkapacitet är tre fyra gånger så stor och som är tre gånger så tungt som Fokker F-28 som i dag används på Bromma men är tystare än F-28. Är det då orimligt att tänka sig att med den prototyp som alltså redan finns skall det kunna framställas mindre plan på mycket kort tid? Den utvecklingen tror jag på.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Låt mig med några ord försöka kommentera en del av Nils Hjorths anförande.

Han sade först att det skulle vara billigare att ha all flygtrafik på Arlanda, och han anförde olika skäl för det. Det kan väl tänkas, även om stordrift inte alltid är det rationellaste eller ger den bästa servicen, men

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregio-
nen*

det skall vi inte diskutera nu. Det tråkiga är emellertid att allt inte får plats på Arlanda – det är till fullo bevisat – och därför måste vi ha två flygplatser i Stockholmsregionen. Det sade också Nils Hjorth i nästa andedrag, och det glädde mig verkligen att vi är helt överens på den punkten.

Nils Hjorth konstaterade då att de två flygplatser som vi har och åtminstone för överskådlig tid skall ha i Stockholmsregionen är Arlanda och Bromma. Gör man det konstaterandet, måste man också acceptera vad vi har sagt i propositionen och vad utskottsmajoriteten håller med om, att man måste ta upp förhandlingar mellan staten å ena sidan och Stockholms kommun och Stockholms läns landsting å andra sidan. Jag antar att Nils Hjorth också drar den slutsatsen. Då har jag svårt att förstå hur Nils Hjorth skall kunna rösta på reservationen. Har Nils Hjorth den uppfattningen som jag nu logiskt har resonerat mig fram till att han måste ha, då måste Nils Hjorth också rösta på utskottets förslag. Det gläder mig mycket.

Sedan kommer vi till frågan om vilka erfarenheter och kunskaper som utredaren och hans medarbetare har kunnat skaffa sig och förmedlat till oss. Då skall vi ha klart för oss att de fördjupade studierna av utredningsmannen tillsammans med hans medarbetare och ordföranden i Stockholms kommuns miljö- och hälsovårdsnämnd gjordes efter det att Brommautredningen presenterades. Den kan alltså inte finnas med i det sammanhanget.

Nils Hjorth hoppades att jag inte ifrågasatte att den uppfattning som ordföranden i Stockholms miljö- och hälsovårdsnämnd givit uttryck åt var vederhäftig. Nej, naturligtvis inte: det är hennes uppfattning, och jag kan inte på minsta sätt bestrida att hon har den. Men mot den står ju uppfattningen hos de fyra andra ledamöterna i den här gruppen – vederhäftiga och kloka människor, som såg precis samma saker som fru Ingrid Segerström men drog andra slutsatser, vilket de har rätt att göra. Jag har bara konstaterat att de är fyra och hon ensam. Jag fäster mig mer vid deras bedömning än hennes, och jag har rätt att göra det. Men jag bestrider inte att hon har den uppfattning hon har och att hennes uppfattning är ärligt grundad – det är självklart.

Jag övergår sedan till frågan om hur fort Linjeflyg kan byta ut flygplansflottan när man skall återvända till Bromma med andra plan. Linjeflyg bearbetar frågan, och ledningen har sagt att man är beredd att presentera en plan för utbyte av flygplansflottan. Det är klart att ett byte till tystare plan som inte medför sanitära olägenheter är en förutsättning för återflyttningen till Bromma.

NILS HJORTH (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först till Rolf Clarkson säga: Jag hade uppfattningen att utredningsman Gullnäs var pressad av regeringen att få fram ett acceptabelt alternativ. Det stöder jag på att Gullnäs i slutomgången avfärdade Arlanda som motalternativ till Bromma – och det tycker jag

egentligen är fantastiskt. Han måste alltså avfärda det i ett tidigare skede för att få bort det ur slutbedömningen.

Kommunikationsministern säger att jag måste rösta med utskottet. Det skall jag naturligtvis inte göra, och det tror säkert inte statsrådet heller. Jag anser att allmänflyget är en kommunal uppgift, och det måste bli förhandlingar mellan Stockholms kommun och luftfartsverket eller regeringen. För min egen del anser jag att Bromma under många år mycket väl kan användas för allmänflyget – för hur lång tid får bli en kommunal bedömningsfråga. Och sedan dröjer det länge innan vi behöver ytterligare flygfält i det här området. Det är min bestämda uppfattning att det är helt uteslutet att flytta ut allt allmänflyg till Arlanda, och där tror jag vi är överens.

Beträffande de olika planen och vad fru Segerström anser: Jag frågade kommunikationsministern om han ifrågasatte de faktiska uppgifter som hon lämnade. Jag skall be att få citera ur hennes särskilda yttrande: "I verkligheten framgår av rapporten att de studerade projekten redovisar bullerreduceringar för de enskilda flygplanen från 1–9 dB." Det är alltså inte bara de högsta talen man skall använda för alla plan, och sedan beror det på vilket projekt man fastnar för. Hon säger vidare: "I rapporten tillmäts endast tre eller eventuellt fyra projekt av de åtta studerade någon betydelse som alternativ till Fokker F-28 på Bromma." Det finns alltså några mycket tysta plan. Men det är kanske ekonomiskt fördelaktigare att ta andra mera bullrande plan, och då blir läget besvärligare igen.

ALFRED HÅKANSSON (c):

Herr talman! Brommayoutredningen, som enligt direktiven hade att fylla tomrummet i underlaget för ett beslut om Bromma flygplats framtid, har på ett föredömligt sätt kompletterat tidigare utredningar. Utredningen har trots den korta utredningstiden belyst Brommas möjlighet att tjäna som trafikflygplats och därtill även satt in Bromma i ett större perspektiv, nämligen frågan var Stockholmsregionens inrikesflygplatser bör lokaliseras.

Jag vill gärna understryka att flygplatsfrågan i Stockholmsregionen inte är endast ett lokalt spörsmål utan också en fråga av nationell betydelse och därför bör bedömas som synnerligen viktig, vilket även trafikutskottet framhåller i sitt betänkande. Brommayoutredningen, liksom tidigare ULF-utredningen, har kommit fram till att för det reguljära inrikesflyget finns endast tre platser inom Stockholmsregionen att välja på, nämligen Bromma, Arlanda och Tullinge/Getaren.

Från olika instanser framhålls flygets betydelse i det totala transportsystemet och för samhällsutvecklingen i stort. Vårt geografiska läge kräver ett utrikesflyg, som medför god kontakt mellan svenskt näringsliv och omvärlden. Men även inom landet krävs ett väl fungerande inrikesflyg. Detta framgår klart av den snabba utveckling som skett de senaste 15 åren beträffande utbyggnaden av inrikesflygnätet.

Av det totala antalet flygresor i inrikesflygfart har huvuddelen sin

start- eller målpunkt förlagd till Bromma eller Arlanda. Med hänsyn till den stora tyngd som Stockholmsregionen följaktligen har i inrikesflygnätet måste det vara av största betydelse att flygplatsfrågorna i regionen löses på ett för hela landet tillfredsställande sätt. Vidare måste vid flygplatslösningen beaktas, som trafikutskottet framhåller, kravet att inrikesflygresor skall förenas med rimliga markresetider för att inte den tidsvinst som själva flygningen ger skall förloras.

Bromma är i detta sammanhang det bästa tänkbara alternativet, vilket bör vara en stark motivering för dess bibehållande. Utredningen framhåller även Brommaflygplatsen som den bästa i Stockholmsregionen ur flygväderlekssynpunkt.

Vid den framtida flygplatsplaneringen följer propositionen utredningens bedömning, nämligen behovet av två flygplatser för det tunga flyget inom regionen. Med en något lugnare utvecklingstakt i flygtrafikökningen framöver än den under senare år skulle den samlade kapaciteten för Bromma och Arlanda flygplatser täcka behovet en bra bit in i framtiden. Vid bedömning av de ekonomiska investeringarna vid de olika alternativen Bromma, Arlanda och Tullinge/Getaren ger Brommaalternativet den bästa förräntningen. Därtill kommer också en betydande vinst i kortare marktransporter till Bromma jämfört med transporter till Arlanda. Marktransporterna för Brommas del ger därtill en bättre fördelning genom mer direkt förbindelse till och från flygplatsen. För Arlandas del förekommer ett betydande antal s. k. tvåstegsresor med övergång i Stockholms centrum.

Ett viktigt inslag i diskussionen om Brommaflyget är miljökonsekvenserna. Frågan om bullret har dominerat debatten under senare år och även förekommit i dagens överläggning. Denna fråga har intagit en framträdande plats i utredningen, och förutsättningen för den framtida trafiken på Bromma är att bullret inte innebär sanitär olägenhet för närboende.

Åtgärder mot bullret har föreslagits i utredningen, såsom bättre isolering av bostäder och i vissa fall inlösen av fastigheter, och kostnaderna för detta ingår i kalkylerna. Utredningen har också tagit upp frågan om vilka åtgärder som kan vidtas på flygplanen för att få till stånd en tystare gång. Därför har utredningen utfört särskilda studier hos olika flygplans-tillverkare om flygmaterielutvecklingen och om olika tekniska möjligheter att reducera bullret vid källan, flygplanet. Flera remissyttranden hälsar med tillfredsställelse tystare plan; bullret vid start och landning kan vara störande även vid andra flygplatser.

De internationella bullernormerna har i olika etapper anpassats till krav på mera tystgående plan, vilket under de senaste åren inneburit betydande bullerreduceringar. Arbetet med detta fortsätter och tillverkarna lovar betydande reduceringar i en snar framtid.

Huvuddelen av remissvaren understryker bibehållande av Bromma flygplats för inrikesflyg som mycket betydelsefullt. Detta gäller särskilt med tanke på närflygplatserna, som väntas få en betydande nedgång

i trafiken och därmed sämre förräntning av sina anläggningar om Bromma försvinner som inrikesflygplats. Linjeflyg gör samma bedömning: en utflyttning till Arlanda innebär minskad trafik.

Nils Hjorth sade att den proposition som nu behandlas var, om jag uppfattade honom rätt, något svävande. Men propositionen är ju en fortsättning på Brommautredningen, som en majoritet i luftfartsverkets styrelse har godtagit. Luftfartsverket är den myndighet som har den bästa insynen i dessa frågor, och jag förmodar att vi kan sätta stark tilltro till dess bedömningar. Nils Hjorth är en av dem som reserverat sig i verkets styrelse, men jag anser nog att majoritetens uttalande i detta fall väger tyngst.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag understryka den allmänna önskan och förväntan som finns att Bromma kan fortsätta som flygplats, och jag instämmer i propositionens förslag om att så skall ske för inrikes- och allmänflyg. Detta är dock under förutsättning att hänsyn tas till de restriktioner, inte minst när det gäller miljön, som kan komma att föreskrivas och vidare att det sker efter förhandlingar med Stockholms kommun och landstinget och i överensstämmelse med de krav som uppställs av kommunala och regionala myndigheter.

NILS HJORTH (s) kort genmäle:

Herr talman! Alfred Håkansson tyckte att jag hade sagt något om att propositionen är svävande. Det är den väl. Den andas osäkerhet, liksom utredningarna om Bromma och inrikesflyget. Det var detta jag ville säga.

Sedan säger Alfred Håkansson att luftfartsverket ändå yrkat bifall till propositionens förslag. Ja, men märk väl att man säger att bägge alternativen är ekonomiskt likvärdiga och lika fördelaktiga också ur andra synpunkter. Vad som vägt över till Brommas förmån är att man räknar med något lägre trafikantkostnader i Brommaalternativet. Det är den enda skillnaden, Alfred Håkansson.

Gentemot detta har jag och Arne Lundberg reserverat oss i luftfartsverkets styrelse. Vi menar att ur många andra synpunkter – inte minst miljömässiga – är Arlanda att föredra. Läger man en stor flygplats, som kommer att växa undan för undan när det gäller trafiken, i ett tätbefolkat område som Bromma, kommer man inte ifrån miljökonsekvenser, även om man om sju eller tio år fått tystare plan. I varje fall kommer tiotusentals människor att bli irriterade och störda, framför allt på sin fritid, av flyget.

ALFRED HÅKANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Nils Hjorth var inne på de ekonomiska bedömningarna, där experterna har olika varianter. Jag går ut ifrån en mera långsiktig bedömning. Det har betonats kraftigt i utredningen och i propositionen att vi i en framtid behöver två flygplatser inom Stockholmsregionen. Då har man en bra grund i Bromma och Arlanda.

Vi är helt överens om att om Bromma skall få fortsätta förutsätter

detta att bullret minskas, så att det inte längre är att betrakta som sanitär olägenhet. När det gäller bullerproblemet är det helt naturligt att inte bara bullret från flygplanen är att bedöma som störande och som sanitär olägenhet. Vi har ju ett mycket starkt buller från marktrafiken. Om jag inte missminner mig, så gjordes i samband med diskussionerna om att lägga ned nattflyget på Bromma 1975 ett mycket kraftigt understrykande från de boendes sida att det inte var så mycket störningen från flygplanen som oroad dem utan den störning som förorsakades av marktrafiken i samband med denna nattliga flygning.

NILS HJORTH (s) kort genmäle:

Herr talman! Alfred Håkansson nämnde de ekonomiska fördelarna med Bromma, framför allt i den långsiktiga bedömningen. Men när det gäller den långsiktiga bedömningen är faktiskt Arlanda billigare genom att driftkostnaderna för luftfartsverket blir förmånligare. I det långa loppet är Arlanda ett bättre alternativ.

När det gäller miljöfrågan råder det inget tvivel om att Arlanda är bättre än Bromma – det tror jag att även Alfred Håkansson kan hålla med mig om.

Vidare tillkommer en del andra fördelar med en förläggning av inrikesflyget tillsammans med utrikes- och charterflyget. Man får ju då en samordning och slipper transfern, vilket måste vara en stor fördel för berörda passagerare. Slutligen slipper man också utredningskostnaderna för Bromma, och man slipper de dubbla flyttningskostnaderna för LIN, om man väljer att stanna kvar på Arlanda.

Det är detta tillsammans som har gjort att jag tycker att Arlandaalternativet väger över för inrikesflyget i Storstockholmsregionen.

ALFRED HÅKANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Ja, vi kan ha olika uppfattningar om hur vi skall matcha den här frågan. Nils Hjorth sade att det skulle bli lägre driftkostnader på Arlanda, men där är det ett faktum som vi inte skall glömma, nämligen kostnadsskillnaden när det gäller marktransporter. Den skillnaden är betydande, och det är utan tvivel fördelaktigt att ha det som nu.

Nils Hjorth sade också att det skulle vara en fördel att ha hela inrikesflyget samlat på Arlanda. Men trots att Bromma i dag inte fungerar i full utsträckning har vi där ändå en mycket hög resandefrekvens, och det är ett bevis på att de resande är nöjda. Sedan är det också på det sättet att de närliggande flygplatserna kommer i kläm alldeles särskilt, om inte flygverksamheten på Bromma får fortsätta. Det skall vi också ta med i beräkningen. På LIN, som jag nämnde tidigare, har man påpekat detta.

Vad slutligen gäller driftkostnaderna och andra kostnader rekommenderar och stöder såväl propositionen som Linjeflyg och SAS Brommautredningen, och de båda flygbolagen måste väl ändå bedöma denna fråga utifrån företagsekonomiska aspekter.

Torsdagen den
15 december 1977

*Flygplatsfrågan i
Stockholmsregionen*

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! För att inte de uppgifter som Nils Hjorth lämnade i replikskiftet med Alfred Håkansson skall stå oemotsagda i kammarens protokoll vill jag på nytt slå fast att Arlanda och Bromma inte alls är likvärdiga ur ekonomiska synpunkter. Om det är en sådan uppfattning som Nils Hjorth grundar sitt ställningstagande på, så är det lika galet som jag konstaterade att många andra av de argument var som han anförde för sitt ställningstagande.

Nu har Nils Hjorth två skäl för att rösta för utskottsmajoritetens förslag. Arlanda belastas med betydligt högre kostnader för investeringarna och driften. Likaså blir det betydligt högre kostnader för luftfartsverket och för Linjeflyg – och därmed för passagerarna – samt för stat och kommun; det gäller vägar, bussterminal och en hel del annat. De båda flygplatserna är icke likvärdiga! Om man vill söka sig till alternativ som är fördelaktiga ur ekonomisk synpunkt och som samtidigt uppfyller de krav från miljösynpunkt som Nils Hjorth och jag är överens om att man skall ställa upp, så skall man välja Bromma.

NILS HJORTH (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad för att statsrådet tog till orda igen, så att jag också fick tillfälle att svara Alfred Håkansson.

Det är så med miljöfrågorna, Alfred Håkansson, att flygbullret är mycket besvärligare än markbullret. Flygbuller tränger in genom fastigheternas väggar på ett helt annat sätt än vad markbullret gör. Från miljösynpunkt är det därför en klar nackdel att ha ett sådant intensivt flyg som det kommer att bli på Bromma i fortsättningen.

Vad sedan gäller transportkostnaderna för passagerarna får man räkna med en väldig anhopning av passagerare till Bromma framöver, om man väljer det alternativet. Och då måste också transportfrågorna ordnas på ett helt annat sätt än i dag. Det är också min förhoppning att – vilket även trafikutskottet har uttalat sig för – den kollektiva trafiken till Arlanda skall kunna ordnas så att den fungerar bättre och smidigare än i dag, framför allt i vad gäller terminalfrågan i Stockholms city.

Sedan var det då kommunikationsministern som t. o. m. sade att jag anförde helt galna argument. Det är tydligt att statsrådet nu börjar bli trött efter den långa debatten, eftersom han tillgriper sådana tillmälen. Jag kan försäkra statsrådet att är jag galen, då är hela luftfartsverket galet.

På förslag av andre vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 16 Anmälde och bordlades

Propositioner

1977/78:76 med energisparplan för befintlig bebyggelse

1977/78:77 om vissa frågor rörande trafik med motorredskap och traktorer

§ 17 Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkande

1977/78:13 angående tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78

Skatteutskottets betänkande

1977/78:19 med anledning av dels propositionen 1977/78:40 om åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagens utveckling såvitt avser skattefrågor (bilaga 3) jämte motioner, dels propositionen 1977/78:19 om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken, m. m. såvitt avser avdragsrätten vid beskattningen för uppskjuten ränta

Lagutskottets betänkande

1977/78:8 med anledning av propositionen 1977/78:41 om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385) m. m. jämte motioner

Näringsutskottets betänkande

1977/78:34 med anledning av propositionen 1977/78:40 om åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagens utveckling jämte motioner

§ 18 Anmäldes och bordlades

Motioner

1977/78:209 av *Tore Nilsson*

1977/78:210 av *Gunde Raneskog* och *Sven Johansson*

1977/78:211 av *Rolf Sellgren m. fl.*

1977/78:212 av *Jörn Svensson m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:69 om ändring i 6 kap. brottsbalken

§ 19 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 14 december

1977/78:100 av *Sture Ericson* (s) till utrikesministern om spridningen av kärnkraftsteknologi till u-länder:

Vid FN:s 32:a generalförsamling avlämnade det internationella atomenergiorganet, IAEA, sin 20:e årsrapport. IAEA:s generaldirektör Sigvard Eklund introducerade rapporten den 4 november 1977. Han talade om IAEA:s arbete för att dels främja atomenergins fredliga användning, dels genom inspektion och kontroll förhindra att klyvbart material förs över från civil till militär användning (safeguards). Omkring 200 elproduce-

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Anmälan av
interpellation*

Torsdagen den
15 december 1977

*Anmälan av
interpellation*

rande kärnreaktorer är nu i drift. F. n. har fem utvecklingsländer kärnkraftverk. Redan 1985 kommer ytterligare tolv utvecklingsländer att ha tagit kärnkraften i sin tjänst. IAEA:s generaldirektör pekade på de begränsade olje- och gasreserverna och konstaterade att de s. k. alternativa energikällorna bara kan ge marginella bidrag till världens energiförsörjning under detta århundrade. "Den enda ytterligare energikälla som är lätt tillgänglig för omedelbar energiproduktion i stor skala är därför kärnkraften. Man bör hålla i minnet att varje 1000 MW kärnkraftverk sparar 1,5 miljoner ton olja varje år. T. o. m. minimiprojektionerna för kärnkraftens utbyggnad visar att vid 1900-talets slut kommer kärnkraften att producera elkraft som motsvarar mer än hälften av världens nuvarande årliga oljekonsumtion."

Generaldirektör Eklund konstaterade att tyngdpunkten i IAEA:s tekniska program på senare år alltmer kommit att gälla de ekonomiska och tekniska aspekterna på kärnkraftsreaktorer. Man söker hjälpa medlemsstater, främst utvecklingsländer, att utbilda ingenjörer och andra experter inom den nya teknologin.

Ett 25-tal inlägg gjordes i den debatt som följde. Samtliga talare prisade IAEA:s värdefulla insatser för att sprida kärnkraften till allt fler länder. Sverige deltog inte i denna debatt. I den efterföljande behandlingen av ärendet antog generalförsamlingen tre resolutioner. Två av dessa antogs enhälligt. Om den tredje röstades det först i politiska kommittén och sedan i generalförsamlingen. Sverige röstade för.

I samtliga tre resolutioner prisas IAEA:s arbete för att sprida kärnkraften. I operativa paragrafer understryks bl. a. den stora betydelsen av att det internationella atomenergiorganet kan ytterligare öka sitt bistånd till främst utvecklingsländernas kärnkraftsutbyggnad.

Sverige har alltså ställt sig bakom dessa FN-texter som är helt i linje med såväl IAEA:s stadga och icke-spridningsfördragets (NPT) artikel 4. Det är en traditionell svensk linje. Vårt land har genom åren mycket aktivt verkat för bredaste möjliga anslutning till IAEA. Sverige har också starkt engagerat sig för uppslutning bakom icke-spridningsfördraget, som nu omfattas av över 100 stater.

Vid omröstningen i första politiska kommittén den 21 november 1977 och vid consensusbeslutet i generalförsamlingen den 8 december 1977 gjordes emellertid svenska röstförklaringar som tyder på att regeringen ställer sig ytterst tveksam till att kärnkraften sprids till fler länder. Dessa röstförklaringar tyder också på att regeringen anser att kärnkraften bör förbehållas industriländerna, medan utvecklingsländerna bör få bistånd med att satsa på andra energikällor.

Det svenska ägerandet i FN var motsägelsefullt. Logiskt borde röstförklaringarna ha resulterat i att Sverige röstat emot de resolutionstexter som vi nu ställer oss bakom.

Mot denna bakgrund hemställer jag att till utrikesministern få ställa följande fråga:

Avser regeringen att inför internationella fora föra fram förslag om

ändring av icke-spridningsfördragets (NPT) artikel 4 och IAEA-stadgan, som både förpliktar vårt land att aktivt arbeta för att sprida kärnkraftsteknologin till främst utvecklingsländerna?

Nr 52

Torsdagen den
15 december 1977

*Meddelande om
frågor*

§ 20 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 15 december

1977/78:218 av *Eva Hjelmström* (vpk) till utbildningsministern om åtgärder för att trygga Arena-teaterbåtens verksamhet:

Anslagen till Arena-teaterbåten har tagit slut och verksamheten har upphört. Under de tio år teater har spelats ombord på Arena-teaterbåten har anslagsfrågan hela tiden varit ett problem, eftersom någon kontinuitet i anslagsgivningen aldrig kommit till stånd. Detta har naturligtvis skapat stora svårigheter för den konstnärliga teaterplaneringen och inneburit en otrygghet för de vid båten verksamma. Inför verksamhetsåret 1978 har Svenska Teaterförbundet ställt det berättigade kravet att alla engagemang skall göras på minst åtta månaders kontrakt – därför krävs ett anslag om lägst 650 000 kronor.

Teaterbåtens säsong, med sommarmånaderna som en viktig spelperiod, gör att ett eventuellt beslut i kulturrådet i juni kommer alldeles för sent.

Den verksamhet teaterbåten bedriver är av stort kulturpolitiskt värde, och allt måste göras för att säkra en fortsättning av verksamheten vid Arena-teaterbåten.

Jag vill därför ställa följande fråga till utbildningsministern:

Vilka åtgärder avser utbildningsministern att vidta för att trygga en fortsättning för Arena-teaterbåtens verksamhet?

1977/78:219 av *Marianne Karlsson* (c) till kommunikationsministern om åtgärder för att minska olycksriskerna vid plankorsningar mellan järnväg och landsväg:

Under den senaste tiden har ett stort antal olyckor inträffat vid plankorsningar mellan järnväg och landsväg, särskilt där bommar ersatts av ljus- och ljudsignaler.

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att minska olycksriskerna vid plankorsningar mellan järnväg och landsväg?

§ 21 Kammaran åtskildes kl. 17.56.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

145